ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА З 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 17 (2648) • Пятніца, 27 красавіка 1973 года • Цана 8 кап.

НЯХАЙ ЖЫВЕ І МАЯ—ДЗЕНЬ МІЖНАРОДНАЙ САЛІДАРНАСЦІ ПРАЦОЎНЫХ У БАРАЦЬБЕ СУПРАЦЬ ІМПЕРЫЯЛІЗМУ, ЗА МІР, ДЭМАКРАТЫЮ І САЦЫЯЛІЗМ!

(З Заклікаў ЦК КПСС.)

СА СВЯТАМ, ТАВАРЫШЫ!

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ НАРАДА ІДЭАЛАГІЧНЫХ РАБОТНІКАЎ

Партыйныя арганізацыі рэспублікі плённа працуюць над ажыццяўленнем арганізацыйных і прапагандысцкіх мерапрыемстваў па выніках урачыстага пасяджэння ў Маскве, прысвечанага 50-годдзю СССР, і снежаньскага (1972 г.) Пленума ЦК КПСС. Грунтоўнаму абмеркаванню канкрэтных практычных задач па далейшаму ўмацненню ідэалагічнага забеспячэння крутога павароту да інтэнсіўных фактараў росту эканомікі, паляпшэння ідэйна-палітычнага і маральнага выхавання працоўных, фарміравання ў кожнага грамадзяніна высокай грамадскай свядомасці і працоўнай актыўнасці была прысвечана прайшоўшая 23 красавіка рэспубліканская нарада ідэалагічных работнікаў, скліканая Цэнтральным Камітэтам КП Беларусі.

На нарадзе прысутнічалі сакратары абласных, гарадскіх і раённых камітэтаў партыі, якія ведаюць пытаннямі ідэалагічнай работы, загадчыкі аддзелаў прапаганды і агітацыі, навукі і навучальных устаноў абкомаў партыі, намеснікі старшынь аблвыканкомаў, сакратары абкомаў камсамола, кіраўнікі і сакратары партарганізацый шэрагу міністэрстваў і ведамстваў рэспублікі, работнікі друку, тэлебачання, радыё, выдавецтваў, рэктары і загадчыкі кафедраў грамадскіх навук вну, кіраўнікі творчых арганізацый, адказныя работнікі ЦК КПБ, Савета Міністраў БССР, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, ЦК ЛКСМБ, Белсаўпрофа.

Уступнай прамовай нараду адкрыў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў.

З дакладам «Аб ажыццяўленні арганізацыйных і прапагандысцкіх мерапрыемстваў па выніках урачыстага пасяджэння ў Маскве, прысвечанага 50-годдзю СССР, і снежаньскага (1972 г.) Пленума ЦК КПСС» выступіў сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін.

У спрэчках на нарадзе выступілі сакратар Віцебскага абкома КПБ Е. С. Пракоф'ева, міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. М. Мяшкоў, акадэмік — сакратар аддзялення грамадскіх навук АН БССР К. П. Буслаў, другі сакратар Маладзечанскага райкома КПБ В. А. Ляшковіч, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі У. В. Мацвееў, другі сакратар Светлагорскага РК КПБ П. І. Шапкін, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні С. М. Пуцылеў, саратар ЦК ЛКСМБ Г. П. Анціпаў, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялец, сакратар Белсаўпрофа Л. М. Барабанава, міністр культуры БССР Ю. М Міхневіч, намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР А. С. Грачанікаў, старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па прафтэхадукацыі Л. Г. Максімаў, рэктар Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна У. М. Сікорскі, намеснік старшыні Камітэта дзяржаўнай бяспекі пры Савеце Міністраў БССР В. П. Русак.

У рабоце рэспубліканскай нарады ідэалагічных работнікаў прынялі ўдзел Ф. А. Сурганаў, Ц. Я. Кісялёў, А. Н. Аксёнаў, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, А. А. Смірноў, Я. П. Нікулкін, У. І. Падрэз, загадчык сектара аддзела прапаганды ЦК КПСС М. А. Марозаў.

БЕЛТА.

ЦІКАВЫ ВЕЧАР

У рэспубліканскім Доме мастацтваў адбылася сустрэча грамадскасці Мінска з майстрамі Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы — народнай артысткай БССР Галінай Макаравай, заслужаным артыстам рэспублікі Генадзем Аўсянікавым і рэжысёрам Валерыем Раеўскім.

Па выніках леташняга Усесаюзнага агляду тэатральнага мастацтва іх работы ў спектаклі «Трыбунал» А. Макаёнка былі прызнаны аднымі з лепшых у краіне і адзначаны Міністэрствам культуры СССР сярэбранымі медалямі імя народнага артыста СССР А. Д. Папова.

Аб творчасці лаўрэатаў расказалі ўдзельнікам вечара народны артыст СССР Леанід Рахленка і тэатразнаўца Георгій Колас. У заключэнне былі паказаны фрагменты са спектакля «Трыбунал».

БЕЛТА

Адбыўся аўтарскі канцэрт народнага артыста СССР, лаўрэата Ленінскай прэміі СССР Кара Караева. Сімфанічны аркестр Беларускай дзяржаўнай філармоніі, якім дырыжыраваў заслужаны артыст Літоўскай ССР Ю. Дамаркас, выканаў фрагменты з балета «Сцежкай грому», канцэрт для скрыпкі з аркестрам, сімфанічную паэму «Лейлі і Меджнун», сімфанічную гравюру «Дон Кіхот». Саліст Г. Крэмер (скрыпка).

На гэтым здымку вы бачыце Кара Караева, які дае аўтографы слухачам пасля канцэрта.

СУСТРЭЧА З ПЕСНЯЙ

«Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны»... Хто не ведае гэтай папулярнай песні І. Лучанка, прысвечанай Наваполацку.

Любяць яе, як і многія іншыя песні кампазітара і на Віцебшчыне. Вось чаму так цёпла сустрэлі віцябляне І. Лучанка. Творчы канцэрт кампазітара адбыўся ў адной з самых вялікіх залаў гарадскога дома культуры.

Самадзейныя ансамблі рабочых і студэнцкіх калектываў выконвалі папулярныя песні. І. Лучанок пазнаёміў удзельнікаў вечара са сваім новым творам «Вечна маладзы камсамол», напісаным у садружнасці з віцебскім паэтам Д. Сімановічам.

Кампазітар расказаў, што ў хуткім часе спадзяецца зноў сустрэцца з віцяблянамі, таму што збіраецца напісаць песню да 1000-годдзя горада на Дзвіне.

А. ПАЛОНСКІ.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За шматгадовую актыўную работу ў органах культуры і ў сувязі з 50-годдзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў начальніка ўпраўлення культуры выканкома Гомельскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных Гладковіча Эдмунда Антонавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую навуковую дзейнасць і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем дырэктар навукова-даследчага інстытута педагогікі Міністэрства асветы Беларускай ССР правадзейны член Акадэміі педагагічных навук СССР Івашын Васіль Уладзіміравіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

МАЙСКІ НАСТРОЙ

Мы павіншавалі з надыходзячым Першамаем шэраг дзеячоў літаратуры і мастацтва. І вось што разам са словамі падзякі сказалі нам некаторыя з іх.

Аляксей КУЛАКОЎСКІ,
пісьменнік, ганаровы шахцёр:

— От такой веснавой парой прачынаецца ва мне прага дарогі. Сябры ўжо ведаюць, якой дарогі — на сваю радзіму, на зямлю, славутую цяпер першымі беларускімі шахтамі. Там, у цяперашнім Салігорскім раёне, я нарадзіўся, там адбегаў маленства, адхадзіў за плугам юнацтва, і тыя мясціны заўсёды ў сэрцы. На Салігоршчыне я часты госць, пра багацці і людзей як шмат пісаў, пішу і спадзяюся яшчэ напісаць.

Уцешна мне, што за любоў і ўвагу да ўсяго, што робіцца на гэтай зямлі, адчуваю я пашану і зычлівасць салігорцаў. Дома сярод самых дарагіх дакументаў і рэліквій захоўваю пасведчанне ганаровага шахцёра, атрыманае якраз такой парой, перад маем, два гады назад.

Хвалюючай і значнай лічу тую падзею ў сваёй біяграфіі. У шахцёрскім палацы культуры ўшаноўвалі тады перадавікоў спаборніцтва, саляколаў, вядомых сваімі працоўнымі рэкордамі. І раптам выклікаюць да стала прэзідыума мяне. Я нават разгубіўся трохі ад нечаканасці, бо салігорскія сябры хацелі зрабіць мне прыемны сюрпрыз і не папярэдзілі, што надоечы было вырашана адзначыць пастаянную ўвагу пісьменніка Аляксея Кулакоўскага да рабочай тэмы пачэсным шахцёрскім званнем.

Браты мае, шахцёры! Як я ўдзячны вам за такое паважлівае стаўленне да пісьменніцкай працы! Як радасна і адказна адчуваць сябе членам вашай рабочай сям'і. Хочацца адказаць на давер харошымі творамі. Хочацца апець вашу працу натхнёна, узнёсла, так, як яна таго вартая...

Вельмі люблю я першамайскай раніцай пабыць у калонах дэманстрантаў. Неяк асабліва прасветленыя, прыгожыя ў людзей твары, калі збіраюцца яны, каб разам адзначыць веснавое сваё свята. І неяк асабліва хвалююча ад адчування, што ты — адно з усімі, хто наўкола. Чаканнем гэтых харошых, узрушлівых гадзін жыву ў гэтыя дні.

Радасна ўсведамляць сябе часцінкай вялікага і мужнага народа, радасна з гэтым усведамленнем працаваць, тварыць.

Іосіф ВЕЙНЯРОВІЧ,
рэжысёр-аператар кінастудыі «Беларусьфільм», заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, лаўрэат Дзяржаўных прэмій СССР і БССР:

— Майскі настрой? Рабочы. Так, так, рабочы — і гэта не дзеля прыгожага слоўца. Так ужо склаўся ў мяне лёс (вельмі добра, па-мойму, склаўся!): пачынаючы з 1925 года, я заўсёды ў гэтае свята напружана працую — здымаю для кінахронікі першамайскія ўрачыстасці.

Памятаю дэманстрацыі мінчан у далёкія дваццатыя годы — яны адбываліся тады на плошчы Свабоды, і я здымаў іх прымітыўнай нерухомай камерай на трынозе-штатыве. Памятаю святы першых пяцігодак, калі вырас ужо ў Мінску Дом урада і святочнае шэсце пачало праходзіць каля помніка Леніну. На маёй памяці ўсе нашы радасныя, вечна маладыя пасляваенныя Першамаі — вайсковыя парады, дэманстрацыі працоўных, мітынгі на велічнай Цэнтральнай плошчы.

Толькі ў ваенны час я сустракаў Першае мая далёка ад Мінска. У майскія дні 1942 года здымаў баявыя дзеянні партызан на Бранішчыне, у 1943 годзе быў сведкам і ўдзельнікам парада народных мсціўцаў у Бягомлі. У мяне захаваўся фотаздымак таго парада. Акупанты знішчылі ў Бягомлі помнік Ільічу, дык партызаны паставілі на пастамент намаляваны атрадным мастаком на фанеры партрэт Леніна і ўрачыстым строем прайшлі каля гэтага партрэта.

Першамай 1945-га я здымаў ужо ў Мінску — усе аператары былі яшчэ на фронце, і мяне камандзіравалі з гэтым заданнем у родны горад...

Іншы раз думаю: калі б сабраць знятыя мною за 48 гадоў (з 1925-ж!) кадры першамайскіх дэманстрацый, — якая б цікавая кінадакументальная дыяграма росту рэспублікі атрымалася б!..

З гонарам за тое, што выпала мне ў жыцці быць адным з кіналетапісцаў гэтага росту, чакаю і сёлетняга першамайскага свята.

Тамара ШЫМКО,
салістка Беларускага тэатра оперы і балета, народная артыстка БССР:

— Першамай... З малых год мы ведаем гісторыю гэтага свята. І мне яно заўсёды бачылася магутнай постаццю рабочага ў брызентавым камбінезоне і з кавальскім молатам у руках. Мабыць, ад прачытанага ў дзяцінстве, ад рамантычных расказаў пра колішнія рабочыя маёўкі.

Сёлетні Першамай для мяне адметны тым, што я прыходжу да яго не толькі спявачкай, актрысай, а і рабочым чалавекам. Некалькі тыдняў назад мінскія аўтазаводцы залічылі мяне ганаровым членам брыгады камуністычнай працы, якую ўзначальвае Надзея Андрэеўна Шкуёнак.

21 красавіка, у дзень Камуністычнага суботніка, я была ў гэтай брыгадзе, пазнаёмілася з людзьмі, калегам якіх цяпер сябе лічу, спявала перад імі. За ўсё, што мне надарыцца цяпер рабіць, буду адчуваць адказнасць і перад гэтым цудоўным калектывам — яго высокі давер хочацца апраўдаць як найлепш.

А калі чалавеку хочацца рабіць як найлепш — гэта абуджае ўздым і добры, плённы, сапраўдны майскі настрой...

Георгій ПАПЛАЎСКІ,
мастак:

— Увесь яшчэ знаходжуся пад уражаннем нядаўніх сваіх сустрэч у Салігорску. Некалькі дзён назад, у час традыцыйнага Тыдня выяўленчага мастацтва, у гэтым горадзе, у палацы культуры, экспанавалася выстаўка маіх работ, зробленых у выніку леташняга падарожжа па Індыі. Цікавасць, з якой была яна сустрэта, размовы, што ўзнікалі каля выставачных твораў і ў часе гутарак з гледачамі, — з удзячнасцю ўспамінаю ўсё гэта і захаваю ў сэрцы надоўга.

Спускаліся і ў шахты. Дзякуй салігорскім таварышам — далі мастакам магчымасць не толькі паглядзець, як яна выглядае, праца беларускіх шахцёраў, але і зрабіць замалёўкі. Хто ведае, можа праз некаторы час гэтыя блакнотныя накіды ператворацца ў серыю графічных лістоў, у жывапіснае палатно...

Зрэшты, гэта пакуль што толькі жаданне — поўная, акрэсленая задума яшчэ не з'явілася. А вось серыя лістоў пра Браслаўшчыну, край, які я вельмі люблю, — ужо ў непасрэдных рабочых планах. Думаю аддаць гэтай серыі лета і паказаць яе ўвосень на рэспубліканскай выстаўцы «Беларусь сацыялістычная».

З гэтым настроем і чакаю свята. Першамай, ён для мяне заўсёды пачатак лета, жаданай рабочай пары для кожнага мастака.

Трошкі хвалююся яшчэ і ад таго, што адразу пасля святаў наладжваецца мая выстаўка ў Інстытуце ядзернай фізікі АН БССР.

Прапанаваў мне зрабіць там выстаўку кіраўнік інстытута акадэмік АН БССР А. К. Красін — глыбокі і тонкі аматар і знаўца мастацтва. А народ у інстытуце патрабавальны — з такім сустрэцца і цікава, і страшнавата.

Але сумнае было б у мастака жыццё, калі б не такія сустрэчы. Хай іх будзе найбольш!..

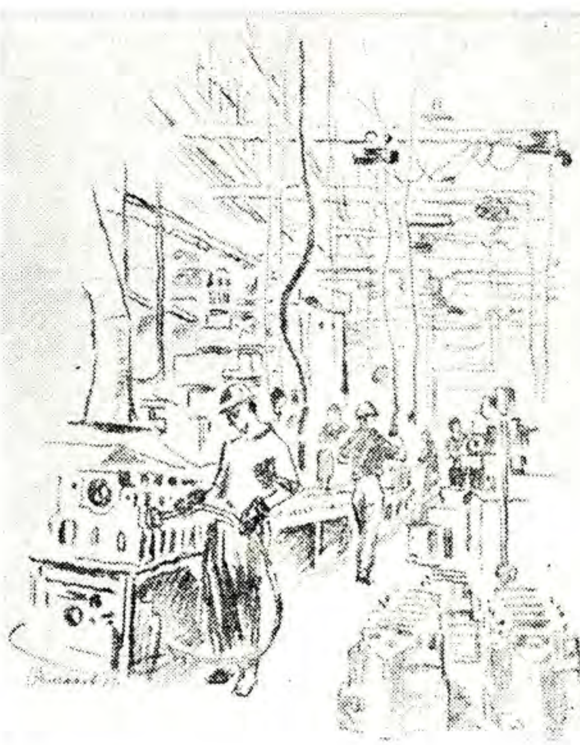

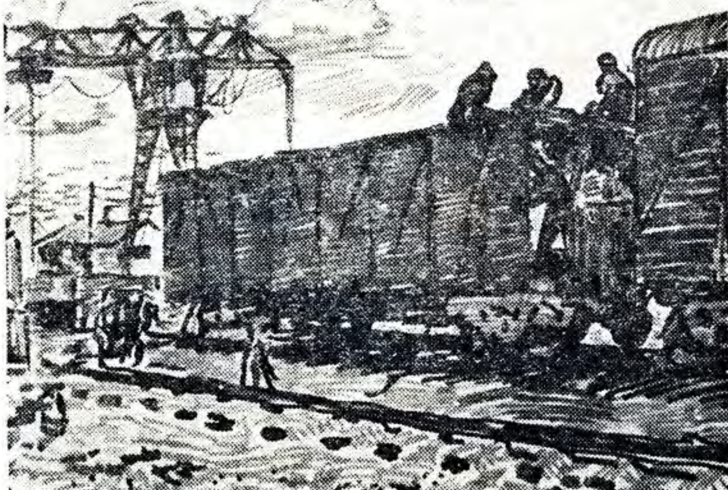

ІШЛО СВЯТА ПРАЦЫ...

Малюнкі заслужанага дзеяча мастацтваў БССР С. РАМАНАВА.

«Я — САЛДАТ СВАЙГО ЧАСУ»

НЕ ДЛЯ АДНАГО пакалення людзей творы Аркадзя Куляшова сталі духоўным набыткам. З чытанак і хрэстаматый упершыню прыходзіць паэт у нашу свядомасць, з'яўляючыся пасля неразлучным спадарожнікам у жыцці.

«Я — салдат свайго часу», — сказаў у адным з вершаў Аркадзь Куляшоў. Так, народны паэт — салдат нашага велічнага часу. А ён, гэты час, — і ўзмужненне Краіны Саветаў у 30-я гады, і грозныя дні Вялікай Айчыннай, і аднаўленне разбуранай ворагам гаспадаркі, небывалы росквіт зямлі і трывожная пільнасць нашых дзён.

Пра актуальнасць творчасці народнага паэта, пра яе непарыўную сувязь з жыццём Радзімы ішла задушэўная размова на аўтарскім вечары Аркадзя Куляшова, які адбыўся ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

...Людзі розных узростаў і прафесійнай прыналежнасці сабраліся ў зале. Усіх яднае любоў да паэтычнага слова, да творчасці выдатнага песняра сучаснасці.

На сцэне артыст М. Казінін. Ён чытае верш «Размова з нашчадкам». Гэты твор — прадмова да ўсёй праграмы вечара.

Дыктар Беларускага тэлебачання З. Бандарэнка абвяшчае сустрэчу пачатай і называе імёны пісьменнікаў з братніх рэспублік, што прыехалі на ўрачыстасць. Слухачы дружнымі воплескамі вітаюць гасцей.

Слова даецца Пімену Панчанку.

— Для майго пакалення, пакалення людзей 30-х гадоў, — гаворыць ён, — Аркадзь Куляшоў з'явіўся самым любімым паэтам. У духоўны скарб беларускага народа ўвайшлі многія і многія яго творы. Паэзія Куляшова заўсёды была ў самым лепшым сэнсе актуальнай... Беларускі народ павінен быў мець такога выдатнага паэта і цяпер можа ганарыцца ім.

Артыст А. Мазлоўскі, заслужаныя артысты БССР Г. Гарбук і П. Дубашынскі чытаюць вершы Аркадзя Куляшова «Мая Бесядзь», «Млын», «Ранак». Зноў і зноў задуменная публіка трапляе ў свет прыгожага і чароўнага.

Да мікрафона падыходзіць Ігар Лучанок. Аўтар многіх песень, што палюбіліся не толькі беларусам, ён не абмінае ў сваёй творчасці і паэзію Аркадзя Куляшова. Так, у мінулым годзе ім напісана песня «Алеся» на словы паэта, якую ахвотна ўзялі на сваё ўзбраенне «Песняры». Удзельнікам вечара кампазітар прапануе свой новы музычны твор на тэкст гаспадара ўрачыстасці «Спакойнага шчасця не зычу нікому» ў выкананні В. Кірычэнкі.

Слова бярэ вядомы паэт Міхаіл Луконін.

— Мы прыехалі ў госці да тваёй паэзіі... Мы ганарымся, дарагі калега, што ты сучасны баявы паэт і што мы — твае таварышы, — звяртаецца ён да Аркадзя Куляшова. — Ты паэт шчаслівы. Паглядзі, колькі ў цябе чытачоў!

Зноў чуюцца словы народнага паэта з вуснаў артыстаў А. Вавілава, В. Турмовіча, Р. Пятрэнкі. Да слёз хвалюе знаёмая з дзяцінства «Балада аб чатырох заложніках» у чытанні заслужанай артысткі БССР М. Захарэвіч.

— У свой кожны прыезд у Мінск,—гаворыць народны паэт Калмыкіі Давід Кугульцінаў, — я захапляюся яго незвычайнай прыгажосцю. Але ведаю, што ўсё гэта — плён самаадданай працы мінчан. Калі я гляджу на вечны агонь Хатыні, мне ў ім мроіцца сцяг, які асацыіруецца са «Сцягам брыгады». Я дзякую музе Куляшова. Яна — у радасці народнай, у перамогах рэспублікі.

Ад братняй Украіны паэта вітае Мікола Нагнібяда:

— Я прывёз не толькі сваё сэрца, перапоўненае любоўю і адданасцю, але і глыбокую павагу ўсяго ўкраінскага народа. Тыя песні Куляшова, якія апавядаюць пра лёс беларусаў, не раз перакладаліся на нашу мову. Мы любім Аркадзя Куляшова як вялікую зорку на беларускім небе. Любім і за тое, што ён пераклаў на беларускую мову Пушкіна, Лермантава, Шаўчэнку. І зусім нядаўна пераклаў «Энеіду» Катлярэўскага. За гэта ён атрымаў званне заслужанага работніка культуры Украінскай ССР.

У канцы прамовы М. Нагнібяда чытае верш А. Куляшова ў сваім перакладзе на ўкраінскую мову.

Сапраўдная паэзія ніколі не з'яўляецца вузканацыянальнай з'явай. Яна ўваходзіць у агульную скарбніцу духоўнай культуры.

Гэтай думкай было прасякнута выступленне народнага паэта Кабардзіна-Балкарыі Кайсына Куліева.

— Адно тое, што з табою побач жыве вялікі мастак, — зазначае госць, — радуе і надае сілы. І я, і Давід Кугульцінаў, і Расул Гамзатаў вучыліся ў Куляшова. Ён усёй сваёй існасцю служыць братэрству культур. У паэзіі Куляшова ёсць усё, што неабходна для вялікага мастака, для вялікай паэзіі — і хлеб, і ружа, і дзіцячая ўсмешка, і прыгажосць жаночага твару... Пакуль у народа ёсць такія паэты, будзе вялікім і сам народ!

Пад воплескі прысутных прамоўца зачытвае сардэчную тэлеграму Расула Гамзатава, які па стану здароўя не змог прыехаць на сустрэчу.

...Паўтары гадзіны працягваўся гэты цікавы вечар. Апрача памянёных прамоўцаў, усхвалявана выступіў вядомы перакладчык беларускай паэзіі на рускую мову Якаў Хялемскі. Пасля паэтычнага паслання Аркадзю Куляшову, Петрусю Броўку і Максіму Танку ён прачытаў верш гаспадара сустрэчы на рускай мове.

Урывак з паэмы «Далёка да акіяна» прапанавала прысутным народная артыстка БССР З. Браварская.

Заслужаная артыстка рэспублікі Л. Давідовіч, артыст В. Анісенка прачыталі вершы паэта. Песню А. Багатырова «Ростань» выканаў В. Кучынскі.

З песняй Р. Пукста «Творчы наступ» на вечары выступіла Дзяржаўная харавая капэла Беларускай ССР. Вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры» хораша выканаў куляшоўскія «Баладу аб чатырох заложніках» (музыка У. Мулявіна) і «Алесю».

З асаблівай увагай слухалі ўдзельнікі вечара самога аўтара. Народны паэт Беларусі прачытаў у сваім перакладзе вершы гасцей.

І. КУРБЕКА.

На здымку — А. Куляшоў, М. Луконін, Д. Кугульцінаў.

ВЕРНАСЦЬ

ВЕРНАСЦЬ абавязку, зямлі, бацькоўскаму наказу. Вернасць Радзіме і народу. Вернасць ідэі, якой служыш... Мы хацелі раскрыць гэтую тэму, расказаўшы аб адным чалавеку. А расказалі адразу пра многіх.

Спрабуючы ажыццявіць задуманае, накіраваліся ў Бярозаўскі раён — самы звычайны сярод іншых ста шаснаццаці раёнаў Беларусі. У пошуках «свайго» героя сустрэліся з рознымі людзьмі і пераканаліся, што кожны з іх можа стаць гэтым героем. Розны лёс у гэтых людзей. Але ўсіх іх звязвае агульная любоў да Радзімы, агульная праца на карысць народа, агульныя надзеі і імкненні. Таму асобныя штрыхі іх характараў, павароты іх лёсу малююць нам адзіны партрэт працаўніка, патрыёта, творцы новага жыцця.

...І ПЛАВІЛІСЯ ІЛЬДЫ

Другія суткі не сціхаў жорсткі норд-ост. Рыпелі мачты пад яго ўдарамі, мокрая снежная крупа ляпілася да бартоў, да палубы, застывала на марозе ледзяной скарынкай. Зноў і зноў гучалі сігналы аўрала. Падвахценныя слізгалі па абмерзлых трапах, рыдлёўкамі і скрабкамі адколвалі лёд ад металу.

Камендор дванаццацідзюймовай кармавой вежы, сакратар суднавога камітэта Іван Пікілоўскі здаў вахту, зачыніў за сабою цяжкія дзверы. Насустрач лінкору бясконцай чарадой ішлі ледзяныя таросы, цярліся аб барты і, цяжка пагойдваючыся на буруне за кармой, хаваліся ў віхуры снегу і ветру. Здавалася, метал вось-вось не вытрымае шматтоннага напору і ў кубрыкі, казематы хлыне вада.

Іван Пікілоўскі паглядзеў уверх. На мачце, яшчэ пакуль нязвычна, лунаў чырвоны сцяг.

...А пачыналася ў гаі, за Гельсінгфорсам. Нехта ўстаў на бярозавы пянёк, узмахнуў бесказыркай: «Таварышы...»

Пасля бурных прамоў рашылі: выступіць неадкладна, у той жа дзень увечары.

Да караблёў вярталіся па лёдзе Фінскага заліву. Пад вечар пагрозліва сціхліся матроскія кубрыкі, толькі грукатала на палубе варта, шырыў, прыглядаючыся, нібы адчуваючы нядобрае, вахценны афіцэр. Іван зірнуў на гадзіннік. Роўна шэсць. Час! Расчыніў дзверы каземата, моцна сціснуў у руках гаечны ключ. Афіцэр іршануўся насустрач, схапіўся за кабуру. Скачок, удар, і афіцэрская шапка пакацілася па палубе. А з кубрыкаў ужо беглі матросы, урываліся ў каюты, раззбройвалі афіцэраў. Праз колькі хвілін усё было скончана. На мачце затрапятала чырвань сцяга. Пачуліся стрэлы на суседніх караблях. Неўзабаве чырвоныя сцягі відны былі ўжо на ўсёй гавані...

Да Івана падышоў машыніст латыш Мілер. Іван крыкнуў яму:

— Хопіць горбіцца, братка!

Той пацягнуў Івана за бушлат на падветраны бок вежы.

— Вось ты ледзь не камісар, — хукнуў Мілер на азяблыя пальцы, — растлумач мне... Рэвалюцыю зрабілі, цара прагналі — гэта я разумею. Караблі з Гельсінгфорса ў Кранштат вядзём — гэта я таксама разумею. А што далей будзе, яшчэ не зразумеў...

— І далей біцца будзем, Мілер. Біць усю буржуазную сволач, каб ніводнай на нашай зямлі не засталося.

— Стоп машыны, Іван, — прасіпеў застуджана Мілер. — Твая зямля вунь дзе, на Беларусі, а ты тут уладу мяняеш.

— Дык вось ты пра што! — усміхнуўся Іван. Пашукаў патрэбныя словы. — У цябе хто дома?

— Ну, маці, сястра Сарма...

— На пана, нябось, працуюць?

— На князя.

— Адзін аднаго вартыя, браток. Што намешчык, што буржуй. У мяне на радзіме тое самае. Вось і атрымліваецца, што ў Кранштаце я вызваляю і беларуса, і латыша.

Назаўтра вецер трохі сціх, але лёд пайшоў гусцей, і ў раёне порта Котка атрад караблёў сустрэла суцэльнае ледзяное поле. Ільдзіны згіналі грабныя вінты, ірвалі насавую абшыўку. 15 красавіка прыйшлі на дапамогу ледакол «Ермак» і некалькі меншых выратавальных суднаў, увесь дзень выводзілі караблі на чысты фарватэр.

...Шмат гадоў праляцелася над зямлёй. Іван Аляксандравіч біў Калчака на Волзе і Каме, падымаў караблі з дна Чусавой, араў зямлю і зноў браўся за вінтоўку. Галава зусім насівела, твар пакрылі глыбокія маршчыны. А возьме старую бесказырку, зноў усё ўспомніць і раскажа ўнукам пра той далёкі час...

І. Пікілоўскі.

ДАЙЦЕ ЦЯЖКУЮ СПРАВУ

Люба вырвала з Сашкавага сшытка аркуш паперы, паморшчыла ў задуменні лоб і вывела на верхнім радку: «Заява». Потым рашыла, што трэба пісаць па ўсёй форме. Закрэсліла напісанае і пачала інакш, з правага верхняга кутка: «Дырэктару саўгаса «Малеч» Мазко Мікалаю Нічыпаравічу ад даяркі Якубовіч Любові Ігнатаўны. Заява. Прашу звольніць мяне з работы ў сувязі з тым, што...»

Так, сапраўды, у сувязі з чым? Трэба, напэўна, проста напісаць, што «па сямейных абставінах». Яно ж і праўда, Люда пачала горш вучыцца: летась ніводнай чацвёркі не было, а цяпер у табелі дзве. Гэта, мабыць, таму, што многія хатнія клопаты кладуцца на старэйшую дачку: і за паўтарагадовай Светкай трэба прыглядзець, і Сашку таму-сяму навучыць.

Але дырэктар Мікалай Нічыпаравіч — хітры! Ён адразу скажа: «Хіба хто цябе пакрыўдзіў, ці не шануем за працу тваю?»

Успомнілася мінулае. Як прыйшла на ферму. Тады, шэсць гадоў назад, жылося цяжэй. Таму і кінула магазін, пайшла даяркай. Думала, на месяц-другі. Падзарабіць трохі. Уцягнулася... Ды інтарэс паявіўся. Людзі вакол, калектыў. Праўда, не ўсё ёй спачатку падабалася. Аднойчы сваімі вачыма бачыла, як даярка разбаўляе малако вадою. Такая крыўда ахапіла, такая злосць! Выставіла суседку на суд людзей — тая і цяпер помніць, не-не, ды ўколе яе, Любу, без дай-прычыны.

Надойвалі тады па тысячы літраў малака ад каровы. Хто крыху болей — у перадавіках хадзіў. А цяпер хочаш у перадавікі выбіцца — да чатырох тысяч падбірайся.

А яна сваё зрабіла — не сярод горшых лічыцца, можна крыху і адпачыць. Без яе абыдуцца...

Сее, сее за акном дробны дожджык. Такі, здаецца, быў і ў той дзень. Прыбег дамоў Віктар радасны, незвычайны нейкі:

— З цябе, жонка, належыць!

Л. Якубовіч.

Тыцнуў пальцам у газету. Паплылі перад вачыма радкі. Яе, Любу, узнагародзілі ордэнам «Знак Пашаны»! Жартам адказала Віктару:

— А што ж ты, брыгадзір, падкачаў?

А праз колькі месяцаў сама ўжо бегла да мужа — узнагародзілі яго медалем «За працоўную адзнаку».

Не, відаць, не падпіша дырэктар заяву. Выслухае ўважліва і скажа: «Добра. А памятаеш, як табе ўручалі ордэн? Памятаеш, як казалі, што гэта не толькі ацэнка тваёй працы, але і аванс на будучыню?» І скажа, хітрун, з усмешкай: «А цяпер глядзі ў зводку. Якубовіч Л. І. — другое месца. Дзе ж тваё самалюбства? А дзеці твае, амаль дарослыя ўжо. Акрамя Светкі. Але для яе хутка яслі пабудуем!» Не, не згаворышся з ім, Мікалаем Нічыпаравічам.

А ў раёне што скажуць? Прыедзе яна, член райкома партыі, на чарговы пленум, і сакратар Лебедзеў, як заўсёды, укліпіць: «Бярыце прыклад з нашай перадавой даяркі Любы Якубовіч». Што рабіць тады? Устаць і сказаць: «А я, Пётр Лявонавіч, ужо не даярка. Я хатняя гаспадыня»?

За акном працілёпалі па лужынах дробныя крокі. Гэта Люда вяртаецца са школы.

— Ну, чым пахвалішся, дачка?

— Дзве пяцёркі, мама.

Непрыкметна скамячыла Люба недапісаны аркуш паперы, пацалавала Люду і заспяшалася на ферму...

БЕЗ ПРЫВАЛУ

Грымнулі залпы салюта. З недалёкага гаю адгукнулася рэха, рассеяўся ў чыстым майскім паветры парахавы дымок. А людзі яшчэ доўга стаялі з непакрытымі галовамі ля старога абеліска. І гэтыя мінуты маўчання нібыта зблізілі, зрадзілі іх, хоць да гэтага дня былі яны незнаёмыя, прыехалі з розных куткоў краіны — Арменіі, Урала, Прыбалтыкі. Дваццаць гадоў не ведалі яны, дзе загінулі іх браты, сыны, мужы. І вось сёння Бяроза сабрала іх на адкрыццё помніка тым, хто не прыйшоў з вайны.

— Сыночак, — ціха шапнуў нехта ля Пятра Лявонавіча Лебедзева. Незнаёмая бабуля выцірала ражком хусцінкі заплаканыя вочы.

— Адкуль вы? — Лебедзеў узяў жанчыну пад руку.

— З Кіславодска...

●

Пякучае сонца павісла над горадам. Апусцелі санаторныя палаты. Пётр Лявонавіч толькі выйшаў з санаторыя, як нехта яго гукнуў:

— Прывітанне, Пятро! — побач стаяў Валянцін Іванавіч Міцкевіч. — Нешта ты сёння не падобны на курортніка. Пры ўсіх рэгаліях...

— А тут справы, браце, юрыста шукаць іду. Кансультацыя патрэбна.

— Дык я ж дыпламаваны юрыст!

— Праўда? Вось якая справа, дарагі. Жыве тут адна бабуля, Ганна Васільеўна Парцянка. Сын яе, Мікалай, загінуў у нас на Бярозаўшчыне. Прыязджала яна вясною, расказвала: нялёгка жыве. Гаспадарка слабая, пенсіі не мае, бо дакументы згубіла. Трэба неяк дапамагчы.

— Ясна, Пятро. Сведкі патрэбны, якія працавалі з яе сынам. Няхай пацвердзяць, што ён быў адзіным кармільцам...

Праз паўгадзіны ішлі па Белаглінскай вуліцы Кіславодска тры райкомаўскія сакратары: Лебедзеў з Бярозы, Міцкевіч з Навагрудка і Іосіф Пятровіч Марцулевіч з Дзятлава, які таксама адпачываў тут. Яны заходзілі ў дамы, распытвалі жыхароў. Адказы не радавалі.

— Не, не ведаем...

— Не памятаем...

— Самі прыезджыя...

Але ў пятым ці шостым доме [illegible] там пачулі:

— Заходзьце. Ведаў я Мікалая. Працавалі разам, сябравалі...

●

І яшчэ некалькі дзён Пятро Лявонавіч з таварышамі прысвяцілі «справе Парцянка». Наведалі гарадскі аддзел сацыяльнага забеспячэння, гарком, нават суд. Вярталіся стомленыя, а часам сярдзітыя.

— Нешта вы ў горад зачасцілі, Пётр Лявонавіч, — дакарала Лебедзева ўрач. — Учора працэдуру прапусцілі: не беражэце здароўя. Адпачынак жа раз у год...

— Эге ж, доктар. Была тут працэдура куды больш важная за прапушчаную. Яна мне здароўя прыбавіла, таму што аднаму чалавеку лягчэй стала.

●

Ляжыць у стале першага сакратара Бярозаўскага райкома партыі П. Л. Лебедзева стосік пісьмаў. На канвертах знаёмы кіславодскі адрас. А ў пісьмах...

«...Дзякую за віншаванні, дарагі Пётр Лявонавіч. Мне здаецца, што я атрымала гэта ад свайго сыночка. Ды вы ж для мяне таксама родны сыночак. Я вам удзячна за ўсё, што вы для мяне зрабілі, дарагі, і што вы такі добры чалавек...»

Стосік пісьмаў усё расце. Цёплыя словы, якія ідуць ад самога сэрца, шлюць у Бярозу блізкія Ганне Васільеўне людзі, якія сталі такімі ж блізкімі для Лебедзева.

«...Дарагі Пётр Лявонавіч! Дзверы ўсіх нашых кватэр заўсёды адчынены для вас. Прыязджайце, прымем, як свайго. З прывітаннем Ганна Васільеўна, Ваня з жонкай Юляй, Мікалай Конахаў з жонкай Валяй».

●

Маўчыць спіпы абеліск над ціхай, задуменнай Ясельдай. Здарыцца праязджаць тут Пятру Лявонавічу, спыніць «газік», падыдзе да абеліска і доўга стаіць моўчкі.

АДНА ГАДЗІНА Ў ПАЧАТКУ ДНЯ

Рыпнулі недзе веснічкі, тоненька дрынькнула ваконная шыба ад недалёкага рову трактара. Дзень пачаўся.

Аляксандр Раманавіч Вайцахоўскі выйшаў на веранду, плюснуў халоднай вадою ў твар і сышоў з высокага ганка.

— Добрай раніцы, сусед.

— Прывітанне, брыгадзір, — махнуў рукою са свайго двара шафёр Васіль Крагель.

Па вуліцы прайшоў калгасны статак, здароўкаліся праходжыя, прапыліў малакавоз.

Праз некалькі дамоў брыгадзір штурхнуў цяжкія веснічкі і ўвайшоў у двор Марыі Данілаўны Бык. Зазірнуў у расчыненае вакно. Гаспадыня завіхалася на кухні. Кіўнула, вінавата адводзячы вочы.

— Парушаеш дысцыпліну, Данілаўна. Сена кожнаму патрэбна, але трэба было папярэдзіць, што на сенажаць збіраешся. Падмянілі б цябе на таку. Сёння ж насенне рыхтаваць будзем...

ЯКУЮ ВЯСНУ Я ЛЮБЛЮ

Аляксей
ЗАРЫЦКІ

ПЕРАД ВЕЧНЫМ АГНЁМ

Мне зайсёды падказвае сэрца — спыніся,— калі
Я выходжу на плошчу імя Перамогі,
Дзе ўздымаецца стройна і строга
Велікан-абеліск,
І трапеча на ветры нязгасны агонь.
Колькі-колькі сыходзіцца тут пуцявін чалавечых!

І ўдава, ў якой сівізна
Выбіваецца густа з-пад хусткі,
І калішні салдат з медалямі над сэрцам,
І задуманы хлопец, трымаючы кнігу ў руцэ,
У маўчанні падоўгу стаяць перад вечным агнём.

Толькі неяк мяне асабліва хвалюе, калі
Маладыя прыходзяць сюды, заручыўшы
Долю з доляй пярсцёнкамі — золатам шчырай любові.
Вунь, нібыта на варце пачэснай, яны
У глыбокай задуме пасталі абапал агню.
Пралятаюць машыны, праносяцца міма.
А над плошчай высока-высока хмурынка бялее,
Як сукенка святочная на маладой.
І калышацца вечны агонь,
На гранітныя пліты кідаючы водсвет.
Незгасальны агонь—незгасальная памяць
Нашай маці-зямлі аб героях сынах.
Нездарма ён. здаецца, з глыбіняў зямных
Вырываецца ўладна...

Позна ўночы, калі прыкархне,
Прытаміўшыся, горад, на плошчы нікога.
Толькі зрэдку прамчыцца машына, ці крок
Прагучыць пешахода. А вечны агонь
У прыцiхлым паўзмроку палае ярчэй і ярчэй.
Незгасальны агонь — незгасальная памяць
Нашых сэрцаў і душ.

У АГНЯВЫЯ ГАДЫ

Бацькі нашы вялікі Саюз будаваць пачыналі,
Трымаючы кельму адною рукой,
Другою—вінтоўку:
Сталёвым трысцём, асакою сталёвай
Варожых штыкоў зараслі ўзбярэжжы
Азёр прыгранічных і рэк.
На змену бацькам пасівелым і мы
Прыйшлі і з вінтоўкай і кельмай,
Прыйшлі к рыштаванням высокім
Нябачаных светам яшчэ пяцігодак.
У бітвах і працы гады праляталі
Уведаць і нам усяго давялося:
І шчасце зазнаць перамог і звяршэнняў высокіх,
І ўзнёсласць аддана́й любові,
І смутак па лепшых сябрах,
Якія загінулі смерцю харобрых.
Ды ўжо на зыходзе наш час, і сыны
На змену ідуць. Ім і кельма і зброя,
Нібы вартавыя, змяняюцца ў нас пакаленні.
Гады агнявыя,
Трывожная доля,
Трывожнае шчасце.
Патомкі!
Жыццё будаваць вам на мірнай планеце,
Трывогі ў вас іншыя будуць,
І шчасце ў вас іншае будзе.
Ды знойдзеце, пэўна, часінку і вы, каб павольна
Радкі прачытаць, хай шурпатыя трошкі,
Пра кельму, вінтоўку й трывожнае шчасце
У тыя былыя гады, агнявыя гады,
Калі пакаленні змяняліся, як вартавыя.

НЕСМЯРОТНЫЯ ЗЕМЛЯКІ

Двух вялікіх Міцкевічаў—
Двух песняроў,
Нарадзіла мая Беларусь.
Па суседству,
Пад гоман прынёманскіх ніў і бароў
Узрасталі Міцкевіч Адам
І Міцкевіч Кастусь.

Як суседзі й цяпер,
Як дубы векавыя, яны,
Што карэннем спляліся
І поруч вяршыні ўзнялі—
Два Міцкевічы,
Два несмяротных сыны
Нашай роднай зямлі.

●

Першацвет асыпаецца з голля
Дзікай яблынькі ў нетры лясной...
Як сустрэўся з табою, любой, я
Упершыню.
Той далёкай вясной?

Ці не так нечакана, як з гэтай
Юнай яблынькай,—дзівам лясным,—
Што бялюткім акрылася цветам
І на ветры шуміць веснавым.

●

Зялёнаю хваляй абмыла зямлю.
Раскошна цвіце над парканамі бэз.
Пытаеш:
— Якую вясну я люблю,
З бэзам ці без?

Ну з бэзам, вядома,
Яшчэ й з салаўём,
Праслаўленым майстрам канцэртаў лясных,
З усмешкай тваёй
І свавольным агнём
Вачэй,
І лагодных і дзёрзкіх,
Тваіх.

НАПАМІН

Заслалі як трэба падружкі і сваццi сталы,
Расставілі чаркі і блюды з вясельнай пачосткай
І ўжо на абрусы, шануючы звычай стары,
Кладуць і кладуць не спяшаючы кветку за кветкай.
Рамонак кладуць на чысцюткі абрус, каб павек
Не здрадзілі сціпласць і ветлівасць мужу і жонцы.
Кладуць васілёк, каб і вернасць сваю праз жыццё
Яны шанавалі, і пырскі высокага неба
Сінелі, не блякнучы, ў іхніх шчаслівых вачах.
А кветкі калючай шыпшыны кладуць, каб напомніць.—
Любоў і сама, як шыпшына: адплаціць яна
За дотык бяздушны і грубы, адплаціць зайсёды.

●

Зайздросных зайсёды хвашчу і чыхвошчу
І зайздрасць з душы выжываю і з дому.
Я толькі вясне й маладосці зайздрошчу,
А болей нікому.

Адна і аснова на гэта й высновa:
Усё пачынаць ім падсілу нанова.

П. Лебедзеў.

Ля брыгаднай канторы ўжо чакалі, сядзелі на доўгай лаўцы пад бэзам, стаялі ля плота. Як толькі з'явіўся брыгадзір, усе ажывіліся.

— Добры дзень, наш комплексны камандзір, — спецыяльна пазней за ўсіх, каб яе пачулі, жартаўліва павіталася Паўліна.

Аляксандр Раманавіч, не спяшаючыся, дастаў сваю пакамечаную запісную кніжку, перагарнуў:

— Сёння на вывазцы гною прыбавяцца яшчэ дзве машыны, старшыня абяцаў з другой брыгады перакінуць. Значыць, туды пойдуць...

Атрымаўшы заданне, па адным і групамі разыходзіліся людзі. Ішлі на поле, на ферму, у сад...

— Паслухай, Раманавіч, — падышла да яго заатэхнік Юзэфа Трон,— вось да цялятніц зазірнула. Нядобра нешта ў іх. Быццам бы і цяляты ў групах аднолькавыя, і цялятніцы ўсе стараюцца, а прывага розная. У групах Пунько і Мігар, відаць, зялёнай падкормкі не хапае...

— Давай, Іванаўна, падумаем, — прысеў Вайцахоўскі. — Вядома ж. Для адной групы лубін машынай возім, для другой — коньмі. А адлегласць амаль што аднолькавая. Паспрабуй, навазіся...

Зноў на хвілінку, прыкідваючы нешта ў галаве, потым адразу ажывіўся:

— Зробім так — адвядзём участак бліжэй да ўрочышча Вуглы. Гэта ж побач. Адтуль і коньмі можна ўдосталь навазіць.

Неўзабаве, напрасткі, вузкай сцяжынкай міма дома культуры, крочыў дамоў. Не заходзячы ў кватэру, расчыніў дзверы пуні, вывеў халодны «Іж».

Густой зелянінай сустрэла Аляксандра Раманавіча ваколіца. Праскочыў масткі, мільганулі прыдарожныя кусты. Скаціўшы матацыкл у кювет, пакрочыў спачатку ўздоўж роўнага, як шчотка, лубіну, потым выйшаў на другі край. Да самай броўкі поля. «Добры ўчастак пад азіміну, роўны, не нясчаны. Тут і будзем сеяць. У будучым годзе не дваццаць тры, а дваццаць сем, а то і трыццаць цэнтнераў пшаніцы атрымаць бы...»

Ужо ля дарогі яшчэ раз прыпыніўся, акінуў позіркам залатое пад сонцам іржышча, і там, удалечыні, чорную палоску ўзаранага зябліва. «Зямля-карміцелька. Вось так і служым усё жыццё адзін аднаму. Мы табе свае клопаты, а ты нам — чым багатая. І ў службе гэтай вечнай, нялёгкае жыццё наша і радасць...»

Зноў бегла пад колы дарога. Зазірнуў у сад, узяў з поўнага кошыка прахалодныя, пругкі яблык. Падумаў: «Трэба пацікавіцца, як ідзе продаж садавіны». Потым завярнуў на ток. Зачэрпнуў жменю зярнят: здаецца, чыстыя. Цікава, што скажа лабараторыя? «Яшчэ б адну машыну выпрасіць у старшыні. Але і ў іншых брыгадах не лішне», — падумаў, аб'язджаючы грузавік з кампостамі.

А. Вайцахоўскі.

...Ля канторы стомлена сышоў з матацыкла, паглядзеў на гадзіннік. Ужо дзевятая. Час і снедаць.

С. БАРАДОЎСКІ,
А. ШАБАЛІН.

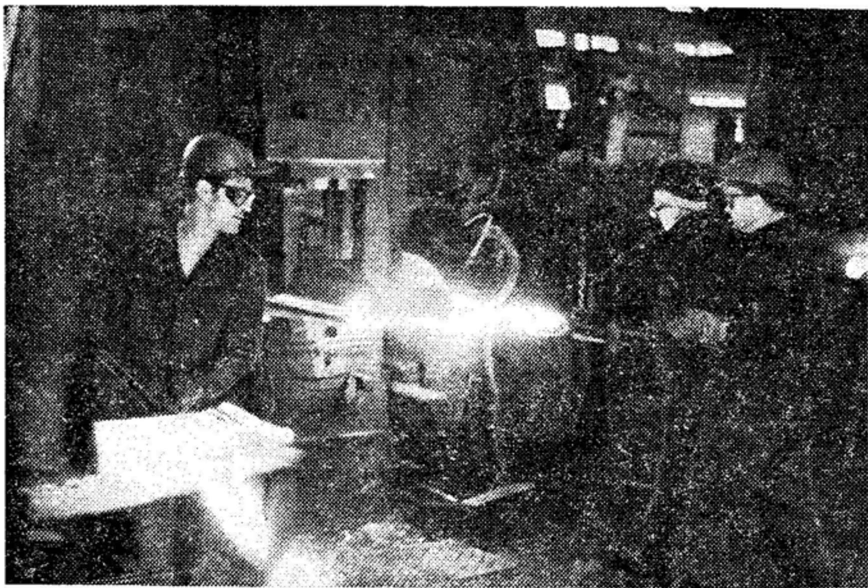

Брыгада Івана Тузіна за працай.

На здымку—члены брыгады І. Аляшкевіч, А. Пашкевіч, І. Тузін і А. Курылюк.

КАВАЛІ

Яўген КАРШУКОЎ.

Заканчэнне. Пачатак у нумары за 20.IV.1973 г.

III. РАЗМОВА

Нарэшце, мы гутарым, не спяшаючыся, не кідаючы позірк на ручны гадзіннік, як мінулым разам, — Іван Рыгоравіч пасля змены павінен быў сустрэць дачку са школы (жонка ж на працы), а я — вярнуцца да тэрміновых рэдакцыйных спраў.

Мне карціць бліжэй пазнаёміцца са сваім аднагодкам, пачуць пра яго жыццё. Натуральнае жаданне. Але для гэтага мала звычайнага журналісцкага права пытацца... Толькі здаецца, што хутка я знаходжу тое, што размарожвае нашу гутарку, робіць яе ўзаемнашчырай і зацікаўленай: мы прыгадваем нялёгкае дзяцінства і... захапленне маляваннем. Я расказваю, як яшчэ ў школе, пасля вайны, капіруючы аднаго мясцовага мастака, зрабіў сабе эцюднік, гэткую фанерную скрыначку з фарбамі. Фарбы выцыганіў у маляроў, трошкі белай, трошкі жоўтай, сіняй і карычневай... Але якое радаснае пачуццё ахоплівала мяне, калі я, павесіўшы эцюднік на плячо, крочыў за вёску... «на прыроду»! І потым, седзячы на стромкім беразе, усё спрабаваў намаляваць неба і раку. Не лёгкі гэта быў занятак: кучаравыя белыя воблакі плылі, ніяк не хацелі чакаць, пакуль я іх намалюю... І рака мігцела сляпуча, імкліва бегла срэбнай стужкай да лесу...

Іван Рыгоравіч задумліва слухае, весела ўсміхаецца. І ў яго было нешта падобнае. І ён з дзяцінства любіў маляваць. Да вёскі Заполле ў Клецкім раёне, дзе жыла сям'я, прымыкаў цудоўны лес. І вось з гэтым лесам, з яго бронзавымі соснамі і разгалістымі дубамі, з неадольным імкненнем іх маляваць звязаны лепшыя ўспаміны Іванавага дзяцінства. Але гэтае сваё захапленне ён пранёс праз усё жыццё. Малюе і цяпер. Для сябе, для знаёмых. А ў тым жа Заполлі яго лічаць сапраўдным мастаком: як жа, нават заказваюць карціны... І ў некаторых ужо вісяць у хатах работы, выкананыя ім, кавалём з трактарнага.

— Збіраюся ўсё з'ездзіць у Заполле, там — маці, сёстры, — летуценна ўздыхае Іван Рыгоравіч, і вочы яго цяплеюць, і твар робіцца яшчэ мякчэйшым і лагоднейшым.

Знаёмыя пачуцці... Адтуль, з роднай вёскі, пачаўся яго шлях у вялікае жыццё. Адтуль пайшоў у армію, адтуль, адслужыўшы, прыехаў у 1954 годзе ў Мінск... Стаў рабочым. А здарылася вось як. Паклікалі дэмабілізаванага, гарматных спраў майстра Івана Тузіна ў райваенкамат, параілі ехаць і працаваць на Мінскі трактарны. Падумаў. Параіўся дома. Не вельмі, каб Вольга Юльянаўна была настроена адпускаць сына... Іншыя думкі былі ў яе галаве: вярнуўся сын дамоў — хай і жыве пры маці... Дзякуй богу, дарослы, уладкуецца, можа і сям'ю завесці: нагледзела ж адну прыгажуню...

Але дэмабілізаванага салдата, які пабачыў свету, цягнула ў горад, як і ягоных землякоў-аднагодкаў. І хлопцы паехалі... Адно не ўсім пашанцавала, не ўсе сталі кавалямі, вытрымалі экзамен на званне рабочага. А ён, Іван Тузін, вытрымаў. Як ні цяжка было. І хоць не лічыў сябе слабаком, ды першыя дні часцяком нарыхтоўка коўзалася ў руках... А тут — гарачыня даймае яшчэ, бы спякотным жніўнем. Пот засцілае вочы. Макрэе спяцоўка на спіне. Спыняцца — нельга: астыне метал... Нязвыклае напружанне! Але ж менавіта ў кавальскім цэху загартоўваўся Іванаў характар. Неўпрыкмет прайшоў ён школу падручнага, награвальшчыка, штампоўшчыка... Кожны новы год мацнела ў ім упэўненасць у сваіх сілах і раслі майстэрства, улюбёнасць у сваю справу. І ўжо не мог ён схаваць сваёй пагарды да тых, каго выпадкова, у пагоні за доўгім рублём, прыбівала да кавальскага корпуса, ведаў, гастрачёры не затрымліваюцца доўга. Не шкадаваў. Заставаліся толькі такія, як сам ён, як яго таварышы па молату — Алена Курылюк, Іван Аляшкевіч, Аляксандр Пашкевіч. Нават дзіўнавата збоку каму-небудзь падасца: чацвёра каля парапаветранага молата, такія розныя — і па характарах, і па схільнасцях, і па ўзросту, а вось здружыліся — вадой не разальеш!

— Такой іншай брыгады ў корпусе няма, — сур'ёзна, нават без намёку на ўсмешку гаворыць Іван Тузін. — Каго хочаце спытайце...

Але я ўжо знаёмы з брыгадай. Ведаю: абрэзчыца Алена Курылюк—выключна высакародны чалавек, таварыская, сардэчная. Нейкай унутранай цеплынёй, гонарам свецяцца яе вочы, калі яна паведамляе:

— Наш брыгадзір за сёмую і восьмую пяцігодкі два ордэны мае: Знак Пашаны і Працоўнага Чырвонага Сцяга... Душэўны чалавек. Заўсёды нам прыкладам. Нават не ведаю, як без яго, калі б што здарылася, мы працавалі...

Але... аднойчы давялося: выклікалі тэрмінова па важнай справе ў заводакіраўніцтва Тузіна. І гадзіну, і другую, і трэцюю... рабілі без брыгадзіра. Утраіх. Маглі б не выканаць зменнае заданне. Ніхто б нічога не сказаў—уважлівая прычына. Але дастаткова было ўявіць кожнаму засмучонага Тузіна, як, не дамаўляючыся, вырашылі: не зніжаць тэмпу. І—не знізілі. Так ужо працавалі старанна ў тыя гадзіны. Саша Пашкевіч адразу заняў месца брыгадзіра на штампоўцы, разам дагружалі печ нарыхтоўкамі...

К канцу змены, калі вярнуўся Іван Рыгоравіч у цэх, на рахунку брыгады было звыш 900 штук размеркавальных валоў для трактара «Беларусь». Болей нормы. І не тое, каб расчуліўся брыгадзір, але ахапіла яго тая вялікая радасць, якая знаёма кожнаму настаўніку: малайцы, не падвялі вучні... І не хаваючы сваіх пачуццяў, ён удзячна абняў Сашу Пашкевіча: «Вось яшчэ адзін штампоўшчык вырас... Штампоўшчык? Не, болей, чалавек. Прыйдзецца ісці на пенсію—месца пустым не пакіну. Хай да той пенсіі яшчэ гадоў сем застаецца, але думаць пра рабочую змену, клапаціцца аб ёй старой гвардыі трэба».

Праўда, ёсць у Пашкевіча яшчэ адзін неблагі настаўнік—трэнер па класічнай барацьбе Аляксандр Паўлавіч Шэлег. І ён таго-сяго дабіўся ад Аляксандра: нядаўна хлопец выканаў норму майстра спорту СССР. Толькі ж Іван Рыгоравіч не раўнуе, наадварот, задаволена жартуе: вось мы якія, у нас у брыгадзе нават майстры спорту водзяцца!

Шосты каваль-штампоўшчык тузінскага гарту... Растуць людзі, мужнеюць на вачах. Не так даўно ў Тузіна ў брыгадзе працаваў і Міхаіл Муравіцкі, а цяпер ён—зменны брыгадзір. Самастойную справу даверылі, таму што не можа падвесці выхаванец Івана Рыгоравіча. Так лічаць у калектыве. Так думае пра яго і настаўнік. Але вядома яму і іншае. Спачатку, пакуль не падбярэцца маленькі калектыў, не выкрышталізуецца, цяжка брыгадзіру. Які б той ні быў цудоўны кіраўнік. І не можа быць абыякавым Іван Рыгоравіч да лёсу зменнай брыгады, па-бацькоўску непакоіцца аб ёй, цікавіцца, як і што, памагае парадай... І калі раптам не ладзіцца ў Муравіцкага—засмучаецца, перажывае, добра ідзе той у працы—зусім іншы настрой. Дзівосная гэта якасць характару: непрыкметна звычайныя службовыя абавязкі перарастаюць у нешта большае, у духоўную патрэбнасць бачыць свайго выхаванца шчаслівым... Нават тады, калі ён ужо зусім самастойны.

Куецца метал... Куецца і чалавек. І шчасце, калі каваль трапіцца вопытны. Напаткаеш такога— усё жыццё потым будзеш удзячны. Вось Іван Аляшкевіч... Дзе толькі не павадзілі яго жыццёвыя шляхі-дарогі, кім не працаваў. Ды не мог спыніцца на нечым пэўным хлопец, знайсці сваё сапраўднае месца. І, бадай, не было ў гэтым нічога дзіўнага: не кожнаму ў маладосці шанцуе адразу натрапіць на менавіта сваю справу... Прыехаў у Мінск Іван, зазірнуў на трактарны. Застаўся. Фермы пачаў фарбаваць... Маляр-выпынік, лічы. Няблага. Мажліва, так і спыніўся б на гэтым, калі б аднойчы не зайшоў у кавальскі цэх, калі б не сустрэў такога майстра, як Іван Рыгоравіч... Уразіла хлопца прыгажосць справы кавальскай. Адчуў—па ім. І гэты, штохвілінны, моцны выбух молата, і гэтае шалёнае полымя, што бязлітасна апякае твар... І цяпер—не першы ўжо год—стаіць ён, награвальшчык, каля печы— статны, высокі, дужы, з адзнакай той чалавечай годнасці на твары, таго гонару, якія дае толькі сапраўдная справа,—стаіць, шырока расставіўшы ногі, нібы марак у шторм, і нельга не залюбавацца ім. Задаволены сваім награвальшчыкам і брыгадзір: толькі паспявай падхопліваць абцугамі белавата-ружовыя нарыхтоўкі...

Рабочы. Брыгадзір Іван Тузін... Што б, здавалася, трэба: шаноўны ў шматтысячным калектыве чалавек, знатны каваль-штампоўшчык, якому нядаўна было прысвоена высокае званне лепшага рабочага па прафесіі горада Мінска, нарэшце, кавалер двух ордэнаў за працоўныя дасягненні... Ды вось жа недзе ў гэтым знешне спакойным чалавеку жыве, пастаянна пульсуе, б'ецца неўтаймаванае імкненне ўдасканальвацца, расці, не стаяць на месцы, не жыць адным днём, учарашнім, учарашняй славай. І ў выніку—пошук. Творчы. Надзвычай цяжкі. Без той неабходнай тэхнічнай падрыхтоўкі, якую мае інжынер... 12 рацыяналізатарскіх прапаноў рабочага Івана Тузіна—нямала. Вядомы іх практычны эфект. Падлічана эканомія. Але хто вымяраў той неацэнны душэўны зарад, які рухаў рабочым, хто падлічыў бяссонныя ночы пошукаў, каласальны энтузіязм, мабілізацыю ўсіх здольнасцей—і толькі дзеля адной бескарыслівай, высакароднай мэты: сэканоміць метал, палепшыць канструкцыю штампаў, павысіць прадукцыйнасць працы...

Іван Тузін... Наўрад ці гэты чалавек пагадзіўся б на іншае жыццё, не падобнае на тое, якім ён жыве: кожны дзень—як новы дзень. З гаючым душэўным абнаўленнем, з асаблівым працоўным напружаннем і творчым пошукам. З вялікім жаданнем бачыць у людзях, у сваіх таварышах прыемныя перамены... Такі ён, рабочы характар.

IV. ТРОШКІ РАЗВАГ

Маіх назіранняў, гутарак, мажліва, ужо і дастаткова для кароткіх нататак. І ўсё ж я па-ранейшаму прыходжу на завод, каб сустрэцца з Іванам Рыгоравічам, з яго брыгадай, проста паназіраць, як працуюць мае знаёмыя—натхнёна, упэўнена, заразіцца гэтай упэўненасцю ў сабе, без якой вельмі цяжка бывае часам... Калі я пазіраю ў адкрыты дабрадушны Іванаў твар (цяпер мы пасяброўску называем адзін аднаго па імю), у яго зычлівыя цёмныя вочы, якія выпраменьваюць дзівосны спакой, душэўную моц,—адчуваю патрэбу ў гаворцы з ім, прагнае жаданне ўдакладніць для сябе некаторыя ісціны... Яны выклікаюць сумненне, аб іх не заўсёды прачытаеш, ды і не кожны адкажа на пытанні так, як адкажа Іван.

Мінуўшы прахадную, плошчу, пасярод якой, нібы легендарны танк, узвышаецца на пастаменце трактар, мы трапляем у сквер. Прысаджваемся. Міма нас спяшаецца гаваркі натоўп трактаразаводцаў—побач прыпынак трамвая... Звіняць рэйкі пад коламі, грымкаюць трамвайныя вагоны. Але што гэта за шум у параўнанні з кавальскім! Іван, упэўнены, нават не заўважае яго пасля натужлівага бухкання молата... На яго стомленым твары—мяккая, шчасная ўсмешка чалавека, які адпачывае. З асалодаю выпрастаўшы плечы, ён адкінуўся на спінку лаўкі, з задавальненнем жмурыць вочы на ціхмяныя сасонкі,—яны нібы дзяўчынкі, гулліва разбегліся па скверы—прыхільна слухае пра мае заводскія сустрэчы.

А я расказваю аб тым, як сёння выпадкова быў сведкам адной размовы ў парткоме. Дзіўная размова... Малады хлапец патрабаваў пасаду, не прасіў, а ветліва (наколькі дазваляла вытрымка) патрабаваў. Яму прапаноўвалі пасаду майстра. Ён—не згаджаўся. Яму, учарашняму студэнтузавочніку, раілі, каб папрацаваў трохі менавіта майстрам, праявіў сябе, паказаў, на што здольны, як кіраўнік. Але і гэтыя разумныя словы не даходзілі да яго свядомасці. Карацей, пра меншае, чым аклад начальніка цэха, ён і гаварыць не хацеў. Не для таго, маўляў, вучыўся. Ягс, чалавека з вышэйшай адукацыяй, рабочыя нібыта засмяюць, калі пачне рабіць майстрам. Давайце яму такую пасаду, як хоча, а то пойдзе на які іншы завод...

— Дзівак,—заўважае Іван. Але памаўчаўшы, гнеўна ўдакладняе.—А хутчэй усяго нікчэмная душонка... Карыстаецца тым, што спецыялісты патрэбны... Але хай ідзе, хай! Не будзем трымаць. Навошта нам такія... гандляры?

У гэтае апошняе слова ён укладае столькі бязлітаснай пагарды да чалавека, якога давялося ўбачыць мне яшчэ раніцою, які сапраўды бессаромна таргаваўся, нешта выгадваў, што я з задавальненнем адзначаю сам сабе: ой, не прыжывецца такі «спецыяліст» у гэтым цудоўным калектыве, сярод такіх сумленных рабочых, як Тузін. Няма яму тут месцейка...

— Нічога не папішаш,—уздыхае Іван.—Ёсць і такія яшчэ летуны... Навалач! Скачуць з месца на месца: то ўмовы не задавальняюць, то грошай мала... Перавыхоўваем. Але, вядома, не проста гэта...

Іван нагадвае некалькі прыкрых выпадкаў. Неяк давялося кавальскаму цэху браць на парукі аднаго «лаўкача». Без дазволу вынес з завода запчасткі для «землячка»-трактарыста. Злавілі. Як сорамна было за яго потым на судзе! Скрозь зямлю правaліцца... А Івану трэба было яшчэ выступаць у якасці абаронцы, гаварыць пра небараку станоўчае, бо не заўважылі дагэтуль нічога такога за ім. Пакутлівае становішча, дваякае пачуццё... Добра, што і ў таго падручнага нешта зварухнулася ў душы: даў абяцанне сваім рабочым, што ніколі не зробіць благога. І—стрымаў слова. Бо нельга інакш сярод іх, чыстых справамі і думкамі людзей. Бо не схаваеш тут, хоць бы і хацеў, свае мяшчанскія балячкі...

Я здзіўляюся: мяшчанскія балячкі?

— А я так усё дрэннае, гнілое ў чалавеку называю,—усміхаецца Іван. І—зусім рашуча:—У нас, у рабочых, для такой хваробы няма ўмоў. Завядзецца—у момант вылечым. Шкада толькі, што там-сям сярод людзей усё ж яшчэ балячкі прыжываюцца... Не магу спакойна назіраць, як некаторыя з-за капейчыны сумленне, свой гонар чалавечы губляюць, цёплае месцейка вышукваюць... Якая карысць ад такога, калі ён толькі і думае аб сваім асабістым дабрабыце? А няма сапраўднай справы—няма і чалавека сапраўднага... Што, хіба не так?

Схіліўшыся, Іван чакае, што я адкажу. Я ківаю: вядома, так...

— Ну вось,—яшчэ больш энергічна падхоплівае ён.—І ў фельетонах пра гэтых тыпаў пішуць... Можа варта было і ў кнігах іх часцей выводзіць на чыстую ваду. З усімі брыдотамі? Так, каб прачытаўшы такую кнігу, я нават свайго чэрствага, бяздушнага суседа не мог цярпець побач...

У гэтыя мінуты размовы пра маральную чысціню чалавека я не пазнаю звычайна ціхмянага, вытрыманага Івана Рыгоравіча—столькі ў ім шчырага абурэння. Прыгадваем горкаўскага «Кліма Самгіна»: не шкодзіла б тым, з мяшчанскімі балячкамі, пагартаць, раптам памагло б...

Ды вось мы зноў вяртаемся да спраў брыгады... Пра кожнага таварыша па працы Іван гаворыць неяк асабліва добра. Ён радуецца за іх, як за сябе. Вунь у Алены Курылюк дачка замуж выйшла, унук Дзімка ёсць... Разумны чалавек дачка, у матку: працуе і вучыцца ў педінстытуце завочна. Вялікія надзеі ў брыгадзіра і на Сашу Пашкевіча. З такой душэўнай цеплынёй расказваюць хіба толькі пра самых блізкіх людзей. І я шкадую: мала давялося мне гутарыць з імі...

— А ведаеш што? Паедзем да мяне ў госці,—нечакана прапануе Іван.—Жонка будзе на працы, але са школьніцай сваёй пазнаёмлю.

І—ціхі, сардэчны смяшок, мабыць, ужо ўявіў гэты свой светлы клопат, дачушку Ларыску...

Паехаць? Вялікая спакуса. Але думаю аб іншым: пасля змены перш за ўсё адпачыць табе трэба, Іван Рыгоравіч...

— Дзякуй, давай адкладзем да наступнага разу... Добра?

— Што ж, можна,—весела бліскаючы вачыма, згаджаецца Іван.

У Іванавых вузлаватых, шурпатых руках—маленькая галінка бэзу... Нехта пакінуў яе на лаўцы. Відаць, панясе дачушцы. Набрынялыя ружовыя пупышкі, здасцца, толькі-толькі праклюнуліся, выбухнулі пяшчотнай зелянінай, і вострыя лісточкі незвычайна лашчаць вочы. Вясна. Сапраўдная вясна.

V. ВЯСНА...

Аўтобус імчыць па праспекту Ракасоўскага... У Серабранку. Хораша. Сонечны красавіцкі дзень. Цеплыня. Радасць на тварах рабочых. У зыркіх жыватворных промнях, як воск, мякчэйшым робіцца сэрца, яшчэ больш успрымальным да ўсяго добрага. Але і само яно, перапоўненае дабрынёй, не стрымлівае пачуццяў. Гамана ў аўтобусе, бы шум шаўковай маладой травіцы, льецца павольна і шчыра. Цешыцца вясной зямля, цешацца людзі.

— Можа, сыдзем тут?—узрушана прапануе раптам Іван.—Хоць пару прыпынкаў пройдзем.. Па зямельцы. Адчуем яе, жывую...

І вось мы крочым у Іванаў мікраараён. Крочым спачатку моўчкі, упіваючыся толькі гэтай дарогай, полем, блакітным паветрам. І думаем, відаць, пра адно і тое ж: як прагне чалавек жаўруковага спеву над полем, як цягне спрадвеку яго прырода, жаданне пабыць у самоце, адзін на адзін са сваім запаветным. Непадалёку ад нас, злева ад дарогі, бялеюць шматпавярховыя будынкі мікраараёна, а справа—весела высыпалі на пагорак звычайныя вясковыя хаткі, нібы адагрэцца, прасушыцца на сонейку пасля доўгай зімы.

Нечакана мой спадарожнік парушае маўчанне. Прыгадвае сваю паездку ў Балгарыю, Чорнае мора, з захапленнем малюе цудоўны край і славянскую гасціннасць. Потым расказвае аб сваім знаёмстве з мастаком Няпомняшчым, які рабіў ягоны партрэт... Зайздросны талент! Партрэт паспяхова экспанаваўся на выстаўцы. І ўжо неўзабаве чую я ад Івана пра паэта Анатоля Вялюгіна... І тут было цікавае знаёмства. Па вялюгінскаму сцэнарыю ў Волгаградзе ішлі здымкі дакументальнага фільма, з яго, Тузіна, удзелам. Якраз напярэдадні 50-годдзя СССР. Засталіся ў памяці асобныя эпізоды гэтай паездкі, нават вершаваны жарт Анатоля Сцяпанавіча, прысвечаны Івану.

Балгарыя... Майстэрня мастака... Волгаград... Я ўдзячна пазіраю ў дабрадушны твар субяседніка, і так карціць сказаць яму: мілы мой Іван Рыгоравіч, ты глыбока памыляешся, думаючы, што мне сумна з табой, што мне патрэбны нейкія незвычайныя далікатныя размовы... І гэта цікава пачуць ад цябе, але яшчэ цікавей, калі ты гаворыш менавіта пра сябе, пра сваіх таварышаў, якія робяць такія цудоўныя машыны працаўнікам краіны: у кожныя тры хвіліны—трактар...

Вось ты прыгадаў свайго калегу з Волгаградскага дзяржаўнага трактарнага завода, каваля-штампоўшчыка Міхаіла Аркатава—як з ім выступаў на тэлебачанні і абменьваўся вопытам работы, як быў у яго ў гасцях... І аб тым, як рашылі спаборнічаць брыгадамі ў працы. І—спаборнічаеце. А яшчэ, як перанялі каштоўны вопыт: цяпер па прыкладу волгаградцаў і мінчане пачалі да кожнага каваля-штампоўшчыка даводзіць пэўнае заданне гадавога плана. Кавалі дакладна ведаюць, колькі яны павінны даць у дзень паковак, каб забяспечыць сутачны ўклад у вытворчы план трэцяга, рашаючага года пяцігодкі...

— Пісьмо ўсё збіраюся напісаць Міхаілу,—даверліва гаворыць Іван.—Ёсць у мяне адно пытанне да яго...

Ёсць, безумоўна, ёсць. І павінны быць гэтыя пытанні. І павінны быць гэтыя сяброўскія пісьмы і сустрэчы ў перадавых рабочых двух прамысловых гігантаў краіны. Такая дружба—не толькі дружба: яна рухае вялікія справы...

Мы ўзнімаемся на чацвёрты паверх. Заходзім у кватэру: Іван хоча паказаць, як жыве. Што ж, выдатная двухпакаёвая кватэра. Добра абсталявана, новая мэбля. Стэлажы з кнігамі. Сакратэр каля вакна—куток для дачкі-трэцякласніцы Ларысы.

— На пяцёркі вучыцца...

Знаёмыя словы, зразумелы гонар бацькі. Шкада, што я зараз не бачу гэтай рухавай, пацешнай і дапытлівай дзяўчынкі. Яна яшчэ ў школе. Няма з працы і жонкі, Зінаіды Васільеўны, свідравальшчыцы завода «Калібр».

— Яна ў мяне таксама рабочы клас,—цёпла жартуе Іван, маючы на ўвазе жонку. І ў голасе яго непрыхаваная пяшчота. — Вось, зірніце — партрэт...

Іван, крышку бянтэжачыся, працягвае мне картонку:

— Сам маляваў. Такая і ў жыцці...

Малюнак, зроблены алоўкам. Жаночы твар у профіль. Адразу кідаецца ў вочы нешта знаёмае... Нешта роднаснае Івану. Магчыма, усё тыя ж рысы бязмежнай дабрыні і зычлівасці. Магчыма, яшчэ і іншае, бо нездарма ж ходзіць такое павер'е: нібыта муж і жонка ў большасці абавязкова падобны адзін на аднаго—ці аблічам, ці характарам...

— Вернецца са змены мая Зіна толькі к ночы,—не без журботы гаворыць Іван.—А раніцою яна яшчэ будзе спаць, калі я пайду на завод. Рабочая сям'я...

Рабочая сям'я... Я ўяўляю ўсе гэтыя хатнія клопаты, напоўненыя хваляваннем пра дачку, усе гэтыя кароткія сустрэчы ў будні паміж працай, калі два блізкія чалавекі, маючы ў запасе не вельмі многа часу, прагна гавораць аб сваім шчасці, аб сваім жыцці. І з нецярпеннем чакаюць выхадных—як узнагароду за напружаны тыдзень. Гэта—адпачынак. Уцешны, неабходны, заслужаны. Адпачынак, які па-сапраўднаму адчуваецца чалавекам толькі тады, калі ён стаміўся, калі ў ім цвёрдая ўпэўненасць, што жыў усе гэтыя працоўныя дні не марна, з карысцю для людзей, для любімай справы, для сябе. І не так ужо важна, як правядзе сям'я яго—ці наведаюцца да Тузіных госці, таварышы па працы, і пойдзе вясёлая застольная гамонка, ці ўладкуецца Іван за мальбертам, а Зінаіда Васільеўна і Ларыска будуць зачаравана назіраць, як пад рукой мастака на палатне нараджаюцца чарадзейныя таны-фарбы, ці ўсе ўтраіх накіруюцца ў кіно...

— Не, хутчэй за ўсё пойдзем у лес. За кветкамі,—летуценна ўдакладняе Іван.—А лес, вунь ён, не так і далёка...

Стаім каля акна. І я нібы бачу, як Тузіны, гэтыя поўнаўладарныя гаспадары свайго вялікага горада, спяшаюцца гарадской ускраінай на прыпынак міма будаўнічых пляцовак з высачэзнымі кранамі, шчыра радуючыся новым гмахам сталіцы. А там ужо і ўзлессе... Пяюць птушкі рознагалоса, заўзята. З усіх бакоў нясецца іх урачысты гімн вясне. І нельга не заўважыць, як халадком кранае твар лясная свежасць, нельга не адчуць густы лясны пах. Пахне сырасцю. Прэлым мінулагоднім лісцем. Прыемна казыча нос востры смольны водар соснаў, што дружна падставілі свае бронзавыя бакі сонцу... Страляюць пад нагамі няўрымслівай Ларыскі галінкі, звініць, уліваецца ў вясновую сімфонію леса яе галасок... І раптам—крык захаплення: кветкі! Купкі сон-травы... Фіялетавыя кветкі ў пушыстых адзежках, нібы тыя кволыя птушаняты, тырчаць на пагорку, пры самай зямлі, сярод сухіх травінак, набіраюцца моцы, п'юць сваімі бутонамі-званочкамі шчодрае сонечнае святло.

І, нібы адгадваючы мае думкі, Іван раптам па-сяброўску, узрушана кладзе мне руку на плячо:

— Каб вы ведалі, як я люблю кветкі... І самыя першыя, калі яны толькі-толькі зацвітаюць, і тыя, што ўжо спяшаюцца перад марозамі адзячыць сваім хараством... Зусім іншы настрой ад іх...

І мне здаецца, што ў яго словах я ўлоўліваю куды большы сэнс: кветкі... радасць... жыццё... Вось гэтак і людзі, аднойчы з'явіўшыся на зямлі, цвітуць, каб радаваць іншых, каб саграваць сваёю прыгажосцю, хараством сваім чалавечым такія ж чалавечыя сэрцы.

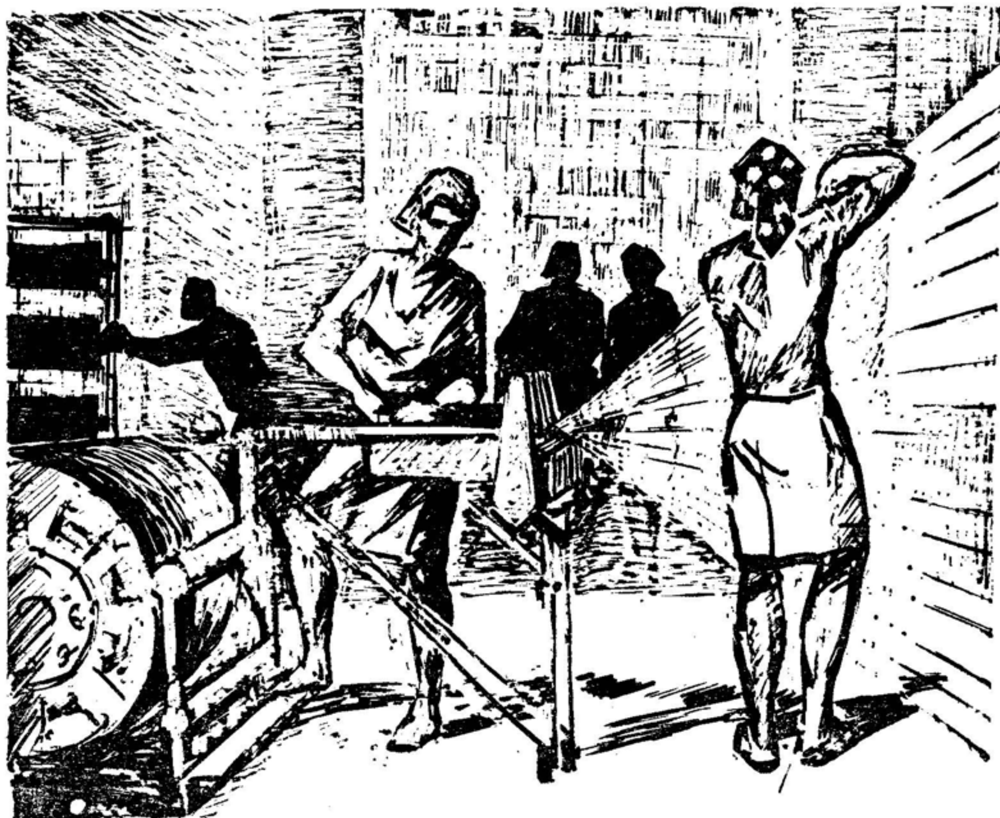

ІШЛО СВЯТА ПРАЦЫ...

Малюнкі Г. ЛОЙКІ і А. РОДЗІНА.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

П'есу «У тваё шаснаццаць» драматург Т. Ян назвала сур'ёзнай камедыяй. Спектакль па гэтай п'есе паказаў Гомельскі абласны тэатр у пастаноўцы рэжысёра Л. Манаковай. Дэкаратыўнае афармленне мастака Л. Ганчаровай.
На здымку — сцэна са спектакля. Артысты Г. Шырокшына (Майка), В. Озерцаў (Віктар) і Т. Смыслова (дзяўчына).

Фота Ул. ТКАЧЭНКІ.

У Магілёўскім абласным тэатры адбылася прэм'ера. Рэжысёр У. Бараноўскі ў дэкарацыях мастака М. Волахава паставіў п'есу «Конь Пржэвальскага» М. Шатрова.
На здымку — сцэна са спектакля. У ролях: Стаса Вішнеўскага—артыст Ю. Чупрынаў. Сямёна Мяцёлкіна — Б. Бялевіч, Сізых — народны артыст РСФСР М. Радзіёнаў, Марышкі — В. Рагачова.

Фота А. ГОЛЬША.

Да юбілею А. Астроўскага Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі падрыхтаваў спектакль «На ўсякага мудраца хопіць прастаты» ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра народнага артыста БССР Г. Волкава. У ролі Глумавай — заслужаная артыстка БССР А. Качаткова, Ягора Глумава — артыст А. Грозеў.

Фота В. ГЕРМАНА. (БЕЛТА).

Спектакль-канцэрт «Чаму людзі не лятаюць!» паказаў Магілёўскі абласны тэатр.
Урыўкі з твораў Астроўскага кампазіцыйна аб'ядналі рэжысёры Ул. Караткевіч і заслужаны артыст БССР А. Раеўскі.
Мастацкае афармленне спектакля — М. Волахава, музычнае — Э. Катковіча.
На здымку: Барыс — У. Корпусь, Кацярына — Н. Караткевіч.

Фота А. КУКІНЬШСКАГА.

СЛОВА ПРА МАЛОДШАГА СЯБРА

«Валодзька, хлопчык мой!..»

ДА КОЖНАГА з нас прыходзіць узрост, калі прыдзірліва аглядваеш пройдзенае і зробленае табою, надзвычай востра чакаеш таго часу, калі па неадольных законах жыцця трэба будзе саступаць дарогу маладзейшым. Ловіш, бывае, сябе на бяскрыўдным жаданні — паўтарыцца ў кім-небудзь з юных калег. Лічыш сябе шчаслівым, калі нехта з маладых міжволі хінецца да цябе, да тваіх сцiплых набыткаў. Радуешся ўдвая, калі сам гэты чалавек блізкі табе па духу, накіраванасці, адных з табою прынцыпаў, аднолькавых поглядаў на сутнасць нашага мастацтва...

Пішу гэта як быццам увогуле, а на ўвазе маю канкрэтнага чалавека, артыста Баляслава Сяўко.

Сярод здольнай моладзі, што прыйшла на коласаўскую сцэну апошнім часам, думаецца, не я адзін выдзяляю яго за несумненны талент, душэўны такт і працавітасць. І характарныя, і ўзроставыя ролі, і эпізоды, і нават з'явы ў масоўках ён прымае аднолькава сур'ёзна, адчувае адказнасць за кожны выхад на сцэну.

Атрымаўшы ролю, Б. Сяўко адразу ж шукае характэрныя дэталі, знешне нібы абвешвае свайго героя «рэгаліямі», каб тады на рэпетыцыях, у дзеянні з партнёрамі, пад рэжысёрскім вокам скрупулёзна ўзважваць кожную дэталь, адкідаючы ці замацоўваючы яе — да таго часу, пакуль не адчуе сам характар, пакуль не знойдзе псіхалагічнае абгрунтаванне кожнаму руху героя. Ён будзе нешта ўсё перайначваць, пакуль не пачуе, што яго сцэнічна-вобразная апратка дасканала аблягае постаць. Усе ў тэатры ведаюць, што Б. Сяўко будзе працаваць над роллю, нават калі яму паведамяць, што вечарам апошні паказ гэтага спектакля. Акцёр не прамінае ніводнае магчымасці ўдасканаліць сваё рамяство, прыдбаць яшчэ адну драбніцу для свайго арсеналу, якія спатрэбіцца яму, каб стварыць «вобраз прызвання».

Для Баляслава ўсе ролі, якія яму даручаюць, важныя. Працавітасць, захапленне, поўная самааддача, грамадзянская актыўнасць — рысы і звычайнага чалавечага існавання, і акцёрскай творчасці. І яны ўласцівыя Баляславу.

Упершыню мы ўбачылі маладога калегу на коласаўскай сцэне не ў спектаклі, а... падчас «капусніка». Захапіла выключная назіральнасць маладога акцёра, які толькі што прыехаў да нас з інстытута. З графічнай дакладнасцю, дасціпна ён здолеў выставіць на паказ нам, старэйшым, і нашы звычкі, і нашы незаўважныя ўжо «штампікі», найгрышы. Гэтая назіральнасць, любоў да пластычнага выяўлення характару, выразнага жэсту выявілася ў многіх работах артыста. Ужо многа пазней я ўведаў Баляслава-аматара. Ён умее назіраць на вуліцы (толькі для гэтага набыў фотаапарат і кінакамеру) і асабліва на прыродзе — у лесе, на беразе возера (ён сабраў цэлы музей «характараў» з хітраспляцення галінак, з карэнняў і карчоў).

Прыгадваецца прагляд спектакля «Вецер, вей!» па п'есе Яна Райніса. Роля Гатыня, даручаная маладому акцёру ў адказ на яго асабістую творчую заяўку, была для Б. Сяўко першая на прафесійнай сцэне. Персанаж у п'есе далёка не галоўны, нават непрыкметны, і, паводле выказвання аднаго латышскага рэжысёра, такім заставаўся ў шматлікіх папярэдніх пастаноўках. Маленькі, да таго ж фізічна непаўнацэнны чалавек, безабаронны перад грубай стыхіяй, Гатынь—Сяўко зачараваў прыгажосцю ўнутранага свету свайго героя, яго светлым, самаахвярным каханнем да Байбы — дзяўчыны з заможнай сям'і. Пасля ўсе аднадушна прызналі, што вобраз у выкананні Баляслава набыў вялікую выкрывальную сілу, стаў у спектаклі значным, прыкметным. І ўжо тады, на праглядзе, я заначыў сабе: Сяўко — выдатны партнёр, з ім будзе прыемна сустракацца на сцэне.

А сысціся ў адным спектаклі нам давялося толькі нядаўна — у «Трыбунале».

Мяне, акцёра, да слёз кранаюць паводзіны Валодзькі—Сяўко, такі ён цікавы хлопец, такі ўпарты, непахісны, праўдзівы! Адна асалода глядзець на яго. Ён у імя ідэі, грамадзянскага абавязку гатовы ад роднага бацькі адмовіцца. «Камісар, сапраўдны Чапай!»

А вось калі я, Цярэшка, гляджу пасля гэтых слоў услед Валодзьку — Сяўко, мяне працінае жах ад магчымае страты — толькі тут я разумею, што загубіў хлопца...

Вобраз чыстага, усебакова развітага, сціплага юнака-сучасніка па дэталях складаецца не толькі з вялікіх ролей, а і з эпізодаў, у якіх заняты Б. Сяўко. Калі бачыш яго салдата ў «Салаўінай ночы» В. Яжова або ў «Не трывожся, мама!» Н. Думбадзе, дык уяўляеш цэлую кагорту такіх сыноў Радзімы.

Прыгадваю Баляслава ў нашым

ЗОРКІ НАБЫВАЮЦЬ ІМЁНЫ

КАМЕДЫЯ «БЕЗЫМЕННАЯ ЗОРКА» М. СЕБАСЦЬЯНА Ў МАГІЛЁЎСКІМ АБЛАСНЫМ ТЭАТРЫ

Сёлета ў нашай краіне праводзіўся фестываль румынскай драматургіі. Магілёўскі тэатр паставіў камедыю М. Себасцьяна «Безыменная Зорка».

Сама п'еса прасякнутая лірычным роздумам аб сапраўднай вартасці чалавека і характве яго душы, напісана вынаходліва і займальна, і гэта першая прычына поспеху трупы.

Добра, што рэжысура, захаваўшы камізм сітуацый п'есы, больш схільна раскрыць драматычную сутнасць канфлікту, які стаў рухаючай спружынай спектакля.

Увагу гледача заваёўвае першанаперш сціплы і нават насцярожана сарамлівы Настаўнік. Паглыблены ў вывучэнне зорнага неба, ён неяк дзіўна неўладкаваны тут, на зямлі. Яго здзіўляе карыслівасць, хамства, невуцтва тых людзей, з якімі яму часамі, пасля «сустрэч» з нябеснымі зоркамі, даводзіцца сутыкацца. Артыст А. Гаманюк, на маю думку, дакладна і пераканальна перадае тое, як яго герой «не прымае» мяшчанства ні ў якай форме. Магчыма, ёсць у гэтым сцэнічным персанажы штосьці ад інтэлігентнасці ў вышэйшым сэнсе гэтага слова. Ёсць і нешта ад таго, што мы называем «інтэлігентшчынай»: бывае, ён выглядае бездапаможным тады, калі чакаеш ад яго рашучых учынкаў. Не даруеш герою А. Гаманюка, скажам, калі Настаўнік плоціць шалёныя грошы за патрэбную кнігу. Дзівак! На такіх донкіхотаў глядзіш і з павагай, і з недаўменнем...

Правільна робіць тэатр, захоўваючы неадназначную характарыстыку персанажа. Праз дзівацтва Настаўніка, як яго іграе А. Гаманюк, адчувальна прабіваецца лірык, рамантык. Асабліва ярка гучыць яго маналог пра неба. Праўда, акцёр пакуль што не дае тэмпераментнага напаўнення акрыленых слоў, празмерна стрымана гаворыць пра запаветнае для героя. Але малюнак паводзін Настаўніка і тут правільны і адпавядае п'есе.

Зрэдку з'яўляецца на сцэне сябра Настаўніка — Удра (В. Гусеў). Гэты чалавек — таксама рамантык. Ён напісаў сімфонію, але для таго, каб яго музыка была выканана, патрэбны грошы. Здаецца, непазбежны крах. А ён, Удра, стварае і стварае музыку.

Хай сабе іх абодвух, Настаўніка і Удру, можна лічыць ахвярамі мяшчанства, яны — не з тых, хто скараецца перад выпрабаваннямі лёсу. Дзівакі, яны (і гэта выразна адцяняецца ў спектаклі магілёўчан) жывуць будучым, вераць у перамогу святла.

П'еса напісана так, што часамі яна ўспрымаецца як апаэтызаваная легенда, як драматычная балада. Нават герой і гераіня часцей называюцца абагулена — Настаўнік і Невядомая. І тэатр дае кантрастам да іх падкрэслена зямныя персана-

спектаклі паводле твораў беларускай сучаснай паэзіі — «Твой высокі поўдзень», які мы ігралі чатыры гады назад. Ён быў тады ўзнёслы і надзвычай шчыры. І чытаў радкі «Сэрца» Пімена Панчанкі як сваю асабістую споведзь, як прызнанне ў любві да жыцця і роднай краіны, як прысягу... Для многіх удзельнікаў спектакля артыст нанава адкрыў лірычнае хараство паэзіі П. Панчанкі. Штосьці дарагое і запаветнае чуў у тых радках і перадаваў Б. Сяўко.

Здаецца, фантазія акцёра такая шчодрая, невычэрпная, што часам гэта нават шкодзіць ролі. Я разумею, як балюча, шкада рабіць «праполку» ў выяўленчых сродках, але ж неабходна пакідаць толькі самае важнае, што адцяніла б характар, а не загрувашчвала яго. Так атрымалася ў спектаклі «Многа шуму з нічога», дзе Б. Сяўко перагружае знешнімі «рэгаліямі» ролю Клюквы: тут і карыкатурная паходка, і піскпявы голас, і шкляныя вочы, і скрыўленыя рукі... Затое як лаканічна, ярка, выразна, усяго некалькімі штрыхамі ён стварае вобраз Заціркі, «прадстаўніка ўсіх грамадскіх аб'яднанняў адразу», у казцы «Прынцэса і дрывасек»! У сцэнічнай рэдакцыі тэатра гэтая роля найбольш пацярпела ад скарачэнняў, але ж персанаж атрымаўся ледзь не самы запамінальны.

Роля Сына ў трагікамедыі А. Макаёнка «Зацюканы апостал», безумоўна, самая складаная, шматгранная сярод работ Баляслава Сяўко. Сам акцёр, надзвычай патрабавальны да сябе, лічыць, што не ахапіў яшчэ ўсёй глыбіні вобраза. Мне ж хочацца падкрэсліць, што галоўнае яму ўдалося. Увабраўшы з малаком маці манеры свайго грамадства, сваёй знешне прыстойнае сям'і, яго герой з'яўляецца і выкрывальнікам прадажнасці і нікчэмнасці таго кола, па якім з ахвотай ідуць старэйшыя. Сын — Сяўко дакладна даносіць працэс фармавання, высявання думкі, мысліць на сцэне.

У нашым апошнім спектаклі — «Таблетку пад язык» — мы з ім зноў «сваякі». Я — дзед Цыбулька, Баляслаў — мой унук Юрка, няўрымслівы, апантаны навукай, удумлівы, да рэшты адданы абавязку, з няўтольнай прагай знайсці сваё месца ў жыцці, «не цёплае, а сваё»! Словамі Цыбулькі я і хачу звярнуцца да моладзі тэатра, у тым ліку да Баляслава Сяўко: «Ідзіце наперад. І яшчэ далей... Вучыцеся. Працуйце!..»

Б. Сяўко ўмее добра працаваць. І верыцца, што яны, маладыя, здолеюць у свой час зрабіць больш, чым было наканавана многім з нас, коласаўцаў першага прызыву.

І. МАТУСЕВІЧ,
народны артыст БССР.

АКЦЁРЫ І РОЛІ

НА ШЛЯХУ ДА САМАСТОЙНАСЦІ

АРТЫСТ Арнольд ПАМАЗАН У «ПАЎЛІНЦЫ» НА СЦЭНЕ ТЭАТРА імя Я. КУПАЛЫ

— КАЛІ вам скажуць, што акцёры ніколі не зайздросцяць сваім калегам, не верце. Зайздросцяць! Адчуваю гэта на сабе. Я зайздросціў адточанасці майстэрства Глебава, цудоўнай сцэнічнай тэхніцы Платонава, зайздрошчу строгай стрыманасці, разважлівасці вобразаў Рахленкі, лёгкасці і непасрэднасці персанажаў Стомы... Вось гэта «белая» зайздрасць, ды яшчэ велізарнае жаданне паспрабаваць зрабіць нешта вартае самому, бадай, і паслужыла прычынай падаць заяўку на ролю пана Быкоўскага, — так гаворыць пра сябе малады ў трупе купалаўцаў акцёр Арнольд Памазан.

Каля трох гадоў ён выступае ў славутай апратцы пана Адольфа.

Для росту майстэрства акцёра і нават для афармлення яго творчай індывідуальнасці рашучае значэнне могуць мець аб'ектыўныя акалічнасці: рэпертуарны спіс, зладжанасць акцёрскага ансамбля, увага рэжысёра і г. д. У гэтых адносінах можна лічыць, што Арнольду пашанцавала. Аднак з удалай арганізацыйнай сітуацыяй прыйшлі і пэўныя цяжкасці. Хутчэй гэта быў нечакана высокі ўзровень патрабаванняў, вельмі дакладная мерка, з якою ацэньваліся першыя крокі ў новай ролі. І не дзіва: тэатр давяраў дэбютанту свой «фірменны спектакль», бо якая ж «Паўлінка» без Быкоўскага? Каб захаваць класічнае ўжо відовішча, акцёру трэба было або аўтаматычна скапіраваць «жывога» Адольфа, або ў звыклыя мізансцэны ўвайсці, захаваўшы сваю індывідуальнасць.

Да таго ж, увесь другі акт трэба «весці рэй» разам з Л. Ржэцкай, В. Пола, З. Стомам...

Як правесці партыю, каб не было фальшывых нот? Захаваўшы класічны касцюм — штаны ў клетачку, боты з доўгімі халявамі, камізэльку, шапку, парасон, — акцёр прытрымліваецца і мізансцэн, якія сталі класікай тэатра. Быкоўскі важна пераступае парог, здымае галёшы, акуратненька ставіць іх у куток, гучна сморкаецца ў насоўку... У іншых сцэнах з яўнай «паказухай» спявае, смешна танцуе. Са зняважай акідвае позіркам прысутных на вечарыньцы, хітравата ўсміхаецца Паўлінцы. Ёсць у Быкоўскім А. Памазана рысы, якія выклікаюць смех, сатырычны рогат і... спагадлівую ўсмешку. Апошняя яго мара рассыпалася, яшчэ адна спроба паправіць становішча грашыма Крыніцкіх не ўдалася. Ён застаўся ў дурнях.

Акцёр, праўда, крыху прасталінейна перадае спалох, недаўменне ў фінале: вылупіўшы вочы, арытмічна разводзячы рукамі. А мяркуючы па заяўленаму характару, Быкоўскі А. Памазана верагодней паспрабаваў бы ўцякаць, больш актыўна ўпрошваў бы, маліў, мо нават клянчыў бы: ён жа прыстасаванец!.. Але гэта — ад клопату, відаць, пра захаванне першапачатковага рэжысёрскага малюнка...

Яшчэ студэнтам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута А. Памазан палюбіў вострахарактарныя, камедыйныя ролі. На студыйных работах, урыўках з п'ес і пастановак паводле Мальера, Дастаеўскага, Астроўскага, Сухаво-Кабыліна фарміравалася творчая індывідуальнасць маладога акцёра. На купалаўскай сцэне ён дэбютаваў у камедыі Мальера «Мешчанін у дваранстве» (1967 г.). Спектакль, аднак, нядоўга пражыў у рэпертуары. У акцёры бурлілі сілы, хацелася як мага больш працаваць, а ролей... не было. Крыўдна, горка ды і небяспечна!

Імкненне да самавызначэння і жаданне паспрабаваць сябе ў новым амплуа памагаюць самастойна рэпецціраваць ролю Алёшкі з «На дне» М. Горкага. Праца не прапала дарма (заўважым — на шчасце, бо ў тэатры здараецца і процілеглае). За суткі да прэм'еры Арнольд паказаў гатовую ролю рэжысёру Б. Эрыну, а назаўтра выйшаў на сцэну з гармонікам Алёшкі...

Гэты жыхар начлежкі яшчэ не ўсвядоміў пратэсту Саціна, трагічнасці становішча Акцёра, у ім бурліў адчай веры ў лепшы заўтрашні дзень. І калі яго прасілі паспяваць, Алёшка — Памазан пачынаў не спяшаючыся, паступова аддаючыся ўладзе спявання і адчаю, і толькі потым спяваў у запале, азартна іграў на гармоніку, што ўносіла непаўторную арганічнасць, дапаўняла натуральнасць атмасферы спектакля...

Спроба ў новым амплуа аказалася цікавай заяўкай на ўменне ствараць характары рэзкія па вонкавым малюнку ролі і разам з тым, псіхалагічна праўдзівыя. Значыць, акцёр умее востра адчуваць, зрокава даводзіць душу свайго героя. Гэтая якасць Памазана працягвае развівацца і ў вобразе вучонага Чарнавуса ў спектаклі рэжысёраў Л. Рахленкі і В. Раеўскага «Хто смяецца апошнім». Паводле п'есы, Чарнавус значна старэйшы за акцёра, таму давялося папрацаваць над грымам — з'явіліся вусы і бародка, маршчыны, акуляры. А ў душы сваёй Чарнавус — Памазан застаецца аптымістам, з жывой энергічнай хадой, з дакладным і энергічным словам і нейкай дзіцячай шчырасцю. Акцёр іграе разумнага, разважлівага вучонага. Трансфармацыя ўдалася. Мы верым учынкам, бачым дакладна акрэслены характар, сімпатызуем чалавечнасці створанага акцёрам вобраза. Праўда, нам хацелася б бачыць і той астравок смеху, на якім жыве і Чарнавус, як персанаж камедыі. Калі Туляга — ахвяра страху, то Чарнавус у нейкай меры ахвяра ўласнай паблажлівасці. Якраз гумарыстычнага элементу А. Памазану пакуль што нестае.

Любіць і ўмее іграць А. Памазан у казках. Калі ў паўзабытай «Пунсовай кветачцы» яго Баба Яга з піскпявым голасам, горбам, злоснымі вачыма толькі садзейнічала поспеху спектакля ў юнага гледача, дык апошні падарунак дзецям («Беласнежка і сем гномаў» Л. Усцінава і А Табакова) наогул абавязаны сваёй папулярнасцю іскрыстаму таленту А. Памазана, які проста цудоўна сыграў ролю выканаўцы каралеўскіх жаданняў. У зялёным трыко з нейкай мудрагелістай стужкай цераз плячо, з велізарнай кнігай пад пахай выканаўца з'яўляецца ў самых нечаканых мясцінах. А якая выразная яго «ўваходная арыя» — у акцёра нядрэнны тэнар, бездакорная пластыка ў танцы, дакладная міміка, рухавасць... І атрымаўся востры характар ліслівіца, баязліўца-служакі і ў той жа час — з'едлівага, насмешлівага ўладалюбца.

У рэпертуарным спісе артыста А. Памазана ёсць ролі і сучасных маладых людзей («Гросмайстарскі бал», «Залатая карэта», «Памяць сэрца»). Тут ён чэрпае для сцэнічных партрэтаў дэталі і рысы з асабістых уражанняў. Быкоўскі для яго быў, мабыць, самым адказным творчым выпрабаваннем — спатрэбілася і фантазія, і ўменне пераадолець жаданне пераняць нешта ад узорных выканаўцаў — ад Б. Платонава і З. Стомы. Лепшыя моманты і нават цэлыя эпізоды ў яго сведчаць аб тым, што ў спектаклі купалаўцаў «Паўлінка» цяпер ёсць цікавы і змястоўны вобраз шляхціца і небарака-жаніха, што сатырычная афарбоўка персанажа вытрымана ў духу літаратурнай першакрыніцы. А гэта заслуга маладога артыста, вартая самага шчырага прызнання. Дарэчы, з пачуццём прызнання і ўспрымаюць маладыя гледачы гэтага Быкоўскага ў старым і вечна юным спектаклі. І верыць, што і надалей А. Памазан будзе артыстам патрабавальным і вынаходлівым.

Георгій МАРЧУК.

жы — з канкрэтным імем, з пэўным лёсам і біяграфічнымі звесткамі. Так, скажам, побач з Невядомай (яе імя па пашпарту — Мона) зусім рэальнай выглядае па-акцёрску арыгінальна раскрытая ў спектаклі мадэмуазель Куку. Самаўпэўненая і безапеляцыйная, яна ў выкананні З. Малчанавай выглядае ўвасабленнем мяшчанскай ваяўнічасці. Толькі пачуе пах духоў у пакоі Настаўніка — парушэнне маралі! Прыехалі ў горад не зусім «звычайныя» (паводле яе маралі) людзі — прыезд «амаральны»! Заплаціў Настаўнік за кнігу дваццаць дзве тысячы — парушэнне маралі!..

Гераіня спектакля — Мона. Яна любіць камфорт. Здаецца, інтэлект яе спіць. Мабыць, і на самой справе ёй не даводзілася пакуль што сустракаць імёны Кеплера і Каперніка, пра якія так горача гаворыць Настаўнік. Мона не разумее гэтага дзівака з маленькай станцыі маленькага гарадка. На неба яна глядзіць толькі для таго, каб рашыць, які гарнітур сёння апрануць. — І прывабная, гэтая Невядомая!..

Мне здаецца правільным, што актрыса А. Чарнякова з самага пачатку больш падкрэслівае дзіцячую наіўнасць гераіні. Як і З. Малчанава, яна нібы насцярожвае нас: відаць, і Мона «не зусім» такая, якой мы яе ўспрымаем спачатку.

Пакрысе разгортваецца «саюз двух сэрцаў» — Мона А. Чарняковай і Настаўнік А. Гаманюка адчуваюць, што яны ў нечым блізкія натуры. Праўда, Мона больш эмацыянальная, адкрытая. Ёй штосьці падказвае сэрца, і яна гатова слухацца і выконваць тое, што дыктуе пачуццё. Не, яе не палохаюць цяжкасці і перашкоды, яна можа дыхаць у суладдзі з Настаўнікам... Гэта перададзена са сцэны вельмі жыва і шчыра.

Ды побач ёсць нехта Грыг. Багаты, адгляньцаваны, нахабны. Пачуццё, каханне — гэта словы не з яго лексікона. Існуюць грошы. Гэта — галоўнае. За грошы можна купіць і Мону. Артыст Б. Бялевіч малюе персанаж буйнымі мазкамі, сакавіта, упэўнена. Яго Грыг — з тых, хто лічыць, што ён як чалавечая асоба «адбыўся»... Не тое, што там нейкі Настаўнік!

І Мона пакідае дом Настаўніка, яго свет летуценняў і прасвятлення. На адзін міг перад ёй бліснула зорка сапраўднага жыцця, з багаццем духоўных шуканняў, з хараством узаемаразумення, з яснасцю ідэалаў. Можа толькі асляпіла, можа і перапалохала ў нечым маладую жанчыну. Але яна пайшла...

Цяжка забыць яе ўсмешку. Актрыса ўсміхаецца загадкава — такой магла быць і Мона Ліза: ці то іранічнай, ці то адчуўшай асалоду шчасця.

Усё часцей сталыя наведвальнікі тэатра адзначаюць ансамблевасць спектакляў. Гэтая якасць ёсць і ў «Безыменнай зорцы». Артысты Ю. Чуярынаў, А. Яфрэменка, В. Сівіцкі, Г. Зелікава, Л. Палонскі і Г. Аляксеюс выконваюць эпізадычныя ролі, імкнучыся перадаць індывідуальнасць персанажаў і заняць у агульным руху падзей адведзенае ім драматургам месца тактоўна, мэтанакіравана.

У ролях Невядомай і Настаўніка артысты А. Чарнякова і А. Гаманюк.
Фота А. ГОЛЬША.

Лаканічнае дэкаратыўнае афармленне «Безыменнай зоркі» (мастак В. Гараднякоў). Разам з прадуманай у дэталях рэжысурай, дзе захоўваецца мастацкая стрыманасць і эканомнасць, гэта надае спектаклю выразнае стылявое адзінства.

Наш водгук на прэм'еру не выключае і крытычных заўваг. Спектаклю пакуль што не хапае імклівасці, дынамізму ў разгортванні ўсё ж надзвычайных здарэнняў у маленькім гарадку. Мабыць, жаданне захаваць лірызм стрымлівае некаторых выканаўцаў у выяўленні тэмпераменту. Прыглушана гучыць і гумар у асобных эпізодах. Добра, што тэатр не дазваляе тут акцёрам перабіраць норму і пацяшаць публіку, але часам гэткая строгасць робіць не зусім смешнымі нават адкрыта сатырычныя матывы п'есы М. Себасцьяна.

П'еса напісана аўтарам у 1944 годзе. Матэрыялам была рэчаіснасць даваеннай Румыніі. Пры адчувальным імкненні М. Себасцьяна гаварыць пераважна аб маральных праблемах, звязаных з лёсам сумленнага інтэлігента ў буржуазным грамадстве, «Безыменная зорка» мае выразны выкрывальны пафас. На маю думку, гэты пафас рэжысёр Т. Белачэнка раскрыла пераканальна, абапіраючыся на ўдумлівую і яркую ігру артыстаў, праз вобразы герояў. Тое, чаго дасягнуў тэатр у спектаклі, заслугоўвае станоўчай ацэнкі і таму, што для большасці нашай публікі цяпер адкрыты яшчэ адзін, раней невядомы нам драматург.

Ларыса МІРОНЕНКА,
кандыдат філалагічных навук.
Магілёў.

У МАЙСТЭРНЯХ АРХІТЭКТАРАЎ

ПАДАРОЖЖА Ў ЗАЎТРА...

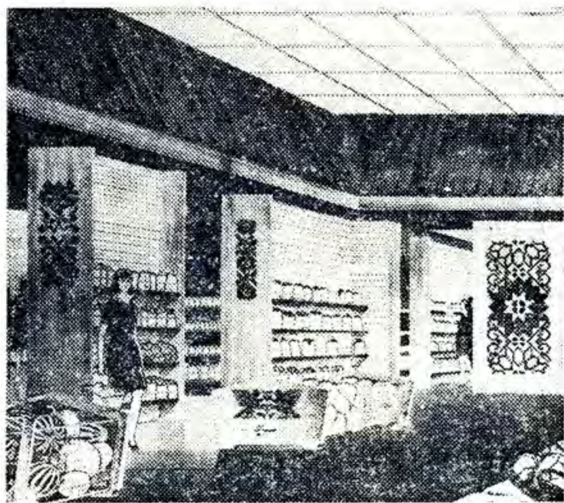

Магазін гародніны.

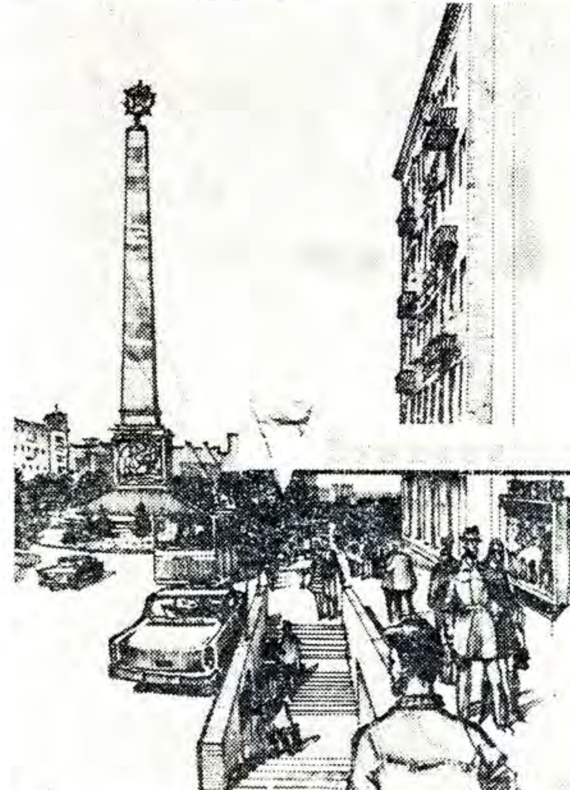

Уваход у падземны магазін на плошчы Перамогі.

У ВЕСЬ праспект Леніна ў Мінску свабодна «размяшчаецца» ў кабінеце Вальмена Мікалаевіча Аладава, галоўнага архітэктара інстытута «Белгіпрагандаль». Мы крочым па плошчах, збочваем то на адну, то на другую вуліцы і зноў вяртаемся да цэнтральнай магістралі горада.

Набліжаемся да кафэ «Рыбакова хата».

Навокал люстры і шкло — дзіўны, крыху халаднаваты свет «царства» Нептуна. Але нам не холадна. Тут утульна і вельмі прыемна. Крэслы і столікі нагадваюць камфартабельныя ладдзі.

У меню — рыбныя блюды...

Я слухаю Вальмена Мікалаевіча і параўноўваю. Параўноўваю тое, што пакуль у чарцяжах і малюнках, з тым, чым сёння карыстаюцца мінчане.

Гандлёвая сетка Ленінскага праспекта, і перш за ўсё яго цэнтральнай часткі, складалася ў канцы 40-х — пачатку 50-х гадоў. Пры праектаванні першых паверхаў жылых будынкаў архітэктары звярталі галоўную ўвагу на рашэнне фасадаў. Вось адкуль прыйшлі да нас вузкія, не прыстасаваныя для сучасных форм гандлю залы, вельмі нязручныя дапаможныя памяшканні магазінаў, сталовых. Нейкі ненатуральны кантраст: у новых мікрараёнах прасторныя, зручныя магазіны, будуюцца буйныя гандлёвыя цэнтры тыпу «універсам», а ў цэнтры велізарнага сучаснага горада няма падобнага прадпрыемства гандлю, грамадскага харчавання. ГУМ і ЦУМ? Вальмен Мікалаевіч усміхаецца — маштабы учарашняга дня.

Прасцей кажучы, гандлёвая сетка Ленінскага праспекта ўжо ні ў якой меры не можа задаволіць патрэб горада. Нават у адпаведнасці з дзеючымі, ужо састарэлымі нормамі, дэфіцыт толькі па нехарчовай сетцы агульнагарадскога значэння складае каля 50 тысяч квадратных метраў гандлёвай плошчы! А колькасць харчовых магазінаў не можа задаволіць — што там горад!— жыхароў бліжэйшых дамоў.

Але гутарка не аб мінулым і не аб сучасным, а аб бліжэйшым будучым. Відаць, кожнаму зразумела, што гандлёвы цэнтр сталіцы лепей размясціць у агульнагарадскім цэнтры — не ў Чыжоўку ж яго выносіць! Знайшоўся і свабодны ўчастак, прыгодны для размяшчэння комплексу: тэрыторыя, якая прылягае да вуліцы Валадарскага ў тым месцы, дзе яна робіць паварот амаль пад прамым вуглом. Тут прадугледжана размясціць універсальны прамтаварны магазін з гандлёвай плошчай 20 тысяч квадратных метраў — у дзесяць разоў больш, чым цяперашні ГУМ. Цэнтральны комплекс уключыць у сябе і харчовы магазін з гандлёвымі заламі на дзве тысячы квадратных метраў, і іншыя прадпрыемствы грамадскага харчавання. 12-павярховы будынак комплексу будзе добра відаць з Ленінскага праспекта, ён узбагаціць глыбіннае развіццё галоўнай магістралі сталіцы, аб'яднае рознастылявую забудову гэтага раёна. Рэльеф мясцовасці дазволіць без асаблівых намаганняў схаваць усе гаспадарчыя памяшканні пад зямлю.

Рэканструкцыя прадпрыемстваў гандлю і агульнага харчавання на праспекце мае самыя высакародныя мэты. Папершае, будзе дасягнута рэзкае павелічэнне гандлёвых плошчаў у цэнтры сталіцы. Па-другое, адбудзецца пераспецыялізацыя — з'явіцца сетка вялікіх сучасных фірменных магазінаў. Па-трэцяе, вырашыцца праблема максімальнай механізацыі працаёмкіх працэсаў на прадпрыемствах гандлю. І, нарэшце, пачне ажыццяўляцца даўняя мара мінскіх архітэктараў стварыць адзіны ансамбль Ленінскага праспекта, рэканструяваць фасады першых паверхаў, вітрын, газасветлавой рэкламы, дробных гандлёвых кропак, добраўпарадкаваць прылягаючыя вуліцы.

І зноў мы з Вальменам Мікалаевічам крочым па заўтрашнім праспекце. На плошчы Перамогі — падземны магазін: велізарная круглая зала нібы паўтарае форму плошчы, тысяча квадратных метраў, запоўненых таварамі. З падземнага магазіна па падземным пераходзе шыбуем да двухпавярховага магазіна «Кветкі». Ад яго рукой падаць да салона «Мінскі сувенір». Далей, ля цырка, — кафэ «Арэна». Кафэ-экспрэс «Вясна» зойме плошчы чыгуначных кас, магазіна «Кулінарыя», нязручных кватэр на першых паверхах.

Своеасаблівы гандлёвы вузел з'явіцца на рагу праспекта і вуліцы Казлова. На базе існуючых— рыбнага магазіна, кулінарыі, сталовай і магазіна галаўных убораў будзе створаны так званы рыбны комплекс, у прасторных залах якога мінчане змогуць не толькі купіць розную рыбу і вырабы з яе, але і набыць рыбныя паўфабрыкаты, кулінарную прадукцыю з рыбы, адпачыць і перакусіць у спецыялізаваным рыбным кафэ. Дарэчы, мы пабывалі ўжо ў ім — памятаеце «Рыбакову хату»? Між іншым комплекс будзе абслугоўвацца спецыялізаваным рыбным камбінатам, нядаўна створаным у Мінску.

Акрамя рыбнага, у горадзе з'явяцца «цэнтры» музычны, кніжны, гароднінны.

Рэканструкцыя — не простая ломка сцен і чыста фізічнае пашырэнне плошчаў. Ствараюцца сапраўдныя творы мастацтва. У сучасныя інтэр'еры ўведзены нацыянальныя элементы. Нараджаецца новы ансамбль. Найбольш істотнымі элементамі яго стануць высокадэкаратыўныя даўгавечныя аддзелачныя матэрыялы: медзь, латунь, літае шкло, дрэва, кераміка.

Адначасова вырашаецца яшчэ адна, не менш важная праблема — паляпшэнне жыллёвых умоў мінчан, якія жывуць на Ленінскім праспекце. Асноўны недахоп цяперашніх, так званых, убудаваных магазінаў у тым, што двор жылога дома ператвараецца фактычна ў гаспадарчы двор прадпрыемства: няспынна раўць аўтамабілі, яны загароджваюць уваходы ў пад'езды, акаляючая тэрыторыя завалена скрынямі. Акрамя таго, жыхары «магазіннага» дома часта скардзяцца на шум, які робяць халадзільныя і вентыляцыйныя ўстаноўкі.

У праекце рэканструкцыі прадугледжана ўзмацненне гукаізаляцыі, перакрыццяў над магазінамі і вынас «шумнага» абсталявання за межы жылога дома.

Вось такі праект рэканструкцыі гандлёвай сеткі Ленінскага праспекта Мінска распрацаваны ў інстытуце «Белгіпрагандаль». Асноўныя аўтары праекта — заслужаны архітэктар рэспублікі В. Аладаў і архітэктар С. Неумывакін. Над праектнымі прапановамі працавалі таксама архітэктары В. Грыгорышына, А. Жэлдакоў, В. Ласкавы, Л. Мельнік, В. Сташчанюк, М. Ткачук, Я. Цвінгель.

Чарцяжы архітэктараў ужо ў руках будаўнікоў.

Г. КРУГЛОЎ.

Кафэ «Рыбакова хата».

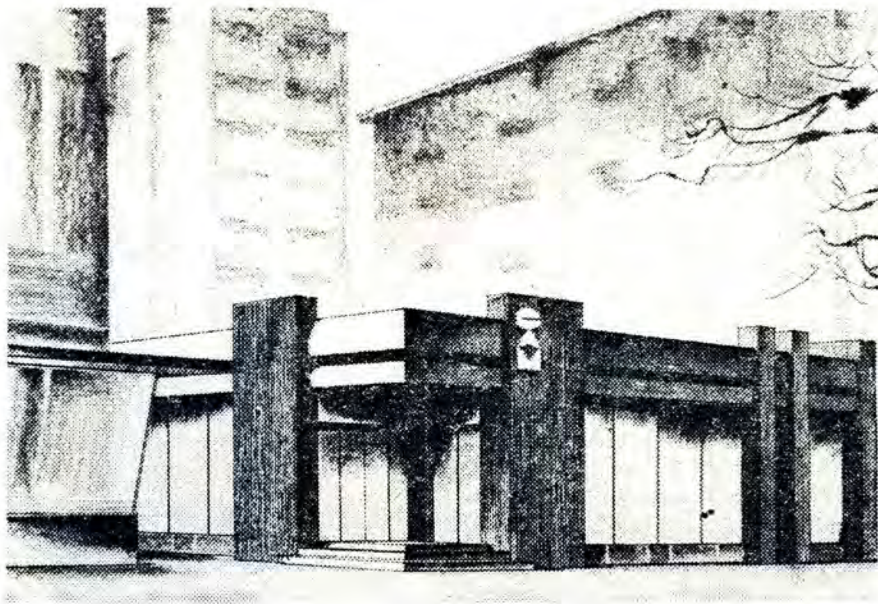

Магазін «Сталічны».

НАШЫ МАЙСТРЫ МАСТАЦТВА

ШУКАЛЬНІК

СВІСТОК... Мяч узвіўся над сеткай і рэзка спікіраваў уніз — плануючая падача — узяць яе не проста, але выхаванцы Уладзіміра Сямёнавіча Мурахвера, члены зборнай Бярозаўскай сярэдняй школы, валейбалісты спрактыкаваныя.

Звонка «адгукаецца» на ўдары мяч... Пас... удар..., праціўнік паставіў блок. Зноў пас... гульня ідзе напружаная, упартая.

Уладзімір Сямёнавіч усміхаецца.

— З 1959 года я на грамадскіх пачатках трэнірую валейбалістаў... школы... Незвычайны занятак для галоўнага мастака завода?.. Ну, чаму. Я лічу, што спецыяліст, які жыве ў такім маленькім гарадку, як наша Бярозаўка, не павінен замыкацца ў коле сваіх толькі вытворчых інтарэсаў...

Пасля заканчэння Ленінградскага вышэйшага мастацка-прамысловага вучылішча імя Мухінай Уладзімір Мурахвер атрымаў накіраванне на шклозавод «Нёман» Некаторыя шкадавалі маладога мастака, маўляў, таленавіты хлопец і — на перыферыю. Там жа можна дыскваліфікавацца, ператварыцца ў звычайнага «тэхнолага».

Але Уладзімір думаў інакш. Ён ехаў на шклозавод «Нёман», маючы і план-максімум і план-мінімум сваёй дзейнасці на бліжэйшыя дзесяць год. Не, ён не збіраўся ператварацца ў «тэхнолага», хаця веданнем тэхналогіі «шкляной справы» вызначаўся сярод аднакашнікаў. Уладзімір лічыў: першае, што трэба зрабіць на заводзе, які ўжо меў сталыя традыцыі,— гэта стварыць своеасаблівы мікраклімат творчага спаборніцтва, узаемадапамогі, пры якім маглі б паўней раскрыцца індывідуальныя асаблівасці кожнага майстра, кожнага мастака. Ён разумеў, што не здолее выканаць пастаўленых перад ім, як перад галоўным мастаком, задач без згуртавання калектыву калег-аднадумцаў, шукальнікаў і эксперыментатараў.

З гэтага ён і пачаў.

Сёння, калі мы гаворым пра поспехі шклозавода «Нёман», аб вырабах якога загаварылі і ў нашай краіне, і за яе межамі, як аб посьбіту новага ў развіцці мастацкай апрацоўкі шкла, то зусім слушна побач з імем Уладзіміра Мурахвера называем імёны яго сяброў і паплечнікаў: Людмілы Мягковай, Сільвіі Раўдвеэ, Керсці Вакс і іншых.

Спакойны, з мяккім, лагодным голасам і ціхай усмешкай Уладзімір Мурахвер здолеў з'яднаць у дружны калектыў гэтых людзей, розных, вельмі не падобных адзін на аднаго і па творчых індывідуальнасцях і па характарах. Уладзімір Сямёнавіч валодае дарам педагога, ён умее падтрымаць маладога таварыша, «прымусіць» яго паверыць у свае сілы, дапамагае парадай, добрым словам і, канечне, асабістым прыкладам.

З самага пачатку сваёй работы на шклозаводзе «Нёман» Уладзімір Сямёнавіч Мурахвер праявіў сябе як неўтаймаваны эксперыментатар, мастак, які заўсёды ў пошуку новых, нечаканых рашэнняў.

Кожная работа У. Мурахвера вызначаецца своеасаблівым дэкаратывізмам, жаданнем раскрыць усё багацце пластычных і каляровых якасцей шкла.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

Мінчане сустракаюцца з Гояй...

Штаб-кватэра кампаніі «Оксідэнтл петролеўм компані», прэзідэнтам якой з'яўляецца доктар Арман Хамер, размешчана ў Лос-Анджэлесе. Але гэтымі днямі імя доктара Хамера можна пачуць у Беларускім дзяржаўным мастацкім музеі. Справа ў тым, што ў Мінск прыбыла мастацкая выстаўка твораў з прыватнай калекцыі прэзідэнта «Оксідэнтл петролеўм».

Калі адзін амерыканскі журналіст запытаў Армана Хамера, чаму той калекцыяніруе творы мастацтва, збіральнік адказаў: «Таму, што гэта цікава. Гэта як паляванне. Я адчуваю асаблівую радасць, калі мне ўдаецца адшукаць рэдкія карціны альбо пачуць звязаную з імі гісторыю... Калекцыяніраваць творы мастацтва гэта нешта большае, чым простае збіральніцтва. Тут вы сутыкаецеся з нечым неўміручым, з тым, што перажыло стагоддзі, што вы захоўваеце для нашчадкаў».

У гэтых словах Армана Хамера адлюстравана сутнасць яго дзейнасці як збіральніка і аматара выяўленчага мастацтва.

Мінчане змогуць пазнаёміцца на выстаўцы з творамі Альбрэхта Дзюрэра, Леанарда да Вінчы, Рафаэля Санці, Рэмбранта ван Рэйна, Франсіска Гоі, Поля Гагэна, Поля Сезана, Вінсэнта Ван-Гога, Агюста Рэнуара, Пабло Пікасо і іншымі.

Мінск не першы горад у Савецкім Саюзе, дзе пабывала выстаўка. Яе бачылі ў Ленінградзе, Маскве, Кіеве. А пасля Мінска, відаць, адправіцца яна ў Рыгу і Адэсу... Трэба сказаць, што ўсюды выстаўка карысталася вялікай цікавасцю ў аматараў жывапісу.

Экспазіцыю адкрываюць работы старых майстроў. Асаблівую цікавасць тут уяўляюць некалькі малюнкаў Леанарда да Вінчы, эскізы да фрэсак Рафаэля. Малюнак «Першацвет» Дзюрэра — яскравы прыклад мастацтва нямецкага Адраджэння. Гэты малюнак звяртае на сябе ўвагу кожнага — якая пільнасць да самых звычайных праяў прыроды і ў той жа час колькі драматызму ў гэтым будзённым матыве! Мінчане змогуць пазнаёміцца з дзвюма карцінамі Рубенса. Адна з іх — «Збор манны ў пустыні» была выкарыстана мастаком для стварэння габелена з серыі «Таінствы Еўхарыстыі», якую Рубенс выконваў па заказе Ізабелы Іспанскай.

На выстаўцы шмат цікавых твораў французскіх мастакоў-імпрэсіяністаў, постімпрэсіяністаў. Сярод іх — вядомыя нам па рэпрадукцыях «Бульвар Манмартр у час карнавала» Пісара, «Дзяўчыны, якія чытаюць» Рэнуара, «Дзень добры, пан Гагэн» Поля Гагэна, «Раніца» Каро, «Бальніца ў Сен-Рэмі», «Сейбіт» Ван-Гога, малюнак «Танцы ў Мулен-дэ-ля-Гамет» Тулуз-Латрэка, «Партрэт дзяўчынкі» Каро.

Пазнаёміцца наведвальнікі выстаўкі і з работамі амерыканскіх мастакоў. Сярод калекцыі твораў амерыканскага мастацтва «Партрэт Джорджа Вашынгтона» Д. Сцюарта, «На пляжы» М. Прэндэргаста, «Партрэт кардынала Марцінэлі» Т. Ікінса, дзве карціны Мэры Кесет, амерыканкі, якая амаль увесь час жыла і працавала ў Парыжы.

Ёсць на выстаўцы работы мастакоў, з якімі савецкі глядач пазнаёміцца ўпершыню.

Доктар Хамер падараваў адну карціну са сваёй калекцыі Эрмітажу. Гэта партрэт актрысы Антоні Сарантэ работы Франсіска Гоі. На партрэце — жанчына-прыгажуня, багатай душы чалавек. Вялікі іспанскі жывапісец напісаў яе ў свабоднай, натуральнай паставе, на срабрыста-шэрым, непаўторна гоеўскім фоне, які надае ўсяму палатну незвычайную «меладычнасць», задуменнасць... І яшчэ адна работа Гоі — эскіз да габелена «Эль Пелеле». Гэтая работа маладога мастака праслкнута весялосцю, народным гумарам. Яна і напісана ў празрыста-сонечным каларыце, які быццам увабраў яркае святло Іспаніі. Потым, у цяжкія гады, сталы Гоя перапрацаваў гэты сюжэт у адзін з афортаў бессмяротнай серыі «Капрычас», у якім ён набыў зусім іншае, вельмі драматычнае гучанне.

Вядомы калекцыянер сам надабраў творы для выстаўкі і зрабіў гэта выдатна, з сапраўдным разуменнем мастацтва, з тонкім густам.

Доктар Арман Хамер быў першым амерыканскім бізнесменам, які заключыў дзелавы дагавор з маладой Рэспублікай Саветаў. Зараз, пра гэта шырока пісалі нашы газеты, ён таксама адным з першых амерыканскіх дзелавых людзей заключыў дамоўленасць з нашай краінай на будаўніцтва камбінатаў па вытворчасці мінеральных угнаенняў.

Накіроўваючы ў нашу краіну гэтую выстаўку, доктар Хамер прапанаваў узяць на сябе арганізацыю ў Злучаных Штатах вялікай выстаўкі скарбаў мастацкіх музеяў Савецкага Саюза... Такая выстаўка неўзабаве павінна адкрыцца ў Амерыцы.

Ван-ГОГ. Сейбіт.
ГОЯ. Партрэт актрысы.

ІШЛО СВЯТА ПРАЦЫ...

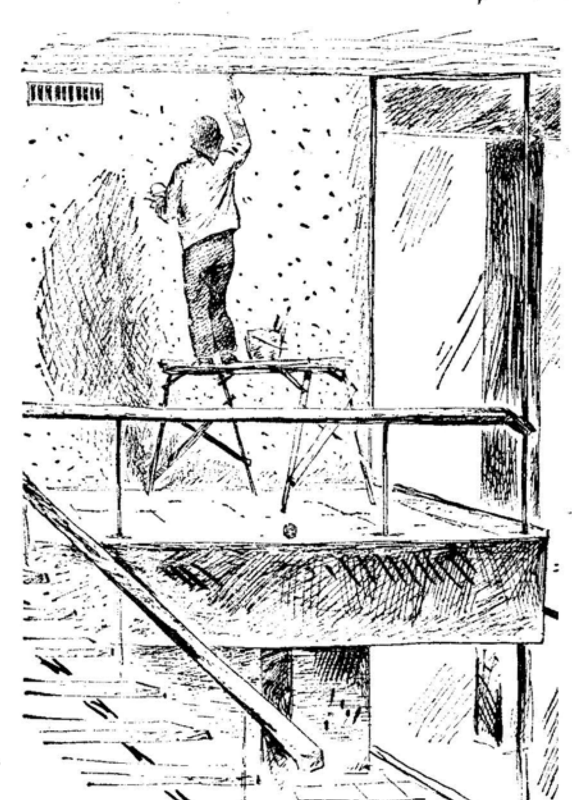

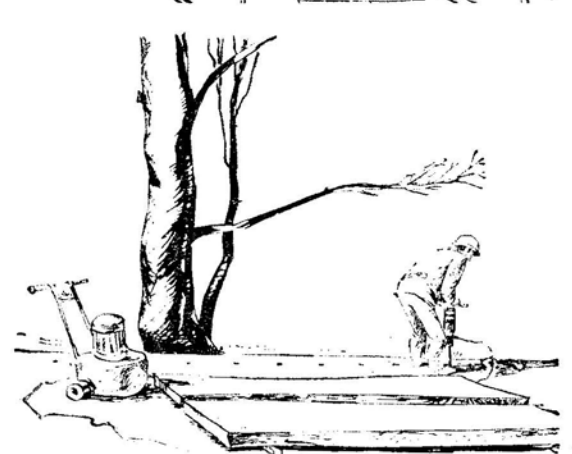

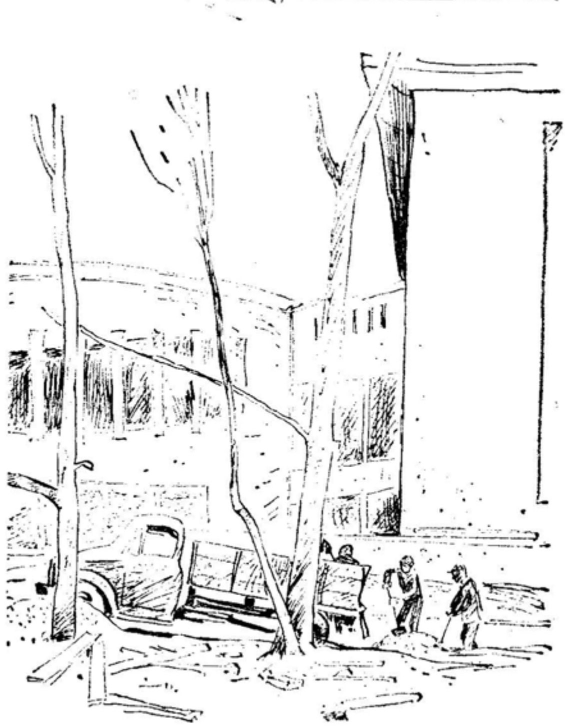

Малюнкі С. ВОЛКАВА.

Ён намагаўся дасягнуць унікальнасці кожнага вырабу, яго рукатворнасці. У. Мурахвер шырока выкарыстоўваў гутную тэхніку, якая дазваляла найбольш поўна перадаць пластычнасць шкла, плаўнасць і цякучасць яго ліній, нечаканыя каляровыя спалучэнні, калі шкло ззяе, блішчыць, пераліваецца.

Работы Уладзіміра Сямёнавіча, створаныя на пачатку шасцідзесятых гадоў, не страцілі сваёй навізны і арыгінальнасці. Многія яго знаходкі і сёння выкарыстоўваюцца беларускімі мастакамі шкла.

А сам У. Мурахвер зацікавіўся магчымасцямі шкла, як матэрыялу манументальнага. Ён распачаў шырокія эксперыменты па стварэнні буйных манументальных пласцін са шкла. Гэтыя пошукі ішлі нялёгка, бо шкло вельмі «капрызны» матэрыял, яно патрабуе гранічнай адпрацаванасці тэхналагічнага працэсу, дакладнасці тэмпературнага рэжыму.

Дэкаратыўныя пласты каляровага накладнога шкла «Лаў» і «Выдзімальшчык», якія ён стварыў у 1967 годзе з'явіліся вынікам гэтых эксперыментаў.

Гэтыя творы былі натуральным працягам яго папярэдніх пошукаў, сцвярджэннем магчымасці выкарыстоўваць шкло, як своеасаблівы, вельмі «багаты» матэрыял для ўпрыгожвання сучаснага інтэр'еру. Дэкаратыўныя пласціны У. Мурахвера, арміраваныя металам, у хуткім часе з'явіліся і ў экстэр'еры будынкаў — імі быў упрыгожаны фасад дома культуры ў саўгасе «Прагрэс» Гродзенскай вобласці, у вядомых сёння ўсёй краіне Верцялішках.

Шкло... Старажытны і вечна новы матэрыял. Колькі цудаў, яшчэ не раскрытых сакрэтаў тоіць яно ў сабе! Уладзімір Сямёнавіч Мурахвер настойліва шукае ўсё новыя і новыя магчымасці яго выкарыстання, тыя «схаваныя» якасці, якія дазваляюць больш поўна раскрыць яго прыгажосць і прывабнасць.

Зараз ён займаецца стварэннем інтэр'ера палаца культуры шклозавода «Нёман». Мастак уяўляе сабе яго як своеасаблівы гімн шклу, хоча ў гэтай рабоце паказаць усе «магчымасці» шкла. Ужо зроблена дэкаратыўная сценка на пляцоўцы другога паверха. Яна «сабрана» з рэльефных каляровых і бясколерных манументальных блокаў. Вялікія плоскасці аконных праёмаў у фае тэатральнай залы ўпрыгожаны вітражнымі кампазіцыямі. У гэтай рабоце Уладзімір Мурахвер прадстае перад намі ў новай якасці як мастак манументальнага жанру, як «кампазітар» інтэр'ера. Але ён не «забываецца» і на вытворчасць. Зараз перад ім стаіць вельмі складаная задача: стварыць такую тэхналогію апрацоўкі шкла, каб нават тыя рэчы, якія сыдуць з канвеера, неслі на сабе рысы унікальнасці, непаўторнасці.

Рэспубліканскі мастацкі савет Міністэрства будаўнічых матэрыялаў БССР ужо зацвердзіў арыгінальныя па форме і своеасаблівыя па дэкоры масавыя вырабы — кубкі, графіны, глякі, вазы для кветак і фруктаў, салатніцы, якія, несумненна, прыйдуцца да спадобы пакупнікам.

Беларускае мастацкае шкло. Вырабамі беларускіх мастакоў шкла захапляліся ў Амерыцы і Японіі, Англіі і Аўстраліі, Францыі і Канадзе. І немалую ролю ў гэтым адыгралі мастакі шклозавода «Нёман», дзе плённа працуе і Уладзімір Сямёнавіч Мурахвер.

М. ЯНІЦКАЯ.

НАРОДНЫ ТЭАТР І ЯГО ПРАБЛЕМЫ

МОЙ ДРУЖА, МАСТАК!

НА СТАРОНКАХ газеты «Літаратура і мастацтва» пачалася гаворка пра сённяшні і заўтрашні дзень народнага тэатра. Пытанне гэта даўно наспела. Зразумела, што ў адным артыкуле немагчыма ахапіць усе праблемы, якія сёння стаяць перад нашымі калектывамі. Падтрымліваючы выступленне майго калегі Аляксея Бяляева, хачу расказаць пра садружнасць мастака і рэжысёра ў народным тэатры.

Справа гэта надзвычай важная. Мне прыемна і адначасова крыху ніякавата. Як ахапіць усё, што звязвае мастака і рэжысёра ў народным тэатры. Я падкрэсліваю, менавіта ў народным, бо не адно і тое ж мастак у прафесійным і народным тэатры.

У прафесійным тэатры рэжысёр мае магчымасць шукаць сабе такога мастака, які адпавядае асноўным напрамкам і творчай прыродзе рэжысёра. У народным усё гэта не так проста. Іншая справа, калі мастака наогул няма і яго трэба недзе шукаць. А калі ў тэатры працуе свой мастак і даўно, хіба ж яму не цікава працаваць над сцэнічным увасабленнем твораў Крапівы, Макаёнка, Астроўскага! Ён жа таксама чакае новага, няведанага, каб паспрабаваць свае сілы на творчай ніве, якая называецца тэатрам.

А што такое мастак у народным тэатры? Яго фактычна няма. А калі ёсць, то праз «рысачку». Па штатнаму раскладу ён называецца загадчыкам пастановачнай часткі, а праз «рысачку» — мастак. А тую пастановачную частку не знойдзеш у нас і днём з агнём. А дзе ж знайсці чалавека, які б адпавядаў двум такім розным пасадам?

Нашаму тэатру пашанцавала. Такі мастак ёсць. Ён працуе ў тэатры з дня яго ўтварэння. Прыйшоў да нас пасля службы ў арміі, закончыўшы Мастацка - графічнае вучылішча ў Віцебску (так яно тады называлася). Гэта — Пятро Сяргеевіч Захараў, родам з Палесся. Ён прынёс у тэатр сваю любоў да зямлі бацькоў, тэатра.

Мінула трынаццаць гадоў, Захараў стаў не толькі сапраўдным тэатральным мастаком, але і выхавацелем. Усё, што датычыць тэатра — усё яго. Калі не бачу Пятра Сяргеевіча зранку, мне чагосьці не хапае. Мы так звыкліся раіцца, што адзін без аднаго рэдка калі прымаем нейкае пэўнае рашэнне.

Рэпертуар тэатра абмеркавалі на некалькі год наперад. Разам вырашылі паставіць цыкл п'ес беларускіх драматургаў, творы якіх адлюстроўвалі б пэўную гістарычную эпоху. Пачалося ўсё з «Раскіданага гнязда» Я. Купалы. Сёння мы закончылі сваю пяцігадовую працу. Сюды ўвайшлі, акрамя «Раскіданага гнязда», «Партызаны» К. Крапівы, «Людзі на балоце» І. Мележа, «Трыбунал» А. Макаёнка, «Канчане — суседзі мае» І. Козела. Галоўны герой цыкла — беларус, чалавек працы, чалавек высакародны, горды, які можа за сябе пастаяць.

Названыя спектаклі афармляў Пётр Захараў. Яго вабіць пошук вобраза спектакля, лаканізм, выразнасць, яркасць дэкарацый. Паглядзеў сёння на эскізы, што вісяць у нашым рэпетыцыйным пакоі, магу сказаць, што пошук яму ўдаўся. Так, вобразам спектакля «Партызаны» К. Крапівы стаў магутны дуб, які ўвасабляў моц народа, што адстойваў свае заваёвы, сваю будучыню.

Мастак наш заўсёды розны, знаходлівы ў арганізацыі сцэнічнай прасторы.

Хораша глядзяцца і эскізы да спектакляў-казак. Іх не багата — адна ў год. Мы ж паставілі восем казак. І тут Захараў на вышыні. Ён любіць казку, разумее яе прыроду. Зноў вобразнасць, казачнасць, таямнічасць і лаканізм. Нічога лішняга, непатрэбнага, поўны давер юнаму гледачу.

Казка «Два клёны» Я. Шварца прываблівала сапраўднай таямнічасцю леса. «Трусахвосцік» С. Міхалкова — самалётам, які здаваўся, ляцеў па сцэне на вышыні двух метраў. Гэта рабілася і проста і цяжка. «Іван ды Мар'я» У. Гольдфельда здзіўляла і захаплялa дзяцей раптоўным ператварэннем трона князя ў стары гнілы дуб, у які ўваходзіла Заморскае страшыдла, нібы прывід.

Пра нашага мастака-казачніка і чараўніка можна гаварыць і пісаць многа, а я хачу, каб за гэтым відаць была тая вялікая праца, якая патрэбна, каб перавесці эскіз у дэкарацыю. У народным тэатры ж так: намаляваў, выдумаў, дык ідзі і зрабі. І мы робім усё з радасцю, бо наша праца адрасавана дзецям.

З чаго пачынаем мы, узяўшы п'есу? Першае — мастак чытае яе яшчэ да сустрэчы з калектывам. З акцёрамі сустракаемся ўжо ўдвух. Дагэтуль мы абмяркавалі п'есу, засталося прачытаць на агульным сходзе. Але вось п'еса прынята да пастаноўкі. Пачынаецца карпатлівая праца мастака і рэжысёра. На першым часе абмяркоўваем пытанні, якія ставіць аўтар у сваім творы. Мастак пакуль што нічога не малюе. Лічу, што самае галоўнае ў гэты падрыхтоўчы перыяд дамовіцца не аб мастацкім вобразе спектакля, які можа ўзнікнуць у працэсе чытання п'есы або развагі аб ёй. Нам трэба дакапацца да ШТО? і НАВОШТА?, а ЯК? — гэта ляжыць на дне, яно ўсплывае само па сабе. Трэба давесці да абсалютнай яснасці ідэю п'есы.

Не часта адразу разумеем адзін аднаго. Аднойчы Пятро пазваў мяне да сябе і паказаў эскіз дэкарацыі да казкі «Іван ды Мар'я». Я глядзеў доўга і маўчаў. Мастак занепакоіўся і пачаў гаварыць, што эскіз яшчэ не закончаны. Потым ён расхваляваўся і сказаў:

— Праўду кажуць, не паказвай рэжысёру незакончаных эскізаў. Прыйдзеш заўтра, я ўсё зразумееш...

Прыйшоў заўтра — зноў эскіз, ужо другі, зусім не падобны на першы і такі нечаканы. Трапна і ярка вырашаў ён ідэю спектакля, і я адразу яго прыняў, хаця мне давялося адмовіцца ад усіх мізансцэн, якія склаліся ўжо ў маёй галаве. А на сцэне ў эскізе стаяў адзін трон князя. Калі перавярнуць тэй трон, то нечакана ўзнікне другая карціна — дуб. Па задуме мы хацелі паказаць чалавека, які займае пасаду не па яго здольнасцях. Ён яшчэ толькі князь, а відзе сябе, як цар. Калі ён гаварыў нешта, то абавязкова лез на трон, бо інакш падначаленыя яго не слухалі. Але, каб сесці на трон, князь павінен быў залезці каленямі, бо высока, там развярнуцца і тады аддаваць загады. Вось такі трон я ўбачыў на эскізе. Усё стала на сваё месца...

Для казкі ж «Два майстры» было зроблена дзесяткі алоўкавых накідаў. Ніяк не ўдавалася знайсці вонкавы вобраз спектакля, які б задавальняў і мяне і Пятра. Давялося рабіць макет.

Апошняя наша работа — «Краіна Айгуль» М. Карыма. Башкірыя. Горы. Лес. Хораша наўкол. Але што такое горы? Горы ёсць і ў Мазыры і лес таксама. Хацелася паказаць не месца дзеяння, а пра што ідзе гаворка. Знайсці вобраз спектакля. Я ездзіў у Башкірыю, сустракаўся з аўтарам, прывёз кніжкі, фотакарткі, запісаў музыку, словам, усё, што мог, цягнуў мастаку. Закіпела работа. Паступова акрэслілася ідэя спектакля — без Радзімы няма шчасця. Але як гэта ўвасобіць у дэкарацыі? Ужо трэба выходзіць на сцэну, а эскізаў няма. Мы сядзелі і гаварылі днямі. Пятро не знаходзіў сабе месца.

Перапэцканы дзесяткі лістоў паперы. І ўсё не тое. Але хто дбае, той і мае. У рэжысёрскай (хай даруюць мне рэжысёры) гаварыльні часамі бываюць залатыя словы. Што ж такое Радзіма для Айгуль, дзяўчынкі, якую маці пакінула трохгадовай? Пачалася вайна, фашысцкі лагер, уцёкі, Італія...

Маці прыехала ў Башкірыю з другім мужам Карло Пікіё праз 14 гадоў, каб забраць Айгуль, сваё першае дзіця. Айгуль павінна выбраць — Радзіму ці маці. За лёс Айгуль пачынаюць барацьбу простыя жанчыны, якія яе выхавалі.

На эскізе ўзнікла карціна: на ўвесь гарызонт — жанчына, схіленая над малым дзіцём. Адна куліса — галава дзяўчынкі ў тры метры з выразнай роспаччу — што рабіць?! На другой — галовы жанчын з думкаю — што гэта будзе? І кожная нібы гаворыць: не адрывайся ад роднае зямлі. Без Бацькаўшчыны не будзе шчасця.

Эскіз нясём на суд калектыву — і аднадушна прымаем.

Вось так жывём і вучымся адзін у другога.

Шкада толькі, што садружнасць мастака і рэжысёра праходзіць незаўважанай, а ў ёй ключ да вырашэння спектакля. Пра гэта не пішуць у рэцэнзіях, не вядзецца гаворка на творчых канферэнцыях, семінарах. Колькі ўжо год працуюць народныя тэатры, а я яшчэ ні разу не бачыў ніводнай выстаўкі работ мастака народнага тэатра.

Думаецца мне таксама, што час ужо ў Саюз мастакоў прымаць і мастакоў народных тэатраў, вядома, калі яны таго заслугоўваюць. Наш Пётр Сяргеевіч таго варты.

Міхась КОЛАС,
рэжысёр Мазырскага народнага тэатра, заслужаны работнік культуры БССР.

У НЕВЯЛІКІМ ГАРАДКУ БАГУШЭЎСКУ

МЫ ЖЫВЁМ і працуем у Багушэўску. Гэта нават не раённы цэнтр. У нашым горадзе моладзь не затрымліваецца, едзе на будоўлі, у абласны цэнтр, на той жа Мінскі трактарны завод.

І ўсё ж тэатр жыве, працуе, адбываюцца прэм'еры. Часта бываем на прадпрыемствах, ва ўстановах, школах, гутарым з людзьмі, запрашаем іх наведваць рэпетыцыі. Аматары мастацтва знаходзяцца. Сёння ў тэатры людзі розных прафесій: рабочыя, настаўнікі, медыкі, служачыя, ёсць пенсіянеры і школьнікі. У цэлым — гэта дружная сям'я аднадумцаў, улюбёных у тэатр, мастацтва.

14 гадоў назад нашаму драматычнаму калектыву было прысвоена ганаровае званне народнага. Тэрмін, здаецца, невялікі, але пражыта за гэты час нямала. Адбылося каля 40 прэм'ер: «Мінулася кату масленіца» А. Астроўскага, «Васа Жалязнова» М. Горкага, «Паўлінка» Я. Купалы, «Несцерка» В. Вольскага, «Выбачайце, калі ласка», «Лявоніха на арбіце» і «Трыбунал» А. Макаёнка і шмат іншых. Нядаўна паставілі новы спектакль «...А зоры тут ціхія» Б. Васільева, які паказалі на абласным аглядзе народных тэатраў.

Наш калектыў прыхільна ставіцца да беларускай драматургіі. Гэтыя спектаклі карыстаюцца поспехам у сельскага гледача. Але з кожным годам атрымаць новую п'есу беларускага аўтара становіцца ўсё цяжэй і цяжэй. Народным тэатрам ніхто не расказвае, якія навінкі з'явіліся і ніхто не дапамагае нам «разжыцца» на іх. У прафесійных тэатрах гэта трымаецца пад сакрэтам. Абласны ж дом народнай творчасці нярэдка чамусьці сам бывае «не ў курсе».

Вядома, мы не сядзім склаўшы рукі, пішам аўтарам, хаця нам не заўсёды і не вельмі ахвотна адказваюць. Думаецца, што клопаты пра рэпертуар абавязаны ўзяць на сябе Рэспубліканскі дом народнай творчасці. Ён павінен дасылаць у тэатры вычарпальную інфармацыю, сур'ёзна і грунтоўна фарміраваць рэпертуарную афішу **кожнага** народнага тэатра, зыходзячы з яго творчых магчымасцей.

Нельга, вядома, параўноўваць умовы работы народнага тэатра трактарнага завода з калектывам у Багушэўску. Але, дзе б ні працаваў тэатр, калі ён называецца народным, да яго трэба прад'яўляць самыя высокія патрабаванні. Бо сапраўднае мастацтва не церпіць шэрасці і пасрэднасці.

Многа пішуць і гавораць у нас пра шэфскую дапамогу прафесійных тэатраў народным. Адзін час нашым пастаянным дарадцам і цярплівым настаўнікам быў народны артыст рэспублікі Цімох Мікалаевіч Сяргейчык. Мы вельмі ўдзячны яму за вялікую дапамогу і клопаты, за ўсё добрае, што ён для нас зрабіў.

Зараз да калектыву сэрцам прыкіпеў заслужаны артыст БССР Георгій Дубаў. Кожны прыезд яго ў Багушэўск — вялікая радасць. Але ўсё гэта пакуль што шэфства аднаго акцёра.

Ці не час падумаць над тым, каб шэфства прыняло нейкія іншыя арганізацыйныя формы. Дырэкцыя тэатра, трэба шчыра сказаць, у гэтай справе не вельмі зацікаўлена, уся адказнасць кладзецца на акцёра. А ён, загружаны на рабоце (на асноўнай сцэне і на выязных спектаклях), выкройвае часінку ў свае выхадныя дні, каб сустрэцца з намі, параіць.

Бывае, што мы ставім тыя ж самыя спектаклі, якія ідуць і на сцэне коласаўцаў. Якая б гэта для нас была радасць, каб у Багушэўск на рэпетыцыю прыехаў нехта з акцёраў тэатра, а пасля сыграў бы ў спектаклі ролю разам з артыстамі народнага тэатра. Можна і яшчэ, відаць, нешта прыдумаць.

Многія пытанні рашаліся б лягчэй, каб пра тэатр больш клапаціліся мясцовыя арганізацыі. Кожнаму вядома, што тэатру патрэбна сцэна, мы ж ёю карыстаемся толькі па панядзелках, бо штодзень у доме культуры паказваюцца фільмы. Зойдзе пра гэта гаворка і заўсёды чуеш адзін адказ: «Трэба выконваць план». А хіба ў народнага тэатра планаў няма?...

І апошняе, як кажуць, пад заслону. Ужо год, як тэатр не паказвае свае спектаклі сельскаму гледачу. Прычына адна — няма транспарту. Цяжка вырашаюцца і іншыя гаспадарчыя справы, якія непасрэдна ўплываюць на якасць спектакляў, на творчы настрой акцёраў-аматараў.

Раіса САРОЧКІНА,
рэжысёр Багушэўскага народнага тэатра.

П'есу італьянскага драматурга Карла Гальдоні «Гаспадыня гасцініцы» паказаў нядаўна Баранавіцкі народны тэатр. На здымку сцэна са спектакля. У галоўных ролях — Алена Беларусава (злева), Віктар Папоў і Людміла Усцінава.
Фота Э. КАБЯКА. (БЕЛТА).

РЭПАРТАЖ З КАМЕНТАРЫЯМІ

ГАРАЧЫЯ ДНІ НА КРАСАВІЦКІМ ПОЛІ

ВЯСНОВЫЯ РЭЙДЫ АГІТБРЫГАДЫ «КАЛАСОК»

Агітбрыгада прыехала...

Іх — трынаццаць чалавек; маладых, вясёлых, няўрымслівых энтузіястаў. Рабочыя прамкамбіната Наталля Сойка і Леанід Траццяковіч, служачая райвыканкома Людміла Малініна, брат і сястра Галіна і Валерый Гурэвічы, тэлефаністка Валянціна Пінчук, работніца «Саюздруку» Наталля Батура, лабарантка маслазавода Ніна Радзюневіч, лектар таварыства «Веды» Артур Захарневіч, культработнікі Маргарыта Пятрова, Міхал Галуза, Анатоль Міхайлаў і самы старэйшы ўдзельнік калектыву — выкладчык спеваў сярэдняй школы № 1 Георгій Пятровіч Яромін. Узначальвае агітбрыгаду Валерый Гурыновіч.

Нядаўна адбыўся агляд агітбрыгад Мінскай вобласці. Калектыў брыгады Старадарожскага раённага дома культуры «Каласок» заваяваў другое месца.

Пяць год назад я ўпершыню пазнаёмілася з гэтым калектывам. Як і зараз, агітбрыгада выступала ў полі. Што ж змянілася за гэты час? Прыйшлі новыя людзі. З тых удзельнікаў застаўся адзін ветэран Г. Яромін, вясёлы баян якога саграе сэрцы, не дае сумаваць, дапамагае пераадольваць розныя дарожныя цяжкасці.

Змены адбыліся не толькі ў складзе агітбрыгады. Галоўнае, што прыемна ўразіла і парадавала — змест праграмы, яго баявітасць, надзённасць, сцісласць. Сцэнарый так і называецца «З працай і песняй хораша жыць». Гэта ўжо не канцэртная праграма, з якой раней выязджалі ў калгасы самадзейныя артысты. Сцэнарый нарадзіўся ў калектыве. Ён прываблівае сваёй эстраднай формай, выразнасцю, трапнымі рэпрызамі. Яго асаблівасці ў тым, што ў аснову сцэнарыя пакладзены крытычны аналіз гаспадарчых спраў. «Смехам па агрэхах» — так названы гэты раздзел праграмы.

Самадзейным артыстам пашчасціла. Добрае надвор'е спрыяла поспеху іх выступлення. Ды і дзень быў незвычайны — чырвоная субота. З ранку дзелавіта гудуць у полі трактары: садзяць бульбу, сеюць цукровыя буракі, авёс, ячмень, растрэсваюць гной на кукурузным полі. Калгаснікаў у полі не відно. Адны механізатары і іх памагатыя ўпраўляюцца з сяўбой. Машыны ледзь паспяваюць падвозіць насенную бульбу. А калгаснікі ў гэты дзень выйшлі добраўпарадкоўваць Курган Славы, пабудаваны ў гонар тых, хто загінуў у дні Вялікай Айчыннай вайны, парк і пляж ля штучнага возера. Ім памагалі 140 школьнікаў, 14 настаўнікаў, усе камсамольцы. Дружна ішла работа. Пасаджаны кветкі, падрэзаны дрэўцы. Адбылася і яшчэ адна важная падзея. З рыбгаса, што ў суседнім Любанскім раёне, калгасны малакавоз прывёз маленькіх карпаў. Уся вялікая вёска Сінягі збеглася глядзець на небывалую тут навіну — зарыбленне возера.

Канцэртная пляцоўка — калгасны пляж ля возера. Месца маляўнічае: сіняе вясновае неба, шчодрае сонейка, чыстае, звонкае паветра. Дэкарацыі — гаманкія, зялёныя сасонкі. Людзей сабралася — не злічыць.

Лепшы трактарыст калгаса Іван Шчарбачэня.

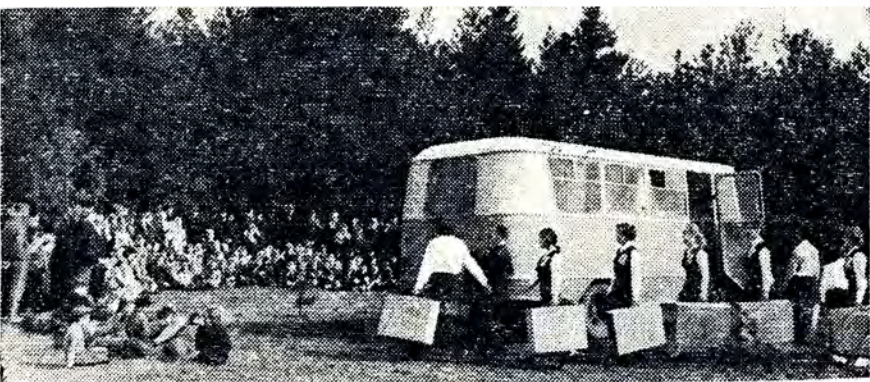

Выступаюць самадзейныя артысты.

Тут трактарысты М. Семянчэня і М. Шэшка, галоўны інжынер калгаса П. Бегунец, механік І. Петрушэня, калгасніцы В. Семянчэня, Г. Усеня, В. Турчэня бібліятэкарка К. Шэшка, старшыня калгаса У. Петрушэня, сакратар партыйнай арганізацыі М. Цішкевіч, настаўнікі, вучні...

Пад вясёлыя гукі баяна выходзяць удзельнікі агітбрыгады з імправізаванымі чамаданамі ў руках, на якіх напісана «Каласок», вітаючы прысутных бадзёрай песняй. Чамаданы тыя не простыя, а чарадзейныя. Яны імгненна ператвараюцца то ў поле, то дапамагаюць нам уявіць, што робіцца на ферме.

Тым часам артысты расказваюць пра поспехі працоўных свайго раёна ў трэцім, рашаючым годзе пяцігодкі. Вось яны, маякі жывёлагадоўлі, знакамітыя майстры сваёй справы — Яўгенія Лобан, Элеанора Валіцкая, Алена Жукавец. Называюцца лепшыя свінаркі, цялятніцы, сейбіты-трактарысты.

Удаўся агітбрыгадзе сатырычны раздзел праграмы «Смехам па агрэхах». Няхай не свежая сцэнка з гарматай, але дзейснасць яе сатырычных залпаў відавочная: біла яна без промаху па самагоншчыках, п'яніцах, па нядбайных работніках сельмага і «Сельгастэхнікі».

Удзельнікі агітбрыгады Наталля Сойка і Галя Гурэвіч хораша праспявалі калгасныя частушкі, у якіх славіліся лепшыя людзі вёскі. Дарэчы ўпісалася ў праграму і песенька «Пра важную навуку арыфметыку». Навука гэтая памагае гаспадарыць разумна, ведаць эканамічны эфект ад жывёлагадоўлі, паляводства і г. д. На жаль, калектыву не ўдалося добрую задуму давесці да лагічнага завяршэння. Напрошвалася за ёю наступная сцэнка — эстраднае «бюро эканамічнага аналізу». Яна магла б увачавідкі паказаць, у колькі, напрыклад, абыходзіцца калгасу літр малака? Або выгадаваць цяля? Якія страты церпіць гаспадарка ад прагульшчыкаў? Што дае калгасу рацыяналізатарская прапанова трактарыста?

Ад гэтага выступленне агітбрыгады было б яшчэ больш дзейсным, баявітым. Не толькі адзначаліся поспехі і недахопы, але і ўскрываліся іх прычыны, прымушалі гледачоў задумацца над імі.

У калгасе «Камуніст», дзе выступала агітбрыгада — 32 механізатары. На трактарах многіх з іх весела лунаюць чырвоныя сцяжкі. Трактарыст Іван Сяргеевіч Шчарбачэня 15 год працуе механізатарам. Быў плугаром, пасля прычэпшчыкам, а сёння камандзір агрэгата! Выконвае дзве нормы. А гэта даецца нялёгка. Другі трактарыст Уладзімір Паўлавіч Санкевіч прапанаваў прыстасаванне, якое дае магчымасць адразу класці ў баразну і бульбу і гной. Добры сейбіт і механізатар Антон Яфімавіч Шэшка. Яго поле — нібы чарцёж на паперы — пульхлая зямля, роўныя барозны, правільна кінутае ў глебу насенне.

Цікавы факт прывёў старшыня калгаса «Камуніст» Уладзімір Андрэевіч Петрушэня:

— На гэтым бульбяным полі, — гаварыў ён, — працуе два агрэгаты — два трактары з бульбасаджалкамі, і чатыры аўтамашыны падвозяць ім насенне. Абслугоўваюць гэтую тэхніку 9 чалавек. Норма на трактар — пасадзіць чатыры гектары. Нашы лепшыя механізатары за светлавы дзень даюць па дзве нормы. Каб пасадзіць бульбу на плошчы 4 гектары ручным спосабам, спатрэбілася б 25 коней і 80 калгасніц. Ды і гэтыя людзі за дзень з гэтай нормай ніколі б не справіліся. Таму год 10—15 назад мы бульбу садзілі аж да чэрвеня месяца. А зараз мяркуем справіцца да першамайскіх свят.

Калгас «Камуніст» у раёне называюць своеасаблівым вопытным полем. Тут смела эксперыментуюць, шукаюць. Толькі адной бульбы сеюць 12 гатункаў. А яшчэ ячмені, аўсы, а новая кармавая культура баршчавік Сасноўскага. Даставалі той баршчавік у вучоных Ціміразеўскай акадэміі. Ён дае ўраджай зялёнай масы да 1100 цэнтнераў з гектара. А кукуруза — да 400. Перавага відавочная.

Відаць, абыходзіць, не заўважаць гэтыя новыя з'явы ў жыцці калгаснай вёскі агітбрыгада не мае права. Яна заклікана — даступнымі ёй сродкамі прапагандаваць перадавы вопыт і даследчыкаў зямлі калгаснай, і яе працаўнікоў, тых людзей, чые залатыя руплівыя рукі росцяць для народа хлеб.

Брыгада «Каласок» жыве зараз, як кажуць, на колах. Вясновыя рэйды яе пралеглі ў розныя канцы раёна. Самадзейныя артысты ўжо наладзілі 15 канцэртаў. Іх з нецярплівасцю чакаюць працаўнікі вёскі

Я. ДАНСКАЯ.

Старыя Дарогі.

Рыгор ІГНАЦЕНКА

ВЯСНА І ЛЕС

«КВЕТКА»

Снег растаў, але зеляніны і кветак яшчэ няма ў веснавым лесе. Наўкол аднастайная карціна — чорная зямля, чорныя ствалы і шні.

Так і адчуваеш — усё жывое ў лесе страшэнна сумуе па стракатых вясёлых фарбах. Міжволі вочы шукаюць іх...

Аднойчы з кішэні маёй курткі выпала маленькая стужачка чырвонага паркалю. Лёгкі шматок падхапіла ветрам і закінула на куст арэшніку, што стаяў побач. І гэта чырвоная стужачка стала сапраўднай падзеяй у лесе.

Першымі яе заўважылі матылькі-лімонніцы. Яны раз-пораз падляталі да чырвонай стужачкі і доўга трапяталі над ёй жоўтымі крыльцамі. Здавалася, матылькі верылі і не верылі чырвонай кветцы на голай галінцы ў чорным лесе, але ўсёроўна ім было прыемна.

Услед за матылькамі стракатай стужачкай зацікавілася прыгажуня-берасцянка. Яна села на галінку, адным вочкам зірнула на стужачку, другім і, весела пінькнуўшы, знікла ў галінках.

Шэры дрозд доўга заклапочана разглядаў стужку. А перад адлётам, не вельмі даверлівы, нават адважыўся яе асцярожна дзюбачкай пакратаць.

Можа, калі б не вавёрка, то ўсе лясныя жыхары наведалі б гэтую паляну. Борзды рыжы звярок узняўся па маладой асінцы ўгору, прабег па гнуткай галінцы, узяў у рот чырвоную стужачку і панёс яе на старую хвою ў сваё гняздо.

Якое ж сэрцайка застанецца абыякавым да такой прыгожай, яркай стужачкі ў шэрым і змрочным лесе?

АБУДЖЭННЕ

Дзесьці ў глыбіні заваленага снегам лесу яшчэ ляжаў лапікамі сіні снег. А тут, на светлым узлессі, яго ўжо растапіла сонца.

Ля шурпатага ствала магутнага дуба, што велічна стаіць на пагорку, бруіцца раўчук. Хоць ён, праўда, яшчэ зусім маленькі, але ўсё ж раўчучок.

Празрысты струмень вады, які выбіваўся аднекуль з-пад белай падушкі халоднага снегу, таропка перакочваўся цераз гарбаты корань дрэва і, бліснуўшы срабрыстай змейкай на яркім сакавіцкім сонцы, таропка падаў у равок пад дубам.

Тонкія галінкі арэшніку, на якія трапляла вада, пакрыліся на марозцы празрыстым лёдам. Яны трымцелі, біліся адна аб адну. Каля дуба стаяў ледзьве ўлоўны для слыху тонкі крыштальны звон:

— Дзінь-лінь... Дзінь-лінь...

Першай, відаць, на гэта меладычнае пазвоньванне ледзяшоў звярнула ўвагу жаўтагрудая сініца. Яна села на суседнюю галінку і, гулліва пазіраючы па баках, весела заспявала:

— Вінь-цюнь-цінь! Вінь-цюнь-цінь!..

На сваёй птушынай мове яна паведамляла аб тым, што вось тут, менавіта над гэтым волатам-дубам, нарадзілася вясна.

РУХ ЧАСУ

Вясною мяне заўсёды ахоплівае незвычайнае хваляванне: не магу ўседзець дома, цягне ў лес... Усё мне здаецца, што я нешта прагледжу цікавае, прапушчу незаўважаным. Таму як толькі выпадзе калі свабодная хвіліна-другая, спяшаюся на спатканне з прыродай.

Вось і ў гэту вясновую раніцу крочыў я знаёмай сцежкай, якой тупаў і ўчора, і пазаўчора, і ўвесь час... Але дзіўна, колькі разоў праходзіў тут і не заўважаў цёмнай плямы ў хмызняку. Ды раптам гляджу — нейкі вялікі шар тырчыць.

Няўжо, думаю, елачка пазелянела і вытыркнулася з шэрага хмызу?

Падыходжу бліжэй: сарочына гняздо, новенькая хатка. Я ўзлез на алешыне і зазірнуў у яго — пуста. Значыць, яшчэ рана, няма яек.

Блукаючы па лесе, я здзівіўся тым прыкметным зменам, якія адбыліся тут за ноч.

Учора з паўгадзіны швэндаў па паляньцы, адшукваючы воўчае лыка, ды так ніводнага кусціка з краскамі і не знайшоў. А гэта вось ступіў на палянку і спыніўся ад здзіўлення — там і сям на ёй ружавелі кветкамі галінкі... А крыху далей, на ўгрэве, першыя пралескі нясмела заблакітнелі. Ужо надвячоркам на бярозавы сучок пусты слоік павесіў, а сёння ён ужо да берагоў напоўнены бярозавікам. На краі яго сядзеў буйны мураш і паважна салодкім напіткам ласаваўся.

Я крочыў па лесе, а думкамі вяртаўся да сарочынага гнязда... Гняздо ў сарок — вельмі складанае збудаванне, са шчыльным дахам з розных галінак і патынкаваным граззю лятком. На цвёрдую тынкоўку птушкі кладуць мяккія травінкі, сена. Калі подсціл пакладзены, то можна лічыць, што гняздо гатова, і ў яго можна адкладваць яйкі.

Прыгадаўшы аб гэтым на зваротным шляху, вырашаю ўдакладніць: ці ж закончылі сваю работу птушкі?

Зазірнуў у гняздо, а там... лечка ляжыць. Рабенькае такое і яшчэ цёпленькае. Відаць, сарока толькі-толькі яго знесла, ды заўважыўшы маё набліжэнне, непрыкметна зляцела з гнязда.

Які імклівы рух часу ў вясновым лесе!

ВЯСЕННІЯ ГРЫБЫ

Бадай, няма нічога больш прыемнага ў лесе, чым пошукі грыбоў. Але, на жаль, грыбны час занадта кароткі. А ў іншыя гады і зусім грыбоў не бывае.

Я часта задумваўся над тым: як бы падоўжыць гэтыя шчаслівыя для грыбніка дні.

Неяк мінулай вясною я звярнуў увагу на вясеннія грыбы. На лясной насецы, на якую я трапіў, расло мноства страчкоў. Яны былі такія з выгляду зухаватыя і вясёлыя, як і звычайныя. На цёмных маслянiстых шапачках, як у летніх грыбоў, ляжала сухая igліца і бурае леташняе лісце. А каля аднаго грыбка нават пышны кусцік суніцнiку з маленькімі кветкамі зазелянеў, чаго, вядома, ужо не ўбачыш летам.

Чым жа гэта не грыбы? Грыбы. Да таго ж прыдатныя да ежы. А раз так, дык у чым справа? Смялей, грыбнік?

Я зняў капялюш і тут жа нарэзаў у яго веснавых грыбоў.

Як высветлілася, падсмажаныя на сале і прыпраўленыя смятанай, яны аказаліся не горшыя за летнія. А па сцвярджэнню хатніх — нават і смачнейшыя за ўсе іншыя...

Зараз я блукаю з кошыкам па лесе не толькі летам, але і вясною. А ўжо аб прывабнасці вясновага лесу шмат гаварыць не даводзіцца. Залітыя сонцам палянкі і сцяжынкі хутка напоўняцца водарам духмянага ландышу і чаромхі, маладой лістоты і медуніцы. А покуль у прадчуванні гэтага хараства, на дрэвах весела свішчуць галасістыя берасцянкі...

Дык навошта ж дарэмна час губляць? Хутчэй бярыце кошыкі ды спяшайцеся ў лес па вясеннія грыбы!

ЗА СВАЁЙ ЗОРКАЙ

Гісторыя айчыннай навукі ведае нямала прыкладаў, калі рэдкая матэматычная таленавітасць выяўлялася ўжо ў юнацтве. Будучы акадэмік А. Крылоў у 15 гадоў вывучаў вышэйшую матэматыку і «зрэзаў» на экзамене па тэорыі аднаго з паважаных прафесараў; ураджэнец Магілёва акадэмік О. Шміт на другім курсе універсітэта быў узнагароджаны залатым медалем за рашэнне складанай алгебраічнай праблемы; гамяльчанін Л. Шнырэльман паступіў у Маскоўскі універсітэт 16-гадовым юнаком і стаў прафесарам у 24 гады.

Пісьменнік Юрый Алеша неяк сказаў, што «перамога маладосці выклікае ўяўленне аб бясконцай працяглacці ў будучыню, аб неўміручасці. Ад гэтага менавіта падабаюцца нам больш маладыя, славутыя поспехі маладых, а не старых...»

І разам з тым, надзяліўшы чалавека творчымі здольнасцямі, прырода не клапоціцца пра далейшы лёс свайго выбранніка. Канечне, ёсць нямала вучоных, якія сфарміраваліся і тварылі, нягледзячы на сацыяльныя перашкоды. Але гэта хутчэй выключэнне з правіла. Хто ведае, колькі таленавітых людзей не змаглі выйсці на шырокі прасцяг навукі праз галечу, нацыянальныя і класавыя абмежаванні. І толькі ў сацыялістычным грамадстве ствараюцца ўсе ўмовы для раскрыцця талентаў, іх росквіту.

...Чатыры гады назад Леанід Аляксандравіч Шамяткоў абараніў доктарскую дысертацыю. Яму тады ішоў трыццаць першы. Поспех — выдатны. Тым больш, што Шамяткоў вырас і сфарміраваўся як вучоны ў Гомелі, горадзе, дзе да нядаўняга часу не было матэматычных традыцый.

Многія буйныя матэматыкі ўжо ў ружовым дзяцінстве хадзілі ў вундэркіндах. Маё пытанне да Шамяткова, ці рана выявіліся яго здольнасці, гучала хутчэй сцвярджэннем. Але адказ здзівіў.

— Ды не, шчыра кажучы, я не любіў гэтага прадмета. І толькі ў 8-м класе, калі да нас прыйшоў новы настаўнік матэматыкі Ісай Міхайлавіч Коўнер, выдатны педагог, я зацікавіўся матэматыкай. Сам сабе думаў, што калі стану настаўнікам, то буду, як Ісай Міхайлавіч. Яго манера выкладання вельмі мне падабалася. І хаця па-ранейшаму я не быў зоркай сярод матэматыкаў школы, матэматыка стала маёй зоркай...

Далей — Гомельскі педінстытут, тыповая перыферыйная ВНУ таго часу. Тут не было навуковых традыцый, атмасферы навуковага пошуку, даследчага азарту. «Жывога прафесара ўсе пяць гадоў вучобы ў вочы не бачыў», — успамінае Шамяткоў. Педінстытут спраўна рыхтаваў настаўнікаў, і Шамяткоў ужо збіраўся ехаць па размеркаванню ў адну са школ вобласці. Але тут здарылася падзея, якая крута змяніла яго лёс.

У 1959 годзе, калі ён заканчваў інстытут, у Гомелі была створана лабараторыя Інстытута матэматыкі АН БССР, якую ўзначаліў таленавіты матэматык і арганізатар навукі, акадэмік Акадэміі навук рэспублікі Сяргей Антонавіч Чуніхін. Так была закладзена аснова Гомельскай школы алгебраістаў, работы якой цяпер добра вядомы і ў нас, і за мяжой. Шамяткоў стаў адным з першых аспірантаў Чуніхіна. Знаёмства з ім Леанід Аляксандравіч лічыць адной з галоўных удач свайго жыцця.

Чуніхін пастаянна будзіў думку, прымушаў думаць, думаць дзёрзка, смела, без аглядкі на аўтарытэты. Шамяткоў паказаў мне чарнавік свайёй першай навуковай работы, апублікаванай у 1961 годзе ў «Дакладах Акадэміі навук БССР». Рукой Чуніхіна тут напісана амаль столькі, колькі і Шамятковым. Разам з ім Сяргей Антонавіч думаў над работай, прапаноўваў варыянты і спосабы іх праверкі.

Гэта, здаецца, было зусім нядаўна. А сёння пад кіраўніцтвам самога Шамяткова падрыхтаваў да абароны дысертацыю яго аспірант Уладзімір Шлык..

Нядаўна Гомельскі педінстытут быў ператвораны ва універсітэт. Гамяльчане з радасцю сустрэлі гэтую вестку. Але сутнасць не ў простым перайменаванні ВНУ, чыста адміністрацыйнымі мерамі тут нічога не вырашыш. Універсітэт — гэта, перш за ўсё, высокая навука.

На кафедры алгебры тут працуюць прадстаўнікі матэматычнай школы Чуніхіна. Працуе тут і Шамяткоў. Супольна шукаюць яны таленавітых юнакоў і дзяўчат, дапамагаюць узмацнець іх талентам.

Некалькі год назад, даведаўшыся пра работы Чуніхіна і яго вучняў, прыехаў у Гомель таленавіты юнак з Арэнбургскай вобласці Віктар Вядзернікаў. Прыехаў з жаданнем вучыцца менавіта тут. Пры цяперашняй сістэме адбору ў ВНУ бывае, што ўмеранасць і акуратнасць значыць часам больш, чым талент, — Віктар недзе не дабраў балу і не прайшоў па конкурсу. Няўдача не пахіснула яго. Адслужыў у арміі, прыехаў у Гомель, выдатна закончыў інстытут, за два гады падрыхтаваў і абараніў кандыдацкую дысертацыю.

Выхаванцы Гомельскай школы працуюць сёння ў Магілёве і Віцебску, Навазыбкаве і Краснадары, у многіх іншых гарадах краіны.

Выхаваць вучонага...

— Цяпер модна гаварыць пра аптымізацыю вытворчых працэсаў, перавозак і г. д., — заўважае Леанід Аляксандравіч. — Калі разглядаць чалавека як складаную кібернетычную сістэму (абстрагуючыся ад духоўнага свету асобы), дык, мабыць, можна было б знайсці і аптымальны варыянт развіцця, скажам, матэматычных здольнасцей. Але ж нам трэба выхоўваць людзей гарманічна развітых, не вузкіх—няхай і бліскучых—спецыялістаў, а людзей вялікага грамадзянскага тэмпераменту... Натуральна, зрабіць гэта без літаратуры, без мастацтва немагчыма.

Заходзіць гутарка аб існуючай сістэме прысваення вучоных ступеняў, якую многія лічаць недасканалай.

— Відаць, справа не толькі ў сістэме, а і ў самых дысертантах, — заўважае Шамяткоў. — Бывае, сустракаюцца людзі, якія больш думаюць не пра тое, як служыць Яе Вялікасці Навуцы, а пра тое, як зрабіць, каб навука служыла ім. Пачынаюцца пошукі «дысертабельнай», кан'юнктурнай тэмы, якая дае найбольшы шанц абараніць кандыдацкую. Праўда, бываюць людзі, што разважаюць прыкладна так: «Вось здабуду кандыдацкую, а затым ужо займуся сапраўднай навукай». Але, як правіла, адзін кампраміс цягне за сабой другі, трэці... Такі чалавек заўсёды потым знаходзіць аб'ектыўныя прычыны, якія апраўдваюць у яго вачах маральнае адступленне. Можа адсюль—рашлаваты афарызм: «Вучоным можаш ты не быць, а кандыдатам...»

Шамяткоў, як і яго настаўнік Чуніхін, бачыць у аспірантуры не прадпрыемства па выпрабу кандыдатаў навук, а школу выхавання служыцеляў Навукі.

Ён назаўсёды запомніў словы Чуніхіна пра розніцу паміж ВНУ і аспірантурай: там — масавы, тут — індывідуальны «пашыў».

Мы забываем часам банальныя, трывіяльныя, але тым не менш — ісціны: «Талент — гэта праца», «Геній — гэта цярплівасць». Не вельмі паэтычна? Затое справядліва! І легенды пра вучоных, якія твораць лёгка, часцей за ўсё легенды і ёсць.

— Патрэбна інтэнсіўнасць заняткаў, каб колькасць атрыманай інфармацыі перайшла ў новую якасць — веды, уласныя думкі, ідэі, — гаворыць Шамяткоў.

Так ён працуе. Матэматыку для даследаванняў не патрэбны складаныя прыборы і ўстаноўкі. «Гэтым займаешся, як толькі ёсць магчымасць. Уся твая зброя — аловак і блакнот... А калі знойдзеш нешта новае, цябе ахоплівае проста-такі першабытная радасць: да цябе гэтага ў свеце ніхто не ведаў!»

У 1961-м была апублікавана першая навуковая праца Шамяткова, звязаная з распрацоўкай тэорыі канечных груп.

Рашэнне шэрагу буйных задач у гэтай складанай галіне сучаснай матэматыкі, а калі больш дакладна — алгебры, Леанід Аляксандравіч даў у сваёй доктарскай дысертацыі.

Прадмет, якім займаецца Шамяткоў, настолькі спецыяльны, што недасведчанаму, непадрыхтаванаму чалавеку зразумець яго, натуральна, немагчыма. «Ну, а якую ўсё ж практычную карысць маюць гэтыя даследаванні?» — спытае нецярплівы чытач.

Мы часам адразу хочам бачыць ва ўсім практычны бок справы. Маўляў, што гэта дасць канкрэтна. Між тым, так ставіць пытанне пра работу, якой займаецца Шамяткоў, проста наіўна. Скажам толькі, што без тэорыі канечных груп нельга ўявіць сабе крышталаграфію, квантавую механіку і г. д.

У 1967-м яго імя — у даведніку «Савецкія матэматыкі», побач з імёнамі буйных матэматыкаў краіны. Біяграфічную даведку пра Леаніда Аляксандравіча суправаджае салідны спіс публікацый.

Славуты геахімік акадэмік У. Вярнадскі аднойчы сказаў: «Я магу захапіцца ілжывым, падманлівым, пайсці па шляху, які завядзе мяне ў нетры, але я не магу не ісці па ім. Няма нічога мацней жадання пазнання, сілы сумнення. Не ў масе набытых ведаў заключаецца прыгажосць і сіла разумовай дзейнасці, нават не ў іх сістэматычнасці, а ў шчырым, яркім пошуку».

Летась Шамяткоў апублікаваў яшчэ адну навуковую працу, дзе рашаецца праблема дапаўняемасці F — карадыкалаў адвольнай канечнай групы. Адкрыта была яшчэ адна навуковая таямніца. Леанід Аляксандравіч біўся над гэтай праблемай дзесяць гадоў.

За апошняе стагоддзе колькасць навуковых работнікаў у свеце павялічылася ў дзесяткі, сотні разоў. Яны ўсё часцей працуюць у буйных калектывах, дзе поспех аднаго немагчымы без дапамогі іншых. Некалі вучоны мог тварыць у адзіноце, у своеасаблівай «вежы са слановай косці». Сёння ж трэба, каб кожны суВымяраў свае дзеянні з намаганнямі калег. Вось чаму ўзнікаюць розныя формы актывізацыі навуковага пошуку, яго каардынацыі, абмену навуковай інфармацыяй паміж прадстаўнікамі розных навук.

Шамяткоў узначальвае абласны савет маладых вучоных, ён — член бюро абкома камсамола. Работа ў савеце не простая: трэба дапамагаць «гуманітарыям» і «тэхнарам», філолагам і матэматыкам знаходзіць інтарэсы, напрамкі сумеснай грамадскай дзейнасці.

Ён загаварыў пра свае студэнцкія гады, пра сяброў і настаўнікаў.

— Неяк на канікулах мы пайшлі ў агітпрабег. Чыталі лекцыі, праводзілі гутаркі, выступалі з мастацкай самадзейнасцю. Гэта, дарэчы, быў ужо мой клопат. За самадзейнасць на факультэце адказваў я...

Ён іграе на фартэпіяна, на акардэоне — у школьныя гады музыкай займаўся, мусіць, не меней, чым матэматыкай. Ёсць у яго нядрэнная калекцыя грампласцінак, у асноўным — класічнай музыкі.

Матэматыка — не толькі самая абстрактная, але, бадай, самая паэтычная з усіх навук. Яна вельмі багатая на эмоцыі. Толькі на дылетанцкі погляд, у ёй няма нічога, акрамя сухой цыфіры. Матэматыкі ж умеюць надаць сімвалам сваёй навукі канкрэтна-вобразную напоўненасць. І ў мастацтве яны, у сваю чаргу, шукаюць логіку і гармонію.

Не, я не збіраюся пералічваць фільмы і спектаклі, якія паглядзеў мой герой, канцэрты, якія слухаў, і кнігі, якія прачытаў, каб даказаць шырыню інтарэсаў, багацце духоўнага свету героя. Скажу толькі, што духоўны свет Шамяткова багаты не толькі таму, што шырокі, але і таму, што глыбокі. Як сказаў паэт: «Узлёт можа быць не ўверх, а ў глыбіню...»

Сапраўды, як трапна сказана! І для Шамяткова! Ён заўсёды ў дарозе. Ён ідзе за сваёй зоркай.

М. МЯРСОН.

АБ СУВЯЗЯХ ЛІТАРАТУР

У Тбілісі на пасяджэнні вучонага савета па філалагічных навуках ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга дзяржаўнага універсітэта адбылася абарона дысертацыі на тэму «З гісторыі грузінска-беларускіх літаратурных сувязей». Даследаванне выканана маладым грузінскім вучоным К. Кванчанцірадзе пад кіраўніцтвам прафесара В. Шадуры.

Абапіраючыся на багаты фактычны матэрыял, вучоны ўпершыню ў беларускім і грузінскім літаратуразнаўстве аналізуе і сістэматызуе сувязі дзвюх літаратур, пачынаючы са старажытных часоў. Вялікую цікавасць маюць звесткі аб культурных сувязях Грузіі і Старажытнай Русі ў X—XII стагоддзях, аб перакладах твораў Кірыла Тураўскага на грузінскую мову, аб знаходжанні Франца Савіча і Янкі Лучыны ў Грузіі.

У раздзелах «Беларускія савецкія пісьменнікі аб Грузіі» і «Беларуская тэматыка ў творчасці грузінскіх савецкіх пісьменнікаў» К. Кванчанцірадзе расказаў аб сустрэчах, творчых паездках пісьменнікаў братніх рэспублік. Асобныя раздзелы прысвечаны раману Э. Самуйлёнка «Будучыня» і перакладам на беларускую мову «Віцязя ў тыгравай шкуры» Ш. Руставелі.

ЗДЫМАЕЦЦА БЕЛАРУСКАЯ «ЛЯВОНІХА»

На здымачнай пляцоўцы Ялцінскай кінастудыі ў імклівым віхуры выконваецца беларуская «Мяцеліца». Яе змяняюць лірычны «Лянок», працяглая «Улітушка». Тут пачаліся здымкі каляровага фільма - канцэрта з удзелам ансамбля танца Беларускай ССР.

Восем беларускіх нацыянальных танцаў — такім будзе гэты 45-мінутны тэлевізійны фільм.

Здымкі вядуць рэжысёр Беларускага тэлебачання Ул. Мяхарскі, аператар А. Бычкоўскі.

ГОСЦІ МІНСКА

ВЕРНУТАЯ ДА ЖЫЦЦЯ МУЗЫКА

Афіша, прыцягнула ўвагу мінчан: «Лютневая музыка XVI стагоддзя. Італія, Францыя, Англія».

— Франчэска да Мілана — тры фантазіі для лютні. Выконвае Шандар Калаш,—абвяшчае канферансье.

Гучыць музыка. Незвычайная, такая ж незвычайная, як і вырашэнне сцэнічнай пляцоўкі, як і сам інструмент. Гэтай музыцы больш як чатырыста гадоў, яна прыйшла да нас з глыбінь стагоддзяў, ахутаная «ўспамінамі» летапісаў, захаваная ў запісах, што не падобны на сучаснае нотнае пісьмо.

Фантазіі, танцы, рычаркары, кансоны Франчэска да Мілана, Фабрыцыо Кароза, Вінчэнца Галелео. Гэта імёны людзей, якія ў далёкім шаснаццатым стагоддзі пісалі музыку для любімага інструмента — для лютні.

Высокае выканаўчае майстэрства Шандара Калаша данесла да слухачоў ва ўсёй іх старажытнасці і, разам з тым, свежасці водар даўно забытых твораў. Артыст — першы і пакуль што адзіны лютніст у нашай краіне, які дае канцэрты на гэтым інструменце. Яму давялося вывучаць старажытныя школы ігры на лютні, удзельнічаць у стварэнні гэтага інструмента цудоўным маскоўскім майстрам М. Крываносам па чарцяжах інструмента каралевы Марыі Сцюарт, што захаваліс ў Брытанскім музеі.

Ш. Калаш увесь час творча эксперыментуе. Так, у Мінску, у адрозненне ад маскоўскіх канцэртаў, ён выконваў чатыры мадрыгалы пры ўдзеле салістаў на віоле да-гамба (А. Васільева), на віоль-д'амур (Ф. Дружынін) і толькі адной спявачкі (Алена Дмітрыу). Змены ёсць таксама ў выкананні канцэрта А. Вівальдзі ў параўнанні з кіеўскім.

У Мінску пасляховаму канцэрту Шандара Калаша садзейнічалі нашы беларускія артысты Л Ластаўка (віола) і Г. Прокічаў (віола). Яны паказалі глыбокае разуменне выконваемай музыкі і тонкае адчуванне ансамбля. Дадамо, што Алена Дмітрыу выконвала партыю голасу на мовах арыгіналаў, а вершаваныя пераклады зрабіла маладая беларуская паэтэса Любоў Філімонава.

Слухачы доўгі час не давалі артыстам, і перш за ўсё Шандару Калашу, пакінуць эстраду. Гучалі авацыі, выконваліся творы на «біс».

Канцэрт стаў сапраўдным святам яшчэ невядомай для многіх, але вельмі яркай і натхнёнай музыкі.

Ю. БАГДАНАЎ.

ПРА ПАРТЫЗАНСКАЕ БРАТЭРСТВА

Нядаўна ў Марыйскім кніжным выдавецтве выйшла ў свет кніжка мясцовага пісьменніка А. Мічурына-Азмекея (Ятманава) «У лясах пад Расонамі». Што ж прывяло пісьменніка ў невялічкі гарадок на Віцебшчыне— Расоны?

Героя дакументальнай аповесці, марыйца Радзёна Ахоціна вайна заспела на Віцебшчыне, дзе ён служыў у радах Савецкай Арміі. Недалёка ад Расон ён трапіў у акружэнне. Неўзабаве ў Расонскіх лясах пачаў дзейнічаць партызанскі атрад, створаны Ахоціным. Пазней з некалькіх атрадаў была арганізавана партызанская брыгада. Мужны і валявы чалавек, Радыён Ахоцін стаў камандзірам гэтай брыгады. Потым змагаўся ў радах Савецкай Арміі.

І ў мірныя дні месца Радыёна Арцёмавіча — на самых цяжкіх участках. Ён узначальвае ў Звянігаўскім раёне Марыйскай АССР калгас імя У. І. Леніна.

Многія старонкі аповесці прысвечаны мужным партызанскім камандзірам і камісарам — Пятру Міронавічу Машэраву Варфаламею Якаўлевічу Лапенку, Яфрэму Пятровічу Васілевічу, Пятру Яфімавічу Рубісу, побач з якімі змагаўся адважны марыец Радыён Ахоцін.

А. Мічурын-Азмекей перадаў некалькі экземпляраў кнігі ў дар Расонскаму музею народнай славы.

Віктар Іванавіч САХНЕНКА

Пасля цяжкай хваробы памёр Віктар Іванавіч Сахненка — жывапісец, мастак-камуніст, натхнёны апявальнік нашай сучаснасці.

Ён пражыў пяцьдзесят гадоў. Удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне. Больш дваццаці гадоў аддадзена ім мастацкай творчасці.

Прафесійную адукацыю Віктар Іванавіч Сахненка атрымаў у Кіеўскім мастацкім інстытуце. У 1963 годзе ён пераехаў у Беларусь і арганічна ўвайшоў у калектыў мастакоў нашай рэспублікі.

У актыў савецкага жывапісу ўвайшлі такія творы Віктара Іванавіча Сахненкі, як «Трактарабудаўнікі», «Ваенны карэспандэнт», партрэты перадавікоў прамысловасці, сельскай гаспадаркі, прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі, шматлікія пейзажы, нацюрморты і іншыя работы. Лепшыя яго творы, прасякнутыя пачуццямі жыццесцвярджэння, вялікай павагай да чалавека-працаўніка, карыстаюцца заслужаным поспехам у наведвальнікаў мастацкіх выставак.

Віктар Іванавіч Сахненка быў вельмі чулым таварышам, мастаком яркага, светлага таленту. Створанае ім яшчэ доўга будзе несці людзям радасць.

Памяць аб Віктары Іванавічу назаўсёды захаваецца ў нашых сэрцах.

Група таварышаў.

ПАШПАРТЫ ЎРУЧАЕ ПІСЬМЕННІК

Людна было ў той дзень у ленінскім пакоі Цэнтральнага райвыканкома Гомеля.

Работнікі міліцыі запрасілі да сябе пісьменніка П. Кавалёва.

Павел Нічыпаравіч падзяліўся сваімі творчымі планамі, адказаў на шматлікія пытанні, даў аўтографы.

А потым да пісьменніка звярнуліся з просьбай—уручыць пашпарты юным гамяльчанам.

Надоўга запомніцца маладым грамадзянам бацькоўскі наказ пісьменніка — быць дастойнымі сынамі і дочкамі сваёй Айчыны.

К. КАЛІНАЎ.

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Яраслава ГАШАКА

СЯРОД БІБЛІЯФІЛАЎ

Яраслаў ГАШАК

НІЧОГА не ведаю жахлівей, чым трапіць у рукі аматаркі літаратуры, што збірае ў сваім салоне бібліяфілаў і наладжвае літаратурныя сходкі, на якіх надаецца чай і на кожнага прыхільніка літаратуры даводзіцца па два малюсенькіх бутэрброды.

Праўда, хадзіць на гэтыя літаратурныя сходкі да мадам Герзанавай я не меў ніякай патрэбы, але было крыху няёмка не прыняць запрашэнне прыяцеля, якому я аднойчы зманіў, што быццам бы ў мяне ёсць арыгінальнае выданне вершаў Хафіза ў пераплёце з чалавечай скуры. Прыяцель гэта абвясціў бібліяфілам і аматарам літаратуры, а такой весткі было зусім дастаткова: іх мецэнатка мадам Герзанава выказала жаданне, каб я ёй быў прадстаўлены.

У салоне я знайшоў дванаццаць адкрытых фізіяномій, з якіх на мяне пазірала нібыта ўся сусветная літаратура. Маё з'яўленне віталі ажыўлена, і я, чалавек, у якога ёсць вершы Хафіза ў пераплёце з чалавечай скуры, бадай, меў права на цэлых чатыры бутэрброды.

Таму я і ўзяў з падноса чатыры малюсенькія бутэрброды. Па гэтай прычыне нейкай дзяўчыне ў акулярах побач са мной не трапіла ніводнага. Яна так засмуцілася, што... пачала гаварыць пра кнігу Гётэ «Выбіральнае сваяцтва».

Гісторык літаратуры, які сядзеў насупраць, звярнуўся да мяне з пытаннем:

— Ці маеце вы гонар ведаць Гётэ?

— З галавы да ног! — адказаў я самым сур'ёзным чынам. — Ён носіць жоўтыя чаравікі на шнурках, а на галаве карычневы фетравы капялюш. Ён наглядчык па прадуктовым падатку і жыве на Кармяліцкай вуліцы.

Бібліяфілы паглядзелі на мяне з сумным дакорам. Гаспадыня, каб схаваць збянтэжанасць кампаніі, спытала:

— Вы вельмі цікавіцеся літаратурай?

— Дарагая гаспадыня, — пачаў я,—быў час, калі я чытаў вельмі многа. Я прачытаў «Трох мушкецёраў», «Баскервільскага сабаку» і іншыя раманы. Суседзі адкладвалі для мяне літаратурны дадатак да «Палітыкі», і потым я ўзапар чытаў усе шэсць працягаў за тыдзень. Чытанне мяне вельмі захапляла. Напрыклад, я не мог дачакацца, ці выйдзе графіня Леонія за карліка Рыхарда, які дзеля яе стаў забойцам уласнага бацькі. А той перад гэтым застрэліў, прыраўнаваўшы, яе жаніха. Так, так, панове, кнігі робяць сапраўдныя цуды! Калі мне было зусім блага, я чытаў «Юнака Месінскага». У свае дзевятнаццаць год ён стаў рабаўнікам. Ларэнца — так яго клікалі. О, як я тады чытаў! А цяпер чытаю мала. Мяне гэта болей не цікавіць.

Прыхільнікі літаратуры пабялелі, а цыбаты чалавек з дапытлівым позіркам спытаў мяне сурова і лаканічна, нібыта судовы следчы:

— Заля вас цікавіць?

— Пра яго я ведаю вельмі мала, — сказаў я. — Адзінае, што я чуў, — ён загінуў у франка-прускай вайне пры асадзе Парыжа.

— А Мапасана вы ведаеце? — з нейкай настойлівасцю спытаў усё той жа чалавек.

— Чытаў яго «Сібірскія апавяданні».

— Вы памыляецеся! — ускліκнула дзяўчына ў акулярах, якая сядзела побач са мной, — «Сібірскія апавяданні» напісалі Караленка і Серашэўскі. Мапасан жа француз!

— А я думаў, галандзец, — спакойна сказаў я. — А калі француз, то, можа, перакладзе гэтыя «Сібірскія апавяданні» на французскую.

— Ну, а Талстога вы ведаеце? — уставіла гаспадыня.

— Бачыў яго пахаванне ў кінематографе. Але такі хімік, як Талстой, заслужыў пахавання крышку лепшага.

На момант усе змоўклі. Гісторык літаратуры, які ўладкаваўся паблізу, паглядзеў на мяне налітымі крывёй вачыма і з'едліва спытаў:

— Але чэшскую літаратуру, вы спадзяюся, ведаеце дасканала?

— У мяне ёсць «Кніга джунгляў». Думаю, вам дастаткова? — сказаў я шматзначна.

— Але ж ён англічанін, гэты Кіплінг, — падаў голас адзін маўклівы пан і абхапіў твар рукамі, нібыта збіраючыся плакаць.

— Пра Кіплінга я не казаў ні слова, — ускліκнуў я пакрыўджана. — Я гавару пра «Кнігу джунгляў» Тучака.

Тут я пачуў, як два паны, даволі гучна, каб мне было чуваць, прашапталі, што я— жывёліна.

Белы даўгавалосы юнак, скрыжаваўшы на грудзях рукі, мякка звярнуўся да мяне:

— Вы не разумееце прыгажосці літаратуры, вы, вядома, не можаце ацаніць ні стылю, ні вытанчанай канструкцыі фраз, вас нават не натхняюць вершы. Памятаеце ў Ліліенкрона тое месца, у якім за словамі адчуваецца, угадваецца краса прыроды: «Цягнуцца воблакі, ляцяць сінія воблакі, ляцяць і ляцяць. Над гарамі, далінамі, над поясам лясоў зялёных»?

Павысіўшы голас і абапіраючыся на плячо аматара літаратуры, які сядзеў поруч, юнак працягваў:

— А «Агонь» Д'Анунцыё? О, калі б вы чыталі гэтае цудоўнае, надзвычай дакладнае апісанне венецыянскага свята! І прытым гэты раман кахання...

Чакаючы майго адказу, ён кінуў погляд на газавы ражок і правёў рукой па лбе.

— Нешта я вас не вельмі зразумеў, — сказаў я. — Чаму, уласна, гэты Д'Анунцыё на нейкім свяце ўчыніў пажар і колькі год яму за гэта далі?

— Д'Анунцыё — выдатны італьянскі паэт, — нястомна тлумачыла дзяўчына ў акулярах.

— Дзіўна,—кінуў я.

— Ды што тут дзіўнага?— літаральна прароў пан, які не вымавіў да гэтага часу ні слова. — Вы хоць аднаго італьянскага паэта ведаеце?

Мой адказ быў не без гонару:

— Ну, вядома, Рабінзон Крузо.

Пасля гэтых слоў я азірнуўся па баках.

Дванаццаць аматараў літаратуры і бібліяфілаў пасівелі ў гэты момант. І дванаццаць дачасна пасівелых аматараў літаратуры і бібліяфілаў выкінулі мяне праз акно першага паверха...

Пераклад з чэшскай А. МАЖЭЙКІ.

Язэп СЕМЯЖОН

НЕПАЖАДАНЫЯ ТУРБОТЫ

Пераклад з венерыянскай

Ціхуткі шолах ля акна.
— Хто там? — крычыць Язэп.
— Ды гэта ж я прыйшла, вясна.
— Чаго? — спытаў Язэп.

— Каханне поўніць мне душу.
— Няхай, — бурчыць Язэп.
— Тваёй увагі я прашу.
— Дарма! — адсек Язэп.

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

ВЯСНОВАЯ ПЕСНЯ

Зімою золкі вецер дзьмуў,
Мароз са сцюжай ятраваўся.
Вясны чакаў я ўсю зіму
І вось, нарэшце, дачакаўся.

Прыпеў:
Вясною ручайкі бягуць
З бурлівай радасцю штогодняй.
Вясною птушачкі пяюць
І жонкі робяцца лагодней.

Прыходзіць лета за вясной,
За летам восень след свой цягне.
А ты, вясна, заўжды са мной,
І сэрца дзён вясновых прагне.

Прыпеў.

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

БАЙКАР НА ПАЛЯВАННІ

Аднойчы веснавым прыгожым раннем
Адправіўся Байкар на паляванне.
— Ну, — разважаў, — дзічыну упалюю,
— Ну, размалюю!
Не стану драбязой займацца,
Да Вожыкаў ці да Зайцоў чапляцца,—
Не менш падстрэлю як Ваўка.
А Леў натрапіцца—не задрыжыць рука.
Даўно ільвінай грывы прагну.
Адразу з двух ствалоў бабахну.

●

Каго Байкар упаляваў, нам невядома,
А творчы плён яго агаласіць пара:
Пасля паходу месяц не выходзіў з дому
І байку напісаў пра ...Камара.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

ВЯСНОЙ

Верце, дзеткі, верце, крошкі:
Палічыць найлепш вясной,
Колькі кіпцікаў у кошкі,
Колькі норак пад сцяной.
Кожны ведае пра тое,
Што духмяную вясною
Апранаюцца ў плашчы
Ваяўнічыя хрушчы;
Жабка, сеўшы на лісток,
Кажа голасна: «Ква-квок»;
Звонка мэкаюць цяляткі,
Гучна бэкаюць ягняткі, —
Ды вясною, што й казаць,
Лепш і вершыкі пісаць.

ВЯСНОВАЯ СПРАВАЗДАЧА

У сувязі з надзвычай ранні́м прыходам сёлетняй вясны адбылося экстраннае пазачарговае пасяджэнне за някруглым сталом пісьменніцкага актыву. З палымянымі прамовамі выступілі прадстаўнікі амаль усіх відаў, родаў і жанраў нашай літаратуры.

Стэнаграфаваў выступленні нязменны сакратар такіх пасяджэнняў Георгій Юрчанка. Ён і прадставіў у рэдакцыю ўласнаручную копію пратакола.

Уладзімір КАЛЕСНІК

ВОБРАЗ ВЯСНЫ Ў ГІСТАРЫЧНЫМ ВЫСВЯТЛЕННІ

Рупная ўседлівая праца нашых вывучальнікаў дазволіла ўсебакова разгледзець творчыя шляхі вясны літаральна з незапомных часоў. Шмат хто выбухаў узнёслаю пахвалою ў гонар гэтай пары года. Яна буйнай зоркай з'яўлялася нашым продкам і адчувала на сабе цяпло іх зачараваных позіркаў. Яе вобраз мае эпічнае ўзнёсларамантычнае гучанне і глыбокі падтэкст. Інтымна-псіхалагічная падаплёка яго выяўляецца нібыта сама сабою: вясне паўсюдна спадарожнічаюць жэўжыкі-амуры.

Толькі начытнікі і руцінёры з-за сваёй прыхамаці не бачаць зваблівасці вясны, яе жадання ахвярна ўтураваць нам і тым самым адмаўляюць яе аб'ектывізаваны характар. Гэта ў іх, несумненна, прастарэкаюць пахібы густу. І наогул яны пасуюць да літэрацкай навукі, як зубры да карэты пана Радзівіла.

Як і ўсюды ў прыродзе, мы бачым дваістасць вясны: начныя прымаразкі і днёвае цяпло. Яна разганяе кволасць і нудоту і ў той жа час выклікае ўздых па зухаватай маладосці. Заслугі вясны нельга пераацаніць, маючы на ўвазе страхатлівы дынамізм яе сутычак з зімой. А імпульсіўны прызыў да працы, да культурнага ўзворвання глебы з'яўляецца зарукай яе спракаветнай знакамітасці.

Сучаснік можа паціснуць плячыма: дзівак чалавек, палез у гісторыю. Але тут зусім іншае. Адною нагою вясна заўсёды стаяла ў сучаснасці. А на сённяшні дзень яна цвёрда асталявалася на нашай зямлі сваімі абедзвюма чароўнымі ножкамі. І гэта ні ў кога не выклікае сумніву.

Аляксей СЛЕСАРЭНКА

НЕЗАБЫЎНАЕ

Як сягоння памятаецца мне той вясновы дзень перад вялікаднем. Лагоднае сонца сакавіта імправізавала абагрэў усёй зямлі. З незвычайным цярпеннем глядзела яно ў кожны куточак, каб найхутчэй выкурыць астаткі зімы. Здаецца, з асаблівым замілаваннем, неяк па-зямляцку плыло яно ў той дзень панад вулкамі майго роднага горада.

З ценем глыбокай задуменнасці на твары крочыў я, не спяшаючыся, ад Лясной вуліцы ў напрамку да Вучонай і раптам — вачам сваім не веру. Стаіць навідавоку дзядзька Якуб і аб чымсьці— хто ведае! — ажыўлена размаўляе з нейкім дзедам.

Калі я, затаіўшы дыханне, праходзіў міма, яны развітваліся і дзядзька Якуб глухаватым голасам, вельмі шчыра і цёпла сказаў: — Да пабачэння.

Гэтае «да пабачэння» мяне надзвычай уразіла, бо яно было сказана ў маёй прысутнасці, а гэта значыць амаль што і да мяне. Я так расхваляваўся, што доўга не мог прыйсці ў сябе, і ачомаўся, бадай, праз гадзіну. Дзядзькі Якуба ўжо не было відаць. Пачутае з яго вуснаў «да пабачэння» натхніла мяне на будучыя здзяйсненні. Яно і сёння гучыць мне ўвушшу незямной музыкай, дапамагаючы жыць і тварыць.

НА ЎЛОННІ СУСВЕТУ

Уладзімір ШЫЦІК

Уключыўшы пазасветавую хуткасць, Лісей з Вулькай на сваім аўтаматаэлектраналёце дасягнулі нарэшце планеты Сымонаўка, самай загадкавай з усіх планет, якія ім давялося наведаць за час бадзянняў у Сусвеце. Унутранае зандзіраванне планеты кібамі паказала, што на глыбіні 500 кіламетраў яна, як абалонкай, акружана сіняй энергетычнай паласой, пад якой жывуць таямнічыя амёбы. Час ад часу яны вылазяць на паверхню і, прагільваючыся, шпурляюцца каменнямі вагой у дзве тоны. Вулька ажно закрывала вочы ад жаху.

Даследаванні планеты цягнуліся бясконца. Нават кібы стамляліся да немажлівасці і ўсё гучней наракалі на свой незайздросны лёс. Толькі Лісей быў няўмольны: пакуль не зловім амёба, з месца не скранёмся.

Вулька працавала нястомна, ва ўсім давяраючы Лісею. Толькі ўсё часцей і часцей падступаў сум па Зямлі. Нарэшце яна не вытрымала і пачала прасіць хлопца ўключыць рэгенерацыйны апарат прасторы і часу. Той спачатку адгаворваўся занятасцю, але ўсё ж згадзіўся.

Пстрыкнуў уключальнік, і перад імі ў той жа момант вырасла купка бярозак, зводдаль ляглo неглыбокае балотца. На ім зацвіла лотаць, заквакалі жабы. Над вухам зазвінелі камары. Прылящеў аднекуль бусел і глынуў колькі жаб. Непадалёк віднелася аселіца роднай вёскі. Нават кібы прынынілі работу і глядзелі як заваражаныя.

— Усё, на сёння хопіць, бо нормы не выканаем, — пачуўся раптам голас Лісея. Зноў шчоўкнуў уключальнік, замест роднага пейзажу — голая жоўта-бурая пустыня.

Вулька паклала на плячо лом і стомлена пайшла да кар'ера.

Віктар ДАЙЛІДА

МАЛАКО З БАТОНАМ

Эх, і смачна ж гэта— малако з батонам. Прыгоніш позні́м ранкам з поля кароў, сядзеш на скамейку ля шчыкету, дастанеш з кішэні загорнуты ў газету батон, возьмеш пляшку малака. Адшчыкваў батон невялікімі кавалачкамі, як у рот укласці, і запівай прама з пляшкі. Асалода! Ніякія прысмакі не зраўняюцца.

Падмацаваўшыся як след, Хомка прама ў чырвонай разлятайцы клаўся ў пачакальні на тапчан і марыў пра Тэклю. У час працы хлопец заўсёды любаваўся спрытнымі рухамі даяркі, вялікімі дужымі рукамі і зграбнымі ножкамі. Цяпер ён размаўляў з дзяўчынай у думках, называў яе цёлачкай, даёначкай, цадзілачкай і іншымі пяшчотнымі слоўкамі. Шчокі яго залівала чырванню.

Ужо колькі разоў Хомка імкнуўся пачаставаць Тэклю малаком з батонам. Але адвагі неяк не хапала. Заўсёды пры ёй чырванеў, бянтэжыўся. Ён нават кнігу спецыяльную пра карысць малака прачытаў і непрыкметна падклаў на Тэклін тумбачку. Але тая не стала чытаць, толькі спыталася:

— Хомка, ці не твая гэта кніжка?

— Мая, — разгублена адказаў хлопец.

— Ха-ха-ха, — залілася Тэкля. — Табе б лепей пачытаць пра сала, а то знайшоў кніжку.

Нічога не адказаў Хомка, нават пакрыўдзіўся трошкі, але думаць пра Тэклю не перастаў, і галава яго кружылася ад нязнанага шчасця, нібы ад хмелю.

Дый як было не кружыцца, калі ў прыродзе і ў сэрцы гаспадарыла вясна.

Вясна, хлопцы, вясна...

СПАМІНЫ

Вячаслаў АДАМЧЫК

Спамінаецца...

Пад'еўшы хармушкі, заціркі са здорам і забеленай сачыўкі, кладу маскаль у кішэнь палітона і кіруюся на прыпынак. Іду міма бярозавага гаю. Рыхтык такі стаяў на дзедавым котлішчы яшчэ за польскім часам. Сок на ім ружавеў і броснеў. Па сцукраванай плешыне поўзалі мухі. Цярэз дарогу ўлукаткі перабягае верабей з пёрынай у дзюбе. Ладны выліняў, мусі, умее гэльшаць...

Выстойваю, балазе, нядоўга. Падыходзіць знябожаны аўтобус, недалэнга бразгаючы жалезным нутром і знясілена сапучы. Сціпна адчыняюцца заточаныя лапікам дзверы. Унутры стаіць цягучая гамана.

— Нех бэндзе пахвалёны! — кідаю я ўваходзячы.

Возьдзека на мяне нуль увагі.

Аўтобус тымчасова незадоўга фыркае, ажні войкае; з натугай і перабоямі пачынае гусці матор, набіраючы цёнгу.

Што стаяцьме. Мала-веле павагаўшыся, саджуся на жаднае слабоднае месца, з палосамі пылу.

— Ланно, ніц собе, пан не ве, — разважаю пра сябе. Сяджу, маўчучы.

Спамінаю...

Вобак сядзіць слічная і досць пажондная кабета, дзябёлая і бялявая, з ядроным румянкам. Мне ў той жа мэнт цюкнула ў галаву ўсё брыдкае і маладое. Я адразу папараваў кабету. Ажно засціпалася сэрца: з такой можна дзеразавацца.

Ужо адвяртаюся. Але нейкі магнэз неадольна заманьвае мой зірк да суседкі.

— Цо таке, вашэці, вундзека тамака? — пытаюся ў кабеты, паказваючы на стымбулі ссохлых вяргіняў за акном. Гэта, каб загаварыць.

— Не вем, — коратка кідае суседка, папраўляе на каленях ценжарны ванзэлак і адварочваецца.

— Як пшэйсці да Дзешчолаў? — зноў намагаюся ўступіць у гоман.

Кабета глянула сцішана і жаўтавата. Мусі, не паразумела маю слічную жаднасць да сваёй асобы...

Спрабую пакласці на яе калена руку...

Далей не спамінаецца...

Наступны нумар нашай газеты выйдзе 5 мая.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага сакратара—33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва —32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Індэкс 63856

АТ 07193